

T.C.

Yıldız Teknik Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

Lisans Bitirme Tezi

**ULUSLARARASI HUKUK AÇISINDAN
İSRAİL'İN MAVİ MARMARA GEMİSİNE
MÜDAHALESİ**

Beste GÜLERYÜZ

No: 07034006

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Fuat Aksu

İstanbul, 2013

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
GİRİŞ	1
BÖLÜM I	3
ULUSLARARASI HUKUK	3
1.1. DEVLETİN YETKİSİ.....	3
1.1.1. Devletin Ülkesel Yetkisi	4
1.1.2. Devletin Ülke Dışı Yetkisi	5
1.2. DEVLETLERİN KUVVET KULLANMA YETKİSİ.....	8
1.2.1. Kuvvet Kullanmanın Tarihçesi.....	8
1.2.2. Kuvvet Kullanma Nedir?.....	8
1.2.3. Kuvvet Kullanmanın İstisnaları	10
1.3. ULUSLARARASI DENİZ HUKUKU	14
1.3.1. Deniz Hukukunun Tanımı.....	14
1.3.2. Deniz Hukukunda Denizlerin Sınıflandırılması	16
BÖLÜM II	31
ULUSLARARASI HUKUKTA MAVİ MARMARA OLAYI	31
2.1. GAZZE ABLUKASI	31
2.2. İNSANİ YARDIM ÇALIŞMALARI	32
2.2.1. İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı (İHH).....	32
2.2.2. Yardım Konvoyu	33
2.2.3. Yardım Konvoyuna Saldırı.....	35
2.3. TÜRKİYE’NİN KONUYA BAKIŞI	36
2.3.1. Türkiye’nin Filo Hakkındaki Görüşleri	37
2.3.2. Saldırının Hukuksal Olmamasının Dayanakları.....	38
2.3.2. Ablukanın Hukuksal Olmayışı İddiası.....	40
2.4. İSRAİL’İN KONUYA BAKIŞI	43
2.4.1. İsrail’in Filo Hakkındaki Görüşleri.....	43
2.4.2. Ablukanın Hukuksallığı Tartışması.....	45

2.4.3. İsrail'in Konvooya Müdahalesi	48
2.5. BM RAPORU (PALMER RAPORU)	51
2.5.1. Deniz Ablukasının Hukuksallığı.....	52
2.5.2. Filonun ve Organizatörlerin Eylemleri.....	54
2.5.3. Filo Kalkmadan Önceki Diplomatik Çabalar	54
2.5.4. İsrail'in Gemiye Girişi ve Ele Geçirmesi.....	55
2.5.5. Mavi Marmara'da Kuvvet Kullanımı.....	55
2.5.6. Gemilerin Ele Geçirilmesinden Sonra Yaralıların Tedavi Edilmesi	56
SONUÇ	58
EKLER	62
EK1: FİLOYA EL KOYMANIN NEREDE GERÇEKLEŞTİĞİNİ GÖSTEREN HARİTA	62
EK2: GAZZE'İN VE KIYI SINIR ÇİZGİSİNİN HARİTASI.....	63
EK3: ABLUKA BÖLGESİNİ GÖSTEREN HARİTA	64
KAYNAKÇA.....	65
ÖZGEÇMİŞ	68

KISALTMALAR

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

BM: Birleşmiş Milletler

BMA: Birleşmiş Milletler Antlaşması

BMDS: Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi

CAT: İşkenceye Karşı Sözleşme (Convention Against Torture)

COGAT: Ülkedeki Hükümet Faaliyetleri Koordinatörü (Coordinator of Government Activities in the Territories)

ECESG: Gazze Kuşatmasını Sona Erdirmek için Avrupa Kampanyası (European Campaign to End the Siege on Gaza)

ECHR: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (European Court of Human Rights)

FGM: Özgür Gazze Hareketi (Free Gaza Movement)

ICCPR: Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi (International Court on Civil and Political Rights)

IDF: İsrail Savunma Kuvvetleri (Israel Defense Forces)

IMO: Uluslararası Denizcilik Örgütü (International Marine Organisation)

ISPS: Uluslararası Gemi ve Liman Tesisi Güvenlik Kodu (International Ship and Port Facility Security)

İHH: İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı

SOLAS: Denizde Can Güvenliği Uluslararası Konvansiyonu (International convention for the Safety of Life at Sea)

UAD: Uluslararası Adalet Divanı

ÖNSÖZ

Bu çalışma, Türkiye ve İsrail arasında meydana gelen açık denizde bir ticaret gemisine silahlı saldırıda bulunma konusundaki hukuksal ve siyasi gerekçe ve dayanakları bulmak, hangi uluslararası hukuk kurallarının ihlal edildiğini araştırmak, İsrail'in müdahalesinin uluslararası hukuk açısından muhatabının kim olduğunu bulmak ve bu saldırıdan doğan zararın tazmin ve telafisinin uluslararası hukuk açısından nasıl bir yöntemle çözülebileceğini bulmak amacıyla yapılmıştır.

Denizcilik adına uluslararası hukuk düzenlemelerinin bir çatışma konusunda nasıl algılandığı ve devletlerin bu kuralların uygulanmasında ne kadar hassas olduğu Türkiye ve İsrail'in 20 Mayıs 2010'da yardım konvoyuna düzenlenen saldırı sonucu yaptıkları basın açıklamaları, olaya ilişkin raporları ve beklentileri üzerinden giderek açıklanmıştır.

Bu çalışmanın başından sonuna kadar bana yol gösteren, sabrı ve her türlü kaynak konusunda paylaşımda bulunmasından dolayı danışmanım Doç. Dr. Fuat Aksu'ya teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca, bu proje aşmasına gelebilmem için eğitim hayatım boyunca benim üzerimde emeği olan tüm akademik personele sonsuz teşekkür ederim.

Beste Güteryüz

Aralık 2012, İstanbul

ÖZET

31 Mayıs 2010'da kıyıda yaklaşık 70 km açıklıkta İsrail, İnsani Yardım Konvoyu'na silahlı müdahalede bulunmuştur. Bu müdahalenin açık denizde olması sebebiyle pek çok uluslararası hukuk kuralının ihlal edildiği iddia edilmiştir. Bu iddiaların incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada, öncelikli olarak uluslararası hukuk kuralları incelenmiş ve daha sonra devletlerin iddialarına yer verilerek konu hakkında ayrıntılı bir açılama yapılmıştır.

Bu çalışmada, açık denizde seyrüsefer serbestisine sahip bir gemiye müdahalenin uluslararası hukuk kuralları çerçevesinde mümkün olup olmadığını araştırılmıştır. Bu sebeple, örnek olay olarak İsrail'in Mavi Marmara gemisine müdahalesi incelenmiş olup bazı sorulara cevap aranmıştır: İsrail'in müdahalesinin hukuki-siyasi gerekçe ve dayanakları nelerdir? Söz konusu müdahale hangi açılardan uluslararası hukukun ihlalini oluşturmaktadır? İsrail'in müdahalesinin uluslararası hukuk açısından muhatabı kimlerdir? Türkiye'nin söz konusu müdahaleye ilişkin tepkisinin uluslararası hukuk açısından meşruiyet temelleri nelerdir? Bu müdahale meşru müdafaa sayılabilir mi? İsrail'in saldırısından doğan zararın tazmin ve telafisi bakımından uluslararası hukuk nasıl bir yöntem önermektedir?

Yukarıdaki sorulardan yola çıkarak hazırladığım tezimin ilk bölümünde, Birleşmiş Milletler antlaşmaları, Cenevre Sözleşmeleri gibi uluslararası sözleşmelerin yanı sıra uluslararası hukuk kitaplarından yoğun bir uluslararası hukuk incelemesi yaptım. İkinci bölüm, Mavi Marmara gemisine müdahaleyi incelediğinden bu konudaki basın açıklamaları ve hazırlanan raporlar üzerinden çalışmamı sürdürdüm. Bu çalışmanın hedefi, Mavi Marmara gemisine yönelik yapılan silahlı saldırının uluslararası hukuk kurallarına uygunluğunu kontrol etmektir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Deniz Hukuku, Açık Denizde Seyrüsefer Serbestisi, Gazze Ablukası, Türkiye, İsrail, Mavi Marmara, İnsani Yardım Konvoyu, Palmer Raporu

ABSTRACT

On May, 31st 2010, Israel attacked to humanitarian aid conoy while the convoy was sailing 70kms far away from the coast. There are many claims that this attack is a breach of international law in case of originating in high seas. This study aims to investigate these breaches. Firstly, in this study, the international law rules were examined and secondly, the incident was examined by considering the State's arguments.

This research investigates that Israeli's taking-over on the humanitarian convoy that sails to Gaza on high seas is convenience regarding to international law. The main intention to investigate this research is to make clear of whether or not taking-over a vessel that has freedom of navigation is acceptable in the framework of international law. Thence, in this research, the taking- over process of Mavi Marmara by Israel was investigated and seeking for answers for: what are the legal and political ground and vouchers? In which perspectives have the incident breaches? Who are the contacts of the incident in terms of international law? What are the legal bases of Turkey reaction by condering the international law? Is that self-defence? In which approaches should be held in order to repair the damage?

I prepare this study by considering the questions above. In first chapter, I did a deep international law investigation by handling international agreement such as United Nations agreements, Geneva Conventions and international law books. In second chapter, I did an investigation for Mavi Marmara in case of armed conflict. This section was handled by using press realeses and the reports which are investigated and written by both States. Aim of this paper is to check wheter the armed conflict on Mavi Marmara is acceptable for international law.

Key words: International Marine Law, Freedom of Navigation on High Seas, Gaza Blockade, Turkey, Israel, Mavi Marmara, Humanitarian Aid Convoy, Palmer Report

GİRİŞ

31 Mayıs 2010'da pek çok ülkeden katılımcıyla yola çıkan yardım konvoyu, açık denizde saldırıya uğramıştır. İsrail, Ocak 2009'dan itibaren Gazze'ye uyguladığı deniz ablukasına dayanarak en yakın kıyıda 72 deniz mili (yaklaşık 133 km) ve abluka bölgesinden 64 deniz mili (yaklaşık 118 km) uzaklıkta konvoyu operasyon düzenlemiş ve dokuz kişinin ölmesine ve bazı yolcuların yaralanmasına sebep olmuştur. Yapılan saldırı sonucunda, yolcuların çoğunluğunun Türk vatandaşı olması ve konvoyu düzenleyen organizatörlerin Türkiye temelli İnsan Hak ve Hürriyetleri Vakfı (IHH)' dan olması Türkiye ve İsrail'i karşı karşıya getirmiştir.

İki devletin yaşadığı bu uyuşmazlık, gerek olay olmadan önce gerekse olay sonrasında sorunun çözümüne ilişkin devletler diplomatik yollar izlemiştir. Bu konuda konvoyun Gazze'ye doğru demir almasından önce İsrail, geminin Gazze'ye giremeyeceğini ancak Ashod veya Al- Arish limanlarından birine gelmesi konusunda Türkiye'yle temasta bulunmuştur. Türkiye, konvoyu durumdan haberdar etmiş ve limanlardan birine gitmesi konusunda ikna çabalarında bulunmuştur. Olay sonrasında her iki devlet de ulusal bir komisyon kurmuş ve Birleşmiş Milletler (BM)'in düzenlediği bir panelde konunun çözümünün ve sorumlularının bulunması için çalışmalarda bulunmuştur.

Çalışma iki ana bölümden oluşmaktadır: Uluslararası Hukuk ve Uluslararası Hukukta Mavi Marmara Olayı. Birinci bölümde, "Uluslararası Hukuk" başlığı altında devletin yetkisi incelenmiş ve açık denizde sahip olduğu haklar incelenmiştir. Devletler, kendi toprakları üzerinde münhasır yetkiye sahiptir. Gelişen uluslararası hukuk ve özellikle deniz hukukuyla bu haklar kara parçasının yanı sıra deniz ve havada da uygulanabilir hale gelmiştir. Ancak, yapılan düzenlemelerle devletlere bu haklarının kullanımında bazı sınırlamalar getirilmiştir. Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'ne göre denize kıyısı olsun olmasın tüm devletler açık denizde serbest dolaşma hakkına sahiptir ve bayrağını taşıdığı araç onun kendi yargı yetkisindedir. Bu durumda meydana gelecek bir çatışmada devletlerin uyması gereken kurallar vardır. Bunları, hastane ve yardım amaçlı sivil gemiler, deniz kazazedeleri, hastalar ve yaralılar, ticaret gemileri olarak sıralayabiliriz.

İkinci bölümde, "Uluslararası Hukukta Mavi Marmara Olayı", olay sonrasında devletlerin saldırı hakkındaki görüşlerini ve iddialarını içermektedir. Türkiye, ablukanın hukuksal olmayışını bildirim ve süre bakımından değerlendirmiş ve insani yardım konvoyuna

yapılan silahlı saldırıyı açık deniz serbestisine dayandırarak haksız bulmuştur. İsrail ise, ablukanın yeri, zamanı ve bildirimini konusunda gerekli açıklamaların yapıldığını ve bu ablukanın Hamas'tan gelecek silahlı saldırılara karşı kendi güvenliğini sağlaması için gerekli olduğunu belirtmiştir. Birleşmiş Milletler'in hazırladığı raporsa, ablukanın bildirimini yapıldığı ancak İsrail'in Gazze'ye uyguladığı abluka koşullarının çok ağır olduğu ve gevşetilmesi gerektiği belirtilmiştir. Devletlerin diğer iddiaları da raporda ele alınmış ve gelecekte böyle bir durumla karşılaşmamak için alınması gereken önlemlere açıklık getirilmiştir.

BÖLÜM I

ULUSLARARASI HUKUK

Bu çalışma, Uluslararası Hukuk Açısından İsrail'in Mavi Marmara Gemisine Müdahalesini incelediği için konunun anlaşılması açısından önemli olan birtakım uluslararası hukuk kavramlarına bu bölümde değinilecektir. Uluslararası hukuk, devletlerarası ya da milletlerarası hukuk olarak da bilinen ve devletlerin uluslararası alanda ilişkilerini tıpkı iç hukuk gibi düzenleyen bir hukuk dalıdır. Pazarıcı uluslararası hukuku şöyle tanımlamıştır:

*“Uluslararası hukuk, devletlere, uluslararası örgütlere, devlet niteliği kazanmamış örgütlenmiş topluluklara ve uluslararası toplumun bütünüünün genel çıkarlarını ya da paylaştığı değerleri ilgilendiren bireylere ilişkin durumlarda doğrudan bireylere yönelik kuralları kapsamaktadır.”*¹ Bu tanımdan yola çıkarak, devletlerin bireysel çıkarlarını kullanmasının uluslararası bir düzende şekillenmesi bir takım yetki ve kurallarla sınırlandırılmıştır. Bu çalışmanın devamında uluslararası hukukta devletlerin davranışlarını düzenleyen bu kural ve yetkilerden devletin yetkisi, devletin kuvvet kullanma yetkisi ve devletlerin uluslararası denizdeki yetkileri incelenecektir.

1.1. DEVLETİN YETKİSİ

Devletin yetkisi, bir hukuk düzeninde, o düzeni hukuk kişilerinin iradelerini açıklamak suretiyle hukuksal durumlar yaratabilme iktidarını belirtir.² Devlete tanınan bu yetki çeşitli sınıflandırmalarla açıklanmaya çalışılmıştır. Örneğin, Rousseau devletin temel kurucu öğelerini oluşturan üç öğeye dayanarak bu konudaki sınıflandırmasını aşağıdaki gibi yapmıştır:

- 1) Ülke ölçütüne göre: Ülkesel yetki;
- 2) İnsan topluluğu ölçütüne göre: Kişisel yetki;
- 3) Kamu yönetimi ölçütüne göre: Kamu hizmetleri yetkisi.³

Bunların dışında, devletin yetkisini uygulamadaki etkilerine göre de sınıflandırmak mümkündür. Pazarıcı bu sınıflandırmayı şu şekilde yapmaktadır:

---

¹ Hüseyin Pazarıcı, **Uluslararası Hukuk**, Ankara: Turhan Kitabevi, 2009, s.5

² Aslan Gündüz, **Milletlerarası Hukuk Temel Belgeler Örnek Kararlar**, İstanbul: Beta Yayınları, 2000, s.2

³ Ch. Rousseau, Tome III, s. 8-142, (akt.) Pazarıcı, **Uluslararası Hukuk Dersleri II. Kitap**, Ankara: Turhan Kitabevi, 2000, s. 29

- 1) Yetkinin geçerli olacağı yer;
- 2) Yetkinin uluslararası hukukça sınırlandırılıp sınırlandırılmadığı olgusu.⁴

Yukarıdaki ayrıma göre birinci grupta devletin yetkisinin ülkesinde ya da ülke dışında olması anlaşılmalı; ikincisinde devletin tek başına kullandığı ve uluslararası etkileri olan yetkilerle devletlerin ortaklaşa kullandığı yetkiler algılanmalıdır. Bu çalışma Uluslararası Hukuk açısından İsrail'in Mavi Marmara Gemisi'ne müdahalesini incelediğinden, Türkiye'nin ve İsrail'in olayın gerçekleştiği zaman ve mekândaki sahip oldukları yetkileri anlamak için devletin ülkesel ve ülke dışı yetkileri aşağıda açıklanacaktır.

1.1.1. Devletin Ülkesel Yetkisi

Devletin ülkesi, Toluner'e göre; “ ... yeryüzünün, o devletin egemenliğine tâbi kılınmış olan, belirlenmiş bir kesimdir.”⁵ Herhangi bir antlaşma hükmü ya da yapılageliş kuralı ile aksi öngörülmedikçe, belirli bir devletin ülkesindeki tek yetkili o ülke devleti olmaktadır. Buna bağlı olarak da, belirli bir devlet ülkesinde yabancı bir devlet ya da uluslararası kişi tarafından devlet yetkilerinin kullanılması ya da sınırlandırılması ancak uluslararası hukukun öngördüğü durumlarda olanaklıdır.⁶

Devletin ülkesi denildiğinde akla gelecek üç coğrafi kısım vardır: Kara, Deniz ve Hava. Bu çalışmada devletin kara ülkesi ve hava ülkesi konunun dışında kaldığı için deniz ülkesi sayılan bölgelerindeki yetki ve sorumluluklarını düzenleyen metinlere yer verilecektir. Devlet ülkesi üzerinde münhasır yetkiye sahip olsa da, bu yetki sınırsız değildir. Devletin ülkesel yetkisine birtakım kısıtlamalar ve kuraldışılıklar getirilmiştir.

1.1.1.1. Devletin Ülkesel Yetkisine Getirilen Sınırlamalar

Uygulanan uluslararası hukuktaki devletin yetkisine getirilen sınırlamaların bazıları şunlardır:

- Başka devletlere ve yurttaşlarına zarar vermeme yükümlülüğü
- Başka devletlerin ülkesel yetkileriyle ilgili işlemlerine saygı yükümlülüğü.⁷

Başka devletlere ve yurttaşlarına zarar vermeme yükümlülüğü, **Palmas Adası Davası**'na ilişkin 4.4.1928 tarihli hakemlik kararıyla ülkesel yetki konusunda ana kararlardan

⁴ Hüseyin Pazarıcı, *Uluslararası Hukuk Dersleri II. Kitap*,..., s. 29

⁵ Sevin Toluner, *Milletlerarası Hukuk Dersleri Devletin Yetkisi*, İstanbul: Beta Yayınları, 1996,s.31

⁶ Hüseyin Pazarıcı, *Uluslararası Hukuk*..., s.153

⁷ Hüseyin Pazarıcı, *Uluslararası Hukuk*, s. 155

biri olmuştur. Bu davada alınan kararda bu yetki şu şekilde açıklanmaktadır; “ *Ülkesel egemenlik... her zaman söylendiği gibi, münhasıran yetki kullanma hakkını içermektedir. Bu hakka bağlı olan bir görev vardır: ülkesi içinde öteki devletlerin haklarını ve özellikle barış ve savaş zamanında ülkesel bütünlük ve saldırmazlık haklarını ve yine her devletin yabancı ülkelerdeki yurttaşları için isteyebileceği haklarını koruma yükümlülüğü*”⁸

Başka devletlerin ülkesel yetkileriyle ilgili işlemlere saygı duyma yükümlülüğünü Pazarcı; “bir devletin ülkesel yetkisi bu devlete, devletlerin egemen eşitliğinin de doğal bir sonucu olarak öteki devletlerin ülkesel yetkileri çerçevesinde ve kendi ülkelerine ilişkin olarak gerçekleştirdikleri kamusal işlemlerini denetleme yetkisini vermemektedir”⁹ şeklinde özetlemektedir. Bu açıklamaya ek olarak da Pazarcı, kısıtlı da olsa, devletin ülkesel yetkisinin başka bir devletin ülkesel yetki kullanımına saygı sonucu sınırlandırılmasına, yabancı devlet yargı kararlarının öteki devletlerde uygulanması konusunu örnek vermektedir. Örneğin, Türkiye’de yabancı yargı kararlarının Türkiye’de tanınması konusunda, Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanununun 34.-42. Maddeleri çerçevesinde, yabancı kararların hukuk ve ticaret davalarına ilişkin olması durumunda birtakım koşullarla ve Türk yargı denetiminden geçtikten sonra uygulanabilmelerini kabul etmektedir.¹⁰

1.1.1.2. Devletin Yetkisine Getirilen Kuraldışılıklar

Devlet yetkisine getirilen birtakım kuraldışılıklar açısından bakıldığında, kimi durumlarda bir devlet, ülkesi üzerinde, başka bir devlet ya da devletler yararına olmak üzere, birtakım ülkesel yetkilerini kullanamamaktadır.¹¹ Bu kuraldışılıklar, kapitülasyonlar, yabancı devletlerin ve uluslararası örgütlerin dokunulmazlığı ve bağımsızlığı, geçiş hakkı, askerden ve silahtan arındırılma ve yabancı askeri kuvvetler ve üsler şeklinde sıralanabilir.

1.1.2. Devletin Ülke Dışı Yetkisi

Devletin ülkesel yetkisinin, ülke dışında da uygulanabilmesi için uluslararası hukukça tanınmış hakları o devletin ülke-dışı yetkisi olarak tanımlanır. Bu yetkiler, devletin ülkesel yetkisinin ülke dışına uzanması ve devletin kişisel yetkisi olarak ikiye ayrılır.

---

⁸ R.S.A., vol. II, s.839. (akt.) Hüseyin Pazarcı, **Uluslararası Hukuk Dersleri II. Kitap**, s. 34

⁹ Pazarcı, **Uluslararası Hukuk Dersleri II. Kitap**..., s. 36

¹⁰ Pazarcı, **Uluslararası Hukuk Dersleri II. Kitap**..., s. 36

¹¹ Hüseyin Pazarcı, **Uluslararası Hukuk**...,s. 156

1.1.2.1. Devletin Ülkesel Yetkisinin Ülke Dışına Uzmanması

Bir devletin uluslararası alanlarda ülkesel nitelikli yetkilerini ülke dışında kullanması, bitişik bölge, balıkçılık bölgesi, kıta sahanlığı, münhasır ekonomik bölge ve açık deniz gibi deniz alanlarında mümkündür.

Devletin başka ülkelerde ülkesel nitelikli yetkilerini incelediğimizde ise, iki grup ülke karşımıza çıkmaktadır. Bunlar, henüz devlet niteliği kazanamayan topluluklar (sömürge, vesayet altındaki ülke, manda vb.) ve kapitülasyonlar, koruma altındaki ülke, savaş zamanında işgal altındaki ülke gibi ülkelerde, bir devletin bu topraklar üzerinde kendi ülkesiymiş gibi birtakım ülkesel yetkiler kullanmasıdır.

1.1.2.2. Devletin Kişisel Yetkisi

Bir devletin ülkesi dışında kullanacağı yetkiler bu devletin kamu gücünün bir bölümünü ya da tümünü ülkesi dışına taşımasını ve orada birtakım konularda fiilen egemen olmasını gerektirmektedir.¹² Bu durumun kullanımı uyrukluğa bağlı üzerindedir. Uyrukluğa konusunda, aksine bir anlaşma bulunmadıkça her devlet uyrukluğunu kazanma ve kaybetme koşullarını kendi ulusal yasaları ile düzenleme hakkına sahiptir. Başka bir deyişle, ilke olarak, uyrukluğa konusu bir devletin münhasır yetkili olduğu alanlardan biridir.¹³ Bu yetki, ancak anlaşmalarla sınırlanabilir.

Devletin uyrukluğundan; bireyler, tüzel kişiler, gemiler ve hava araçları da yararlanır. Bireyler, doğum yeri, kan bağı, evlat edinme, göç etme gibi yollarla uyrukluğalarını kazanırlar. Türkiye mevzuatına göre Türk yurttaşı olma koşulları 29.05.2009 tarih ve 5901 sayılı yasa ile düzenlenmektedir. Tüzel kişiler, ya bireylerin belirli bir amaca yönelik olarak birleşmesi sonucu, ya da kimi malların belirli bir amaca tahsis edilmesi sonucu oluşan hukuk kişileri'dir.¹⁴ Uluslararası hukukta tüzel kişilere bir sınırlama getirilmemekle birlikte, U A D 5.2.1970 tarihli Barcelona Traction Davası'na ilişkin kararında, çok uluslu ticari ortaklıklar ile ilgili olarak diplomatik koruma kurumunun çalıştırılması durumunda, ticari ortaklıkların merkezinin bulunduğu ve faaliyetlerini yönetildiği ülke uyrukluğuna üstünlük tanınmaktadır.¹⁵

---

¹² Pazarıcı, **Uluslararası Hukuk...**, s. 164

¹³ Pazarıcı, **Uluslararası Hukuk...**, s. 165

¹⁴ Pazarıcı, **Uluslararası Hukuk...**, s. 167

¹⁵ Pazarıcı, **Uluslararası Hukuk...**, s. 167

Gemiler konusunda ise uluslararası hukukun tek bir tanımının olmaması her devletin geminin tanımını kendisinin belirlemesine neden olmaktadır. Uluslararası hukuk açısından gemiler iki ana sınıfa ayrılır: ticaret gemileri ve devlet gemileri.¹⁶

Ticaret gemisi, esas görevi ticari amaçlarla yük ve yolcu taşımak olup, özel kişilerin mülkiyetinde bulunan gemidir.¹⁷ 26.6.1956 tarih ve 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 816. Maddesinin 1. Fıkrasına göre; "*Tahsis edildiği gayeye uygun olarak kullanılması, denizde hareket etmesi imkânına bağlı bulunan ve pek küçük olmayan her tekne gemi sayılır*"¹⁸ şeklindedir. Uluslararası hukukta, gemilerin bir devletin sürekli yetkisi altında bulunması zorunluluğu vardır.¹⁹ Bu devlet ve gemi arasında kurulan hukuksal bağ *geminin uyrukluğu* olarak adlandırılmaktadır ve uygulanan uluslararası hukukta, özellikle açık denizde, bu uyrukluğa bağlı kullanılmaktadır. Uygulamada bir geminin uyrukluğu, taşıdığı bayrak ve bunu kanıtlayan kayıt (tescil) belgesi ile belli olmaktadır. Türk mevzuatında, 29.6.1956 tarihli ve 6762 sayılı Ticaret Kanunu'nun 823. Maddesine göre; "*bir geminin Türk uyrukluğundan yararlanabilmesi için Türk yurttaşlarının malı olması gerekmektedir.*"²⁰ Ayrıca Türk yurttaşlarının malı olmasa da Türk uyruğundan yararlanabilmek için istisnalar vardır. Bunlar yine 823. Maddede şarta bağlanmıştır. Bu maddeye göre;

1. Tüzel kişiliği haiz olan teşekkül, müessese, dernek ve vakıfların malı olan gemiler, idare organı tescil eden kişilerin çoğunluğu Türk olmak,
2. Türk ticaret şirketlerinin malı olan gemiler, şirketi idare ve temsil etmeye yetkili ortakların çoğunluğu Türk vatandaşı olmak ve şirket sözleşmesine göre oy çoğunluğu Türk ortaklarda bulunmak, anonim ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerde ayrıca payların çokluğunun nama yazılı ve bir başkasına devri şirket yönetim kurulu iznine bağlı olmak²¹ şartıyla Türk gemisi sayılırlar.

Devlet gemisi, görevine bakmadan, mülkiyeti devlete ait olan bütün gemileri kapsamaktadır. Ancak, devlet gemileri, yabancı devlet sularında ve açık denizde bağlı olacakları hukuksal statü bakımından, üç alt sınıfa ayrılmaktadır: i) ticari amaçla kullanılan

---

¹⁶ 1958 Cenevre K.B.B.S., mad.18-23; BMDHS., mad.27-32, (akt.) Hüseyin Pazarıcı, **Uluslararası Hukuk Dersleri II. Kitap...**, s. 72

¹⁷ Pazarıcı, **Uluslararası Hukuk Dersleri II. Kitap...**, s. 73

¹⁸ Resmi Gazete, 9.7.1956, sayı 9353, (akt.) Pazarıcı, **Uluslararası Hukuk...**, s. 167

¹⁹ Pazarıcı, **Uluslararası Hukuk...**, s. 168

²⁰ Resmi Gazete, 9.7.1956, sayı 9353, (skt.) Pazarıcı, **Uluslararası Hukuk**, s. 168

²¹ 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu, <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/997.html> (erişim: 1 Kasım 2012)

devlet gemileri, ii) savaş gemileri, iii) savaş gemileri dışındaki ticari olmayan devlet gemileri.²²

Diğer yandan, hava araçlarının tanımını, havada yükselen ve hareket eden araçların tümü olarak yapmak mümkündür. 14.10.1983 tarih ve 2920 sayılı Türk Sivil Havacılık Kanunu'nun 3. Madde b) fıkrası da hava aracı olarak “ *havalanabilen ve havada seyredebilme kabiliyetine sahip her türlü aracı* ” bildirmektedir.²³ Uluslararası hukuka göre, hava araçları kayıt edildikleri devletin uyruğu altında bulunmaktadır.²⁴

1.2. DEVLETLERİN KUVVET KULLANMA YETKİSİ

Devletler, ülkelerinde münhasır yetkiye sahiplerse sahip oldukları bu yetkiyi kendi çıkarlarını elde etmek için kullanabilir mi? Kullanması uluslararası hukukça uygun mudur? Eğer devletin kuvvet kullanmasından söz ediyorsak bunun bir sınırı var mıdır? Bu soruların cevabını bulmak için devletlerin kuvvet kullanmasına ilişkin birtakım sözleşmeleri incelemek gerekir. Bu bölümde devletin kuvvet kullanma yetkisinin tanımı, nasıl geliştiği, hangi durumlarda geçerli hangi durumlarda istinası olduğu kısaca anlatılacaktır.

1.2.1. Kuvvet Kullanmanın Tarihçesi

Devletlerin çıkarlarının çatıştığı bir ortamda kendilerini güvensiz hissedecek devletlerin çatışmadan kaçınmalarını sağlamak üzere getirilen bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmuştur. Bu düzenlemelerle çeşitli yasaklamalar getirilmiştir. 1919'da Milletler Cemiyeti, 1928'de Paris Paktı (Briand- Kellogg Paktı), 1984'te Savaş Alanında Yaralıların Durumunun İyileştirilmesi Sözleşmesi imzalanmış ve La Haye Sözleşmeleri, Cenevre Protokolleri ve Birleşmiş Milletler ile de kuvvet kullanımına ilişkin sınırlamalar getirilmiştir.

1.2.2. Kuvvet Kullanma Nedir?

Devletin kuvvet kullanma yetkisinin tanımı daha çok devletlerin yetkilerine koyulan sınırlamalarla açıklanabilmektedir. Bu kavramı içeren antlaşmalar incelenerek kuvvet kullanma açıklanmaya çalışılacaktır.

---

22 Pazarıcı, *Uluslararası Hukuk Dersleri II. Kitap...*, s. 73

23 Resmi Gazete, 19.10.1983, Sayı 18196. (akt.) Pazarıcı, *Uluslararası Hukuk...*, s. 168-169

24 1944 Şikago Uluslararası Sivil Havacılık Sözleşmesi mad. 17: Resmi Gazete, 12.6.1945, Sayı 6029, (akt.) Pazarıcı, *Uluslararası Hukuk...*, s. 169

1.2.2.1. Milletler Cemiyeti'nden Önce Kuvvet Kullanma

Milletler Cemiyeti kurulmadan önceki kuvvet kullanımına baktığımızda, egemen devletler savaş haklarını en tabii hak olarak kabul etmişlerdir. Savaş hakkı, egemen bir devletin çıkarlarını elde etmek veya ihlal edilmiş saydığı bir hakkını korumak amacıyla girişmeye karar vereceği, silahlı ve çok geniş kapsamlı bir zorlama yolu olarak, I. Dünya Savaşının sonlarına kadar kabul edilmiştir. Bu devrede uluslararası hukuk bakımından savaşın meşruluğu üzerinde durulmaksızın, nasıl yapılacağı ile uğraşmıştır.²⁵

1.2.2.2. Milletler Cemiyeti ve Devamında Kuvvet Kullanma

Milletler Cemiyeti döneminde kuvvet kullanma konusunda yasaklamalar kesinlik kazanamamakla birlikte birtakım düzenlemeler yapılmıştır. Bu dönemdeki düzenlemeleri Bozkurt şu şekilde açıklıyor: *“Bu dönemde, savaş tamamen yasak edilmemekle birlikte, belirli hallerde haksız fiil kabul ediliyordu ve haksız fiilin unsurlarını oluşturduğu ölçüde, devletin sorumluluğu gerekmekteydi.”*²⁶ Milletler Cemiyeti Misakı'nın 8. Maddesinde yer alan devletlerin barış içinde yaşamaları belli ölçülerde korunmaya çalışılmıştır. Savaşı tamamen yasaklamayan Misak'ın 13. ve 15. Maddelerinde ise sorunun barışçıl yollarla çözümüne ve eğer uzlaşamazsa Konsey'e götürülmesini kurala bağlamıştır. Kısaca, Misak'ta yer alan maddelerle kuvvete başvurma yasaklanmamasına rağmen savaşa başvurmanın ancak barışçıl yollarla sorunun çözülememesi durumunda gerçekleşeceğine vurgu yapmıştır.

1928 yılında imzalanan Briand- Kellogg Andlaşması ise, savaşa başvurmanın hukuken aykırı olduğunu belirtmesi açısından önemlidir. Pek çok ülkenin imzaladığı bu Andlaşmaya göre; *“Sözleşmeye taraf olan devletler, birbirleriyle ilişkilerinde ulusal politikalarının bir aracı olarak uluslararası sorunların çözümü olarak savaşa başvurmayı kınamaktadır.”*²⁷

Günümüz uluslararası hukukunda Birleşmiş Milletler (BM) Andlaşması temel metinlerden biri sayılmaktadır. BM Adlaşması m.2/4 'te kuvvete başvurma yasağı *“Tüm üyeler, uluslararası ilişkilerinde gerek herhangi bir başka devletin toprak bütünlüğüne ya da siyasal bağımsızlığına karşı, gerek Birleşmiş Milletlerin Amaçları ile bağdaşmayacak herhangi bir biçimde kuvvet kullanma tehdidine ya da kuvvet kullanılmasına başvurmadan kaçınırlar.”*²⁸

²⁵ Enver Bozkurt, **Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanımı**, Ankara: Asil Yayın Dağıtım, 2007,s.7

²⁶ Bozkurt, **Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanımı...**, s.9

²⁷ Madde 1, “Kellogg-Briand Pact 1928”, <http://www.yale.edu/lawweb/avalon/imt/kbpact.htm>, (erişim:30 Ekim 2012)

²⁸ Selami Kuran, **Uluslararası Hukuk Temel Metinler**, İstanbul: Türkmen Kitabevi,2011,s.4

BM Antlaşması da diğer antlaşmalarda olduğu gibi anlaşmazlıkların barışçıl yöntemlerle çözülmesine vurgu yapmış ve madde 33/1’de; “*Süre gitmesi uluslararası barış ve güvenliğin korunmasını tehlikeye düşürebilecek nitelikte bir uyuşmazlığa taraf olanlar, her şeyden önce görüşme, soruşturma, arabuluculuk, uzlaşma, hakemlik ve yargısal çözüm yolları ile bölgesel kuruluş ya da antlaşmalara başvurarak veya kendi seçecekleri başka yollarla buna çözüm aramalıdır*”²⁹ şeklinde izlenecek yolları açıklamıştır.

B. Antlaşması’nda kuvvet kullanmanın hangi eylemlerde yasaklandığını Pazarıcı,

1. “*Bir devletin ülke bütünlüğüne karşı;*
2. *Bir devletin siyasal bağımsızlığına karşı;*
3. *BM’nin amaçlarına karşı*”³⁰ olarak açıklamıştır.

Bununla birlikte kuvvet kullanmanın yasaklanmasına rağmen bazı konularda istisnalar getirilerek devletlerin kuvvet kullanmalarına izin verilmiştir. Eğer istisnaların dışında kuvvet kullanan bir devlet olursa bu devlet meşru olmayan kuvvet kullanımından dolayı “saldırgan” ya da “yayılmacı” devlet olarak sayılmıştır.

1.2.3. Kuvvet Kullanmanın İstisnaları

Günümüzde Birleşmiş Milletler tarafından yasaklanan kuvvet kullanmanın istisnaları mevcuttur. Bu istisnalar; meşru müdafaa halinde kuvvet kullanma, BM Güvenlik Konseyi tarafından kuvvet kullanma, Güvenlik Konseyi faaliyete geçmeden beş daimi üyenin kuvvet kullanması ve II. Dünya Savaşı’ndaki düşman devletlere karşı kuvvet kullanılmasıdır.³¹ Bu çalışma, Mavi Marmara örnek olayı çerçevesinde uluslararası hukuk kurallarına bakılarak İsrail’in müdahalesini incelediğinden yukarıda bahsedilen kuvvet kullanma istisnalarının hepsi ilgili değildir. Bu sebeple, gemide yaşanan çatışma sonunda tarafların konunun çözümü için hazırladıkları raporlarda meşru müdafaaaya değinmeleri bakımından aşağıda bu konu hakkında bilgilendirme yapılacaktır.

1.2.3.1. Meşru Müdafaa

Meşru müdafaa kavramı, BM Antlaşması’nda devletlerin kuvvet kullanma istisnalarından biridir. Devletlerin, yasak olmasına rağmen, birbirleriyle savaşmalarının hukuksal temelini dayandırmaya çalıştıkları meşru müdafaa ve farklı görüşlerce öne sürülen

---

²⁹ Kuran, *Uluslararası Hukuk...*,s. 11

³⁰ Pazarıcı, *Uluslararası Hukuk...*, s. 510

³¹ Sevin Toluner, *Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Uluslararası Hukuk*, İstanbul 1977,s.400, (akt.) Enver Bozkurt, *Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanımı*, Ankara: Asil Yayın Dağıtım, 2007 s. 20

önleyici meşru müdafaa kavramları bu çalışmanın konusuyla ilgili olduğundan aşağıda değinilecektir.

1.2.3.1.1. Meşru Müdafaa

Meşru müdafaa hakkı, devletlerin savaş yapma haklarının herhangi bir sınırlamaya maruz kalmadığı dönemlerde mevcut değildi. Ne zaman ki devletlerin savaş yapma hürriyetleri ortadan kalktı, o zaman meşru müdafaa hakkı, devletlere uluslararası hukukça tanınan temel bir hak olarak ortaya çıktı.³²

Uluslararası hukuk bakımından meşru müdafaa tanımını genel olarak, devletlerin kendilerine karşı kullanılan ani eylemlere tepkisi şeklinde yapılabilir. Daha ayrıntılı tanımlama için Birleşmiş Milletler tarafından devletlere tanınan bu istisnanın kullanımı konusuna açıklık getirilmelidir. Pazarıcı'ya göre meşru müdafaa, *“bir devletin başka bir devletçe kendisine karşı girişilen hukuka aykırı kuvvet kullanma eylemine ani ve doğal olarak kuvvet kullanma yoluyla karşılık vermesidir.”*³³

Bir kuvvet kullanma istisnası olan meşru müdafaa anlamak için düzenlendiği BM Antlaşması'nda 51. Maddeye bakmak gerekir. Bu maddeye göre;

*“Bu Andlaşma'nın hiçbir hükmü, Birleşmiş Milletler üyelerinden birinin silahlı saldırıya hedef olması halinde, Güvenlik Konseyi uluslararası barış ve güvenliğin korunması için gerekli önlemleri alıncaya dek, bu üyenin doğal olan bireysel ya da ortak meşru savunma hakkına helal getirmez.”*³⁴

Buradan da anlaşılacağı gibi Güvenlik Konseyi'nin önlem alıncaya kadar devletlerin kendilerini koruması bir hak olarak Antlaşma hükümlerinde yerini almıştır. Yalnız, bu hakkın kullanımı için bazı şartlar aranmaktadır. Bu şartlar,

- Bir silahlı saldırı veya pek yakın ve kesin tehlike hâlinde meşru müdafaa söz konusu olabilir. Buna karşılık, potansiyel, olabilecek tehlike yeterli sayılmaz.
- Müdafaa, saldırıya nazaran orantılı olmalıdır;
- Önceki duruma yeniden kavuşma amacıyla sınırlı kalınmalıdır.³⁵
- Meşru müdafaa hakkının kullanma şartları Cural tarafından ise aşağıdaki sınıflandırmayla aktarılmıştır:

---

³² Berdal Aral, **Uluslararası Hukukta Meşru Müdafaa Hakkı**, Ankara: Siyasal Kitabevi, 1999,s.2

³³ Pazarıcı, **Uluslararası Hukuk...**, s. 512

³⁴ Kuran, **Uluslararası Hukuk...**, s.15

³⁵ Melda Sur, **Uluslararası Hukuk Esasları: Devletin Yetkisi**, Ankara: Beta, 2006,s.254

- Silahlı saldırı olmalı,
- Alınan tedbirler Güvenlik Konseyi'ne bildirilmeli
- Eylemde gereklilik ve oranlılık olmalı
- Saldırı ile savunma fiili arasında oranlılık olmalı³⁶

Meşru müdafaa hakkının kullanılması için aranan bu şartlardan ilki, silahlı saldırıdır. *Silahlı saldırı*, BMA 51. Maddede geçmesine rağmen tanımı açık bir şekilde yapılmamıştır. Ancak, bağlayıcı olmamasına karşın, BM Genel Kurulu 1974 yılında 3314 sayılı kararı ile saldırı tanımına bir açıklık getirmiştir. Kararın 1. Maddesine göre; “*Saldırı, bir devletin diğer bir devletin egemenliğine, ülke bütünlüğüne veya siyasi bağımsızlığına karşı veya işbu tanımda belirtildiği üzere, Birleşmiş Milletler Antlaşması ile bağdaşmayan diğer herhangi bir tarzda silahlı kuvvet kullanılmasıdır.*”³⁷

Meşru müdafaa, BMA'nın Madde 2/4'te sözü edilen uluslararası ilişkilerde ‘kuvvet kullanımına ya da kuvvet kullanma tehdidinde’ kıyasla daha dar bir anlama sahiptir. Her türlü silahlı saldırı bir kuvvet kullanımını gerektirdiği halde, her türlü kuvvet kullanma yasağı ihlali, bir silahlı saldırının vukuu şeklinde değerlendirilemez. Silahlı saldırıdan söz edebilmek için, *çok ciddi düzeyde* bir kuvvet kullanımının ve bunun yol açacağı hasarın söz konusu olması gerekir.³⁸ BM Genel Kurulu 14.12.1974 tarihinde 3314(XXXIX) sayılı karar ile kabul edilen *Saldırının Tanımı Kararı'nın* 1. Maddesinde saldırı, “*bir başka devletin egemenliğine, ülke bütünlüğüne ya da siyasi bağımsızlığına karşı ya da B:M. Andlaşmasına aykırı herhangi bir biçimde silahlı kuvvet kullanma*” şeklinde açıklanmaktadır.³⁹

Silahlı saldırı olabilecek eylemlerden bazıları Cural tarafından aşağıdaki gibi açıklanmıştır:

“- *Bir devletin silahlı güçleri tarafından başka bir devletin ülkesine saldırı veya bu ülkenin işgali ya da geçici de olsa böyle bir saldırı veya işgalden kaynaklanan her türlü askeri işgal veya kuvvet kullanma yoluyla başka bir devletin ülkesinin ya da bir parçasının ilhak edilmesi,*

³⁶ Ahmet Cural, “Bush Doktorini ve Askeri Gücün Önalcı ve Önleyici Savaş Kapsamında Kullanılması”, Ankara 2011, <http://tr.scribd.com/doc/70129740/26/BM-Sisteminde-Kuvvet-Kullanma-Yasa%C4%9F%C4%B1n%C4%B1n-%C4%B0stisnalar%C4%B1>, S.91-95 [5 Kasım 2012]

³⁷ Gündüz, *Milletlerarası Hukuk...*, s.118

³⁸ Aral, *Uluslararası Hukukta...*, s.17

³⁹ Pazarıcı, *Uluslararası Hukuk...*, s. 514

- Bir devletin silahlı güçlerinin başka bir devletin ülkesini bombardıman etmesi veya bu devlet ülkesine karşı başka herhangi bir silah kullanması,

- Bir devletin silahlı güçlerinin başka bir devletin liman ve kıyılarını ablukaya alması,

- Bir devletin başka bir devlet kara, deniz veya hava kuvvetlerine veya deniz ve hava filolarına silahlı güç kullanarak saldırması.”⁴⁰

İkinci olarak orantılılıktan söz edilmektedir. *Orantılılık ilkesi*, kuvvet kullanımında tarafların düşmana zarar vermek için kullanacakları araçların sınırsız olmayacağı anlamına gelmekte ve saldırgan devleti yok etme değil zayıflatma amacına hizmet etmektedir.⁴¹

Üçüncü ise, meşru müdafaa hakkını, devletlerin silahlı çatışmaları toprak elde etmek gibi kendi milli çıkarlarını arttırmak için kullanmaktansa var olan düzeni korumaktan yana olmalarına değinmektedir. Çünkü bir silahlı çatışmada devletlerin eskisinden daha fazla hak iddia etmeleri, uluslararası toplumda barışın bozulması, dolayısıyla Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın bozulması anlamına gelir.

1.2.3.1.2. Önleyici Meşru Müdafaa

Bir devletin hayati önem taşıyan çıkarlarına yönelik ağır sonuçlar doğurabilecek çok yakın saldırı tehdidine karşı, saldırının başka yollarla önlenememesi durumunda ön alarak kuvvet kullanılması, önleyici meşru müdafaa olarak adlandırılır. Birleşmiş Milletler uygulaması önleyici meşru müdafaayı kabul etmemektedir. Bu konuyu ortaya koyan en önemli gösterge ise Güvenlik Konseyi'nin İsrail'in Osirak saldırısındaki tutumudur.⁴² Ancak, 1949 Korfı Boğazı Davası ve 1986 Nikaragua Sözleşmesi önleyici meşru müdafaadan bahsetmektedir. Örneğin, Korfı Boğazı Davası kararında Divan, “*Amaç, sadece Arnavutluk'un tutumunu denetlemek değil, fakat aynı zamanda geçen gemilere tekrar ateş açmaktan kaçınmasını sağlayacak ölçüde bir kuvvet gösterisi yapmaktadır. Buna rağmen, yukarıda açıklanan olayla ilgili bütün durumlar göz önünde tutulduğunda, Divan, Birleşik Krallık makamları tarafından alınan bu tedbirleri Arnavutluk egemenliğinin ihlali olarak nitelendirmeyecektir*” hükmüne bağlayarak önleyici meşru müdafaanın olabileceğini göstermiştir.⁴³

---

⁴⁰ Cural, “Bush Doktorini...”, s.92

⁴¹ Bozkurt, **Uluslararası Hukukta...**, s. 58

⁴² Cural, “Bush Doktorini...”, s. 96

⁴³ Cural, “Bush Doktorini...”, s.97

Kısaca, devletler, uygulamada, açıkça önleyici meşru müdafaa hakkını da kapsayan uluslararası örf ve adet hukukundaki daha geniş bir meşru müdafaa hakkına dayanmaktan imtina etmektedirler. Daha ziyade, eylemlerini, madde 51 çerçevesindeki “silahlı saldırı” kavramını geniş bir şekilde yorumlayarak meşrulaştırmaya çalışmaktadırlar.⁴⁴

1.3. ULUSLARARASI DENİZ HUKUKU

Devletin yetkilerini kullanabildiği alanlar başta kara olmak üzere, hava ve denizi de içermektedir. Bu çalışmada Mavi Marmara Gemisi örnek olay olduğu için uluslararası hukukta denizde yapılan düzenlemeleri özellikle olayın gerçekleştiği yer olan açık deniz özelinde incelemek gerekmektedir. Bu yüzden, aşağıda deniz hukukunun tanımı, deniz hukuku adına yapılan kodifikasyon çalışmaları, denizlerin sınırlandırılmasında açık denizin tanımı ve düzenlemeleri gibi konular üzerinde durulacaktır.

1.3.1. Deniz Hukukunun Tanımı

Deniz, yeryüzünde *birbiriyle doğal bağlantı içinde olan tuzlu su alanları* olarak tanımlanır⁴⁵ ve şüphesiz ki insanlık için çok önemli bir yere sahiptir. Ulaşım, beslenme, güvenlik gibi konularda deniz insanoğlu için gereklidir. Denizlerin insanlar için bu kadar önemli olması elbette devletler için de bir o kadar önemlidir. Denizlerin günümüzde haberleşmenin sağlanmasında; gıda bakımından önemli bir kaynak olma fonksiyonunun fark edilmesi, madenler ve enerji kaynaklarını bakımından önemli bir depo olma niteliğine sahip olduğunun anlaşılması, milletlerarası toplumun denize daha değişik bakmasına neden olmuş⁴⁶ ve devletler bu alanlarda da hak iddia etmeye başlamışlardır.

1.3.1.1. Deniz Hukuku Adına Yapılan Çalışmalar

Tarihte Deniz Hukuku adına pek çok belge düzenlenmiştir. Bunlar, M.Ö. 2. ve 3. yüzyıllarda düzenlenen Rodos Deniz Kuralları, 11. yüzyıldaki Amalfi Levhaları, 1160'taki Oleron Kararları'dır. Ancak, uluslararası denizlerde uyulacak esasların kodifikasyon çalışmaları özellikle 19. yüzyılda başlamıştır. 1856'da Paris'te Kırım Savaşı sonrası yapılmış olan kodifiye çalışmaları genellikle savaşa yöneliktir.⁴⁷

---

⁴⁴ Fatma Taşdemir, “Uluslararası Anarşiye Giden Yol: Uluslararası Hukuk Açısından Önleyici Meşru Müdafaa Hakkı”, 5 Mayıs 2009, <http://www.usakgundem.com/makale/6/uluslararası%20hukuk%20açısından%20önleyici%20meşru%20müdafaa%20hakkı>, (erişim: 7 Kasım 2012)

⁴⁵ Sur, **Uluslararası Hukuk...**, s.291

⁴⁶ Enver, Bozkurt, M. Akif Kütükçü, Yasin Poyraz, **Devletler Hukuku**, 4. Baskı, Ankara: Asil Yayınları, 2004, s.100

⁴⁷ Bozkurt, **Devletler Hukuku...**, s. 101

Genellikle teamül yoluyla gelişen deniz hukuku bazı antlaşmalarla kendine hukuksal bir zemin bulmuştur. Aşağıda yer alan bazı sözleşmeler bu konuda atılmış çalışmalar olup günümüz uluslararası deniz hukuku kurallarını anlamak açısından önemlidir.

1.3.1.1.1. Birinci Deniz Hukuku Konferansı ve Cenevre Deniz Hukuku Sözleşmeleri

II. Dünya Savaşı'ndan sonra deniz hukukunda önemli gelişmeler ortaya çıkmıştır. Bilhassa devletler arasında artan deniz uyuşmazlıkları konunun uluslararası toplumda üzerinde daha fazla durulması zorunluluğunu göstermiştir.⁴⁸ Bu sebeple, mevcut örf ve âdet kurallarının geliştirilmesi ve kodifikasyonu amacıyla görüşmeler başlamıştır.

Birinci Deniz Hukuku Konferansı, 1958'de Cenevre Deniz Hukuku Sözleşmeleriyle sonuçlanmıştır. Konferansın sonunda, dört öze ilişkin andlaşma ile bir ihtiyari protokol kabul edilmiştir. Bu andlaşmalar ve protokoller şöyledir:

- i) Karasuları ve Bitişik Bölge Sözleşmesi;
- ii) Açık Deniz Sözleşmesi;
- iii) Kıta Sahanelığı Sözleşmesi;
- iv) Açık Denizlerde Balıkçılık ve Canlı Kaynakların Korunmasına İlişkin Sözleşme;
- v) Uyuşmazlıkların Zorunlu Çözümüne İlişkin İhtiyari Protokol.⁴⁹

Türkiye, bu sözleşmelerden hiçbirine taraf olmamıştır. Zaten, Konferans boyunca geleneksel düşünceler öne sürülmüş ve anlaşmaya varılamamıştır.

1.3.1.1.2. İkinci Deniz Hukuku Konferansı

Birinci Deniz Hukuku Konferansı'nda, özellikle balıkçılık ve karasuları konusunda anlaşmaya varamayan devletler 1960 yılında toplanarak sorunların çözümü için yeni düzenleme çalışmalarını başlatmıştır. Ancak, bu Konferans'ta hiçbir sonuç alınamamış ve dağılmıştır.

1.3.1.1.3. Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı ve Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi

İlk iki konferanstakinin aksine bu konferansa katılım yoğun olmuştur. 1973-1982 yılları arasında sürdürülen konferans, 1982 yılında Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin imzalanmasıyla son bulmuştur. Sözleşme metni, Konferansın 130 olumlu, 17

---

⁴⁸ Bozkurt, **Devletler Hukuku...**, s.103

⁴⁹ Pazarıcı, **Uluslararası Hukuk...**, s.251

çekimser ve dört karşı oy almıştır.⁵⁰ Dört karşı oy Türkiye, A.B.D., Venezuela ve İsrail tarafından kullanılmıştır. 1982’de imzalanan Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi’nin yürürlüğe girmesi için gereken 60 onay belgesinin tevdi ve 12 ayın geçmesi koşulu ancak yıllar sonra tamamlanmış ve Sözleşme 16 Kasım 1994’de yürürlüğe girmiştir.⁵¹

BM Deniz Hukuku Sözleşmesi (BMDHS), tek bir metinde gerekli düzenlemeleri yapması bakımından önemlidir. Sadece bir kodifikasyon çalışması değil, aynı zamanda yeni kurallar getiren bir metin özelliği taşımaktadır.

1.3.2. Deniz Hukukunda Denizlerin Sınıflandırılması

Deniz hukuku rejimine göre, kara ülkesinden uzaklaştıkça aşama aşama kıyı devletinin yetkileri azalmaktadır. Yetkilerin aşamalı olarak azalması birtakım sınıflandırmalarla hukuki rejim sağlanmıştır. Bugünkü uluslararası hukuktaki sınıflandırmaya göre devletin ülkesinin bir parçasını oluşturan deniz alanları; iç sular, karasuları, takımda suları ve boğazlardır. Herhangi bir devletin egemenliği altında bulunmayan denizler ise açık denizdir. Bu çalışmada örnek olay olan İsrail’in Mavi Marmara Gemisi’ne Müdahalesi açık denizde olduğundan dolayı devletin bir parçasını oluşturan iç sular, karasuları, takımda suları, münhasır bölgeler ve kıta sahanlığına değinilmeyecektir.

1.3.2.1. Açık Deniz Tanımı ve Özellikleri

Artan ticari faaliyetler, gelişen teknoloji ve devletlerin çıkarlarını maksimize etme çabaları onları, münhasır yetki sahibi olduğu alanların ötesinde yeni kaynaklar bulmaya yöneltmektedir. Bu kaynaklardan bir tanesi de açık denizlerdir.

Açık deniz; iç sular, karasuları, takımda devletlerinin suları ve münhasır ekonomik bölge dışında kalan deniz sularıdır. Bu sular hiçbir devletin ülkesine ait olmayan sular olup kıyısı olsun olmasın tüm devletlerin eşit yararlanma hakkına sahip olduğu alanlardır.

1.3.2.2. Açık Deniz Kurallarının Düzenlendiği Yerler

Açık denizin temelinde örf ve âdet hukukuna dayanan teamül kuralları vardır. Yüzyıllardır yavaş yavaş oluşan deniz hukuku teamülleri ilk kez 1958 yılında Cenevre Açık Deniz Sözleşmelerinde yazılı hale gelmişlerdir.

---

⁵⁰ Pazarıcı, *Uluslararası Hukuk...*,s.252

⁵¹ Sur, *Uluslararası Hukuk...*, s. 294

1.3.2.2.1. 1958 Cenevre Açık Deniz Sözleşmeleri

1958 Cenevre Açık Deniz Sözleşmesindeki tanımda açık deniz, *hiçbir devletin karasularına dâhil olmayıp, herhangi bir devletin egemenliği altında bulunmayan deniz alanları* olarak tanımlanmaktadır.⁵² 1958 tarihli belgenin 2. Maddesinde açık deniz serbestisi şu şekilde açıklanmıştır: “ *...Açık Denizler serbestileri, bu maddelerde ve milletlerarası hukukun diğer kurallarında öngörülen şartlar altında kullanılır. Bu, gerek denize kıyısı olan ve gerek kıyısı bulunmayan devletler için, diğerleri yanında:*

- 1) *Ulaştırma serbestisini;*
- 2) *Avlanma serbestisini;*
- 3) *Denizaltı kablo ve boru döşeme serbestisini;*
- 4) *Açık Denizler üzerinde uçma serbestisini*

Kapsamına alır. Bu serbestiler ile, milletlerarası hukukun genel ilkeleri tarafından tanınmış olan diğer serbestiler, bütün devletler tarafından, diğer devletlerin açık denizler serbestilerini kullanmalarındaki çıkarları, mâkul bir ölçüde gözetilmek suretiyle, kullanılacaktır.”⁵³

1.3.2.2.2. 1974 Denizde Can Güvenliği Uluslararası Sözleşmesi (SOLAS-74)

Denizde emniyetli seyir, eğitimli denizci ve çevre kirliliğinin önlenmesi için denizcilik kurallarının duyurulması ve uygulanabilmesi Uluslararası Denizcilik Teşkilatı (IMO)’nın çalışmalarıyla gerçekleşmekte ve tüm uluslara yol göstermektedir.⁵⁴

Deniz ticaret filosunu ilgilendiren bu Sözleşme ile taraf devletler denizdeki gemilerin ve malların ve gemideki insanların canlarının güvenliğinin artırılması için yapılan bu Sözleşmeyi ve Eklerini uygulamakla yükümlüdürler.

1.3.2.2.3. 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi

Günümüz uygulanan uluslararası deniz hukuku 1982 BMDHS’ye göre şekillenmektedir. Bu sebeple, bu sözleşmede yer alan açık deniz tanımını incelemek yerinde olacaktır. Açık denizin tanımı, tıpkı 1958 Sözleşmesi’nde olduğu gibi bu sözleşmede de madde 87’de açıklanmıştır.

---

⁵² Sur, *Uluslararası Hukuk...*, s. 343

⁵³ Toluner, , *Milletlerarası Hukuk ...*, s. 279

⁵⁴ “Denizde Can Güvenliği Sözleşmesi (SOLAS)”, <http://www.marpolandsolas.com/tr/?k=52&mb=Solas&mnId=4,1974> [10 Aralık 2012]

Açık denizlerin serbestisi, önemli bir yer tutmaktadır. Bu kavramdan anlaşılan şey, denize kıyısı olsun ya da olmasın tüm devletlerin bu alanlardan serbest olduğudur.

1958 Sözleşmelerinde belli başlı 4 serbestlik kabul edilmekteydi:

- 1) Seyrüsefer serbestliği
- 2) Petrol boruları ve denizaltı kabloları döşeme serbestliği
- 3) Balık avlama serbestliği
- 4) Uçuş serbestliği

Bütün bunlara 1982 sözleşmesi ile iki serbestlik daha ilave edilmiştir:

- 1) Bilimsel araştırma yapma serbestliği
- 2) Suni adalar ve tesisler yapma serbestliği⁵⁵

1.3.2.3. Açık Denizde Öne Çıkan Kavramlar

Devletlerin açık denizlerdeki hakları bazı sözleşmelerle güvence altına alınmıştır. Bu sözleşmelerde devletlere tanınan bazı haklar açık deniz için önem arz etmektedir. Aşağıda açık denizde seyreden gemiler için önemli olan bazı kavramlar ayrıntılı olarak incelenecektir.

1.3.2.3.1. Seyrüsefer Serbestliği

Uluslararası deniz hukukuna göre denizde seyirüsefer özgürlüğü kural olup, gemilere el konulması ancak istisnai hallerde mümkündür. Bu nedenle gemilere el konulması, gerek kamu hukuku kaynaklı gerek özel hukuk kaynaklı gerekçelerle olsun uluslararası alanda daima çeşitli sınırlamalara tabi tutulmuştur. Nitekim uluslararası deniz hukukuna ilişkin kuralları düzenleyen Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (Sözleşme), kıyı devletine gemilere el koyma yetkisini ancak güvenliğini tehdit eden hallerde tanımakta ve böylece kural olarak deniz ticareti ve ulaşımını emniyet altına almaktadır.⁵⁶

BMDHS madde 90'a göre seyirüsefer hakkı, "*Denize kıyısı olsun veya olmasın, her Devlet açık denizde kendi bayrağını taşıyan gemileri seyirüsefer ettirme hakkına sahiptir.*"⁵⁷

Seyirüsefer ile ilgili olmak üzere açık denizlerde önem arz eden üç kural vardır:

- 1) Seyirüsefer güvenliğine ilişkin kurallar
- 2) Can güvenliğine ilişkin kurallar

---

⁵⁵ Bozkurt, **Devletler Hukuku...**, s.136

⁵⁶ A.E. Açıkel, "Uluslararası Deniz Hukukunda Gemilere El Konulması Halinde Bayrak Devletinin Yetkileri", **Uluslararası Deniz Hukukunda Kıyı Devletinin Gemilere El Koyma Yetkisinin Sınırları Sempozyumu**, 2011: Trabzon, http://www.orsam.org.tr/tr/Uploads/Yazilar/Dosyalar/201238_orsamkitap2_karadeniz.pdf, s.50 [15 Aralık 2012]

⁵⁷ Kuran, **Uluslararası Hukuk...**, s. 390

3) Kurtarma ve yardıma ilişkin kurallar

Denizlerde seyir ve sefer serbestisi; *Mare Liberum* ilkesi doğrultusunda ticaret gemileri, dünya denizlerinde herhangi bir formaliteye tabi olmaksızın, gece-gündüz demeden, serbestçe ancak zararsız olmak koşuluyla duraksız ve uğraksız seyir yapabilme hakkına sahip olabilmektedir.

1.3.2.3.2. Bayrak Devleti

Açık deniz herhangi bir devletin ülkesel yetkisi altında değildir. Bu alanlarda seyreden gemilerin nereye ait olduğunu taşıdıkları bayrak gösterir. Gemiler, taşıdığı bayrağın devletinin münhasır yetkisi altındadır. Devletin uyrukluk dolayısıyla sahip olduğu bu yetki, o geminin hem cezai hem de idari bakımından yargısının bayrak devletince yapılmasını gerektirir. Bu ilkenin başlıca sonuçları, gemide bayrak devletinin yasalarının uygulanması; kaptanın, açık denizde devlet adına yetkiler kullanması ve öteki devletlerin bu gemilere müdahale edememesidir.⁵⁸ Bu durum BMDHS madde 94'te 'Bayrak Devletinin Görevleri' olarak açıklanmıştır.

Devletlerin sahip olduğu bu münhasır yetki, gemi ve devlet dışında üçüncü şahıslar tarafından müdahale konusu olabilmektedir. Ancak, bu konuda bazı kısıtlamalar getirilmiştir: Köle ticaretini önleme amacı, deniz haydutluğu, kesintisiz izleme hakkı, uçuş serbestisi, balık avlama serbestisi ve petrol boruları ve denizaltı kabloları döşeme hakkı. Buradaki pek çok istisna konumuzla ilgi olmadığından ayrıntılı olarak incelenmeyecektir. Konuyla bağlantılı olması açısından deniz haydutluğu ve kesintisiz izleme hakkı incelenecektir.

1.3.2.3.3. Deniz Haydutluğu

Tüm insanlığın düşmanı (*hostis humani generis*) olarak nitelendirilen deniz haydutluğu, devletlerin açık denizde bulunan gemilere müdahale etmesini haklı kılan suçların en eskisi olup, günümüzde de dünyanın çeşitli bölgelerinde oldukça yaygındır.⁵⁹

BMDHS madde 101'de şu şekilde açıklanmıştır:

“Deniz haydutluğu aşağıdaki hareketlerin herhangi birisinden ibarettir.

---

⁵⁸ Sur, *Uluslararası Hukuk...*, s. 345

⁵⁹ D. A. Okur, “Uluslararası Hukukta Devletlerin Açık Denizde Bulunan Gemilere Müdahale Yetkisi”, *Uluslararası Deniz Hukukunda Kıyı Devletinin Gemilere El Koyma Yetkisinin Sınırları Sempozyumu*, 2011: Trabzon, http://www.orsam.org.tr/tr/Uploads/Yazilar/Dosyalar/201238_orsamkitap2_karadeniz.pdf, s.148[15 Aralık 2012]

a) *Özel bir geminin veya özel bir uçağın mürettebatı veya yolcuları tarafından özel amaçla işlenen ve:*

i) *Açık denizde, başka bir gemi veya uçağa karşı veya böyle bir gemi veya uçakta bulunan kişilere yöneltilmiş,*

ii) *Herhangi bir Devletin yargı yetkisi dışında bulunan, bir gemiye uçağa, şahıslara veya mala karşı yöneltilmiş,*

Herhangi bir gayri hukukî şiddet ve tutuklama veya herhangi bir yağmacılık hareketi.

b) *Bir gemi veya uçağı onu haydut bir gemi veya uçak yapan olayları bilerek onun işletilmesine ihtiyarî bir şekilde katılma hareketi;*

c) *(a) ve (b) bentlerinde tarifî yapılan bir hareketin teşvik eden veya kasten kolaylaştıran herhangi bir hareket.*"⁶⁰

1.3.2.3.4. Kesintisiz İzleme Hakkı

Bir kıyı devletinin yetki sahibi olduğu deniz alanlarında, yabancı bir gemi tarafından ulusal mevzuatının ihlal edilmesi halinde, bu devlet yabancı gemiyi kesintisiz takip hakkına sahiptir.⁶¹ Bu hak, BMDHS madde 111'de açıklanmıştır. Bu maddeye göre; "*kıyı devletinin yetkili mercileri, yabancı bir geminin kanunlarını ve düzenlemelerini ihlal ettiğine inanması için haklı sebepleri olduğu zaman, geminin kesintisiz şekilde takibine girebilir.*"⁶² Böyle bir takibin yapılabilmesi için birtakım şartlar sunulmuş ve bu şartlar BMDHS m. 111/1'de açıklanmıştır. Buna göre, bu tür gemi ve botların takibi için devletin iç sularında, takımda sularında, karasularında veya bitişik bölgesinde olması ve takibin kesintiye uğramaması gerekir.

Kesintisiz takip hakkının m. 111/8 hükmüne göre ortaya çıkabilmesi için;

- 1) Üçüncü devlete ait geminin bir sahil suyunda bulunurken olay çıkarması,
- 2) Bu geminin bu sularda bulunduğu sırada bu devletin kuralları ihlal etmesi gerekir
- 3) Önce gemiye dur ihtarı verilmesi gerekir. Bu dur işaretine rağmen gemi durmaz ve sahil sularını terk ederse artık bu geminin izlenmesi söz konusu olabilir.

⁶⁰ Kuran, **Uluslararası Hukuk...**, s. 393

⁶¹ D. A. Okur, "Uluslararası Hukukta Devletlerin...", s.150

⁶² D.A. Okur, "Uluslararası Hukukta Devletlerin...", s.396

- 4) Gemi kaçmaya başladığı takdirde bu izlemenin kesintisiz olması gerekir. Yani gemiyle değilse bile veya izlemeye uçaklar karışsa dahi zaman bakımından izlemenin kesintiye uğramaması gerekir.⁶³

1.3.2.4. Denizde Çatışma

Denizler, devletlerin sınırlı yetki kullanabildiği alanlardan biri olduğuna göre bu alanlarda yetki kullanmasında birtakım sorunlar yaşanabilmektedir. Bu sorunlardan biri de denizdeki bir araca kuvvet kullanılmasıdır. Bunun sonucu oluşabilecek çatışmalardan zarar görebilecek unsurlardan korunmak için birtakım düzenlemeler yapılmıştır.

Bu kısımda silahlı çatışmanın ne olduğu, silahlı çatışmaların hukuksal durumu, silahlı çatışmalarda korunması gerekenler ve denizde silahlı çatışmaların yürütülmesi anlatılacaktır.

1.3.2.4.1. Silahlı Çatışma Tanımı ve Özellikleri

Silahlı çatışma, uluslararası hukukta, ilk kez 1864 Savaş Alanında Yaralıların Durumunun İyileştirilmesi Sözleşmesi ile gündeme gelmiştir. Ardından 1949 Cenevre Sözleşmeleri, 1899 ve 1907 La Haye Sözleşmeleri ile yeni düzenlemeler yapılmıştır. Bunların dışında pek çok sözleşme ile de kara ve denizdeki çatışmaları düzenlenmeye çalışılmıştır.

Silahlı çatışmalar çeşitli dönemlerde farklı adlarla anılmıştır. Örneğin, 1864'ten 1949 Cenevre Sözleşmesi'ne kadar olan dönemde devletlerarası ve belirli yoğunlukta olan silahlı çatışmalar savaş olarak anılmıştır. 1949 Cenevre Sözleşmelerinden bu yana yapılan sözleşmelerde ise daha çok bireye vurgu yapılmış ve insancıl hukuk olarak adlandırılmaya başlanmıştır. Günümüzdeyse BM çerçevesinde bu alandaki hukuksal düzenlemeler silahlı çatışmalar hukuku olarak anılmaktadır.

1.3.2.4.1.1. Silahlı Çatışmaların Hukuksal Durumu

Silahlı çatışmalar uluslararası hukukun çalışma alanlarından biri olduğu için uluslararası hukuk için gerekli olan antlaşmalar, teamüller ve hukuk genel ilkeleri de bu alanın hukuksal temelini oluşturmaktadır.

Antlaşmalardan belli başlıları,

- 1899 tarihli Kara Savaşlarına İlişkin II sayılı La Haye Sözleşmesi ile 1864 Cenevre Sözleşmesinin deniz savaşlarına uygulanmasını düzenleyen II sayılı La Haye Sözleşmesi,

---

⁶³ Enver Bozkurt, **Devletler Hukuku...**, s. 141

- 1906 tarihli Cenevre Savaş Alanında Yaralıların ve Hastaların Durumunun İyileştirilmesi Sözleşmesi,
- 1907 La Haye Sözleşmelerindeki IV Kara Savaşı Kuralları Sözleşmesi, VI Çatışmaların Başlangıcında Ticaret Gemilerine Uygulanacak Muameleye İlişkin Sözleşme, VII Ticaret Gemilerinin Savaş Gemisi Durumuna Sokulmasına İlişkin Sözleşme, X sayılı Deniz Savaşı Kuralları Sözleşmesi'dir.⁶⁴

Bu sözleşmelerden 1949 Cenevre Sözleşmeleri ve 1907 La Haye Sözleşmeleri'nin günümüzde yürürlüktedir.

Silahlı çatışmaları düzenleyen bir diğer unsur da teamül kurallarıdır. Çok taraflı antlaşmaların kimi hükümlerinin devletlerce genel bir biçimde kabulü nedeniyle bu antlaşmalara taraf olmayan devletleri de yapılageliş hukuku çerçevesinde bağladığı yolundaki örneklerden biri 1907 La Haye Sözleşmelerinden özellikle V sayılı sözleşme ile ilgili bulunmaktadır.⁶⁵

Hukuk genel ilkeleri, çok taraflı antlaşmalarda devletlerin aralarında ortak kabul ettiği hukuk değerlerinin hükümleridir. Gereksiz acı vermeme ve insanlığa aykırı muamele yapmama bu ortak değerlerdendir.

1.3.2.4.1.2. Silahlı Çatışma Türleri

Silahlı çatışmalar tek bir biçimde olmamaktadır. Çatışma taraflarının hukuksal kişiliklerinin yanı sıra silahlı çatışmanın yoğunluğuna göre de silahlı çatışmalar çeşitlilik göstermektedir. Buna göre;

“Devletlerarası geniş çaplı silahlı çatışmalar;

Devletlerarası sınırlı çapta ve düşük yoğunlukta silahlı çatışmalar;

Uluslararası örgütlerin katıldığı geniş çaplı silahlı çatışmalar;

Uluslararası örgütlerin katılımı sınırlı çaplı düşük yoğunlukta silahlı çatışmalar

Bir devletin hükümet kuvvetleri ile karşı silahlı guruplar arasında geniş çaplı silahlı çatışmalar;

Bir devletin hükümet kuvvetleri ile karşı silahlı guruplar arasında sınırlı çapta ve düşük yoğunlukta silahlı çatışmalar;

Bir devletin içinde değişik silahlı guruplar arasında geniş çaplı silahlı çatışmalar;

---

⁶⁴ Pazarıcı, **Uluslararası Hukuk Dersleri IV. Kitap...**, s. 129

⁶⁵ Pazarıcı, **Uluslararası Hukuk Dersleri IV. Kitap...**, s. 132

Bir devletin içinde değişik silahlı guruplar arasında düşük yoğunlukta silahlı çatışmalar”⁶⁶ mevcuttur.

Uygulanan uluslararası hukuktan önceki dönemde devletlerin kuvvet kullanmaları zararlar karşılık, abluka, bombalama gibi zorlama yöntemleri savaşa varmayan zorlama yöntemleri olarak kabul edilmiş⁶⁷ günümüz uluslararası hukukunda değişikliğe uğrayarak 1949 Cenevre Sözleşmeleri ile silahlı çatışma kavramının kapsamı genişletilmiştir. Bu sözleşmelere göre, “*Silahlı çatışma kavramını iki ya da daha çok devletin ya da bir devlet içinde belirli silahlı gurupların karşıt savlarını kuvvet kullanmak suretiyle birbirlerine kabul ettirmeye çalıştıkları durum olarak tanımlanmıştır.*”⁶⁸

1.3.2.4.1.3. Silahlı Çatışmalarda Saldırılmaması Gerekenler

Uygulanan uluslararası hukuk bazı hedeflere saldırılmasını yasaklamaktadır. Yasaklanan bu hedeflerin başından sivillere saldırmak gelmektedir. 1977 I. Protokolüne kadar uluslararası antlaşmalarda açıkça öngörülmemiş sivillere saldırmasının yasaklanması bu protokolün 51.maddesindeki birtakım kuraldışılıklarla kabul edilmektedir. Bu maddeye göre; “*Sivil halk ve bireysel siviller, askeri operasyonlardan doğan tehlikelere karşı genel bir şekilde korunacaktır. Bu korumanın yürürlüğe girmesi için, diğer uluslararası hukuk kuralları da dâhil olmak üzere aşağıdaki kurallar her koşulda gözetilecektir.*”⁶⁹ Yasaklanan bu alanları kısaca şöyle özetleyebiliriz:

- Çatışma dışı kalmış olan bilinç kaybı olan, yaralı ve hasta olup kendini savunamayacak olanlar,
- Sivil ya da çatışan tarafa mensup askeri sağlık ve din görevlileri,
- İçlerinde kendini savunabilecek imkânı olmayan kentler,
- Kültürel ve dinsel varlıklar,
- Güvenli bölgeler,
- Hastane, sağlık tesisi ve araçları,
- Sivil savunma örgütleri ve personelleri,
- İçme suyu tesisleri, barajlar, nükleer santraller vb.

---

⁶⁶ Pazarıcı, *Uluslararası Hukuk Dersleri IV. Kitap...*, s.137

⁶⁷ Pazarıcı, *Uluslararası Hukuk Dersleri IV. Kitap...*, s.138

⁶⁸ Pazarıcı, *Uluslararası Hukuk Dersleri IV. Kitap...*, s.138

⁶⁹ **Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol 1)**, <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b36b4.html>, 8 Haziran 1977 [1 Aralık 2012]

1949 Cenevre Sözleşmelerinden Yaralılara ve Kazazedelere ilişkin olanın 12. Maddesinde, Deniz Savaşlarında Yaralılara, Hastalara ve Kazazedelere ilişkin olanın 12. Maddesinde ve Savaş Tutsaklarına ilişkin olanı 13. ve 14. Maddelerinde hastalara, yaralılara, deniz kazazedelerine ve savaş tutsaklarına her durumda saygı gösterilmesini öngörmek suretiyle dolaylı bir biçimde bu kişilere saldırılması yasaklanmıştır.⁷⁰ Sivil savunma örgütlerine ve personellerine saldırma ise, 1977 I. Protokolün 62. Maddesiyle koruma altına alınmıştır.

1.3.2.4.2. Denizlerde Silahlı Çatışma

Silahlı çatışmalar hem karada hem denizde hem de havada olabilmektedir. Ancak, bu alanlardaki çatışmaların yürütülmesinde birtakım farklılıklar mevcuttur. Örnek olayımız Mavi Marmara Gemisi olduğu için bu bölümde denizlerdeki silahlı çatışmaların yürütülmesi anlatılacaktır.

1.3.2.4.2.1. Denizde Silahlı Çatışmanın Gemiler Açısından Düzenlemesi

Denizde silahlı çatışmalar birçok antlaşma ile düzenlenmiş ve devletleri bunlara uyulması konusunda uyarılmıştır. Bu antlaşmalar, Denizlerdeki Silahlı Çatışmalara Uygulanacak Uluslararası Hukuk San Remo El Kitabı, I. Protokol ve 1982 BMDHS'dir.

San Remo El Kitabı 1994 yılında kabul edilmiş ve denizde savaş hukukunu düzenlemesi açısından önem arz etmiş bir düzenlemedir. I. Protokol ile birlikte uluslararası teamül kurallarına göre denizdeki anlaşmazlıklar için düzenlemelerde bulunulmuştur. Antlaşma metninin madde 9/b' göre bir saldırı, "Savunma ya da saldırma olup olmadığına bakılmaksızın şiddet eylemi" olarak tanımlanmıştır⁷¹ ve saldırının ancak orantılı ve gerekli görülürse gerçekleştirilmesi gerektiği madde 4'te belirtilmiştir.

Denizde silahlı çatışmaları düzenleyen Denizde Seyir Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesine Dair Sözleşme ile devletlerin davranışları düzenlenmiştir. Bu sözleşmeye göre, devletler birtakım konularda anlaşmıştır. Bunlardan bazılarını "*Deniz'de seyir güvenliğine karşı yasadışı eylemlerin, insanların can ve mal güvenliğini tehlikeye düşürdüğünü, denizcilik hizmetlerinin yürütülmesini ciddi şekilde etkilediğini ve insanların*

---

⁷⁰ Pazarıcı, **Uluslararası Hukuk Dersleri IV. Cilt...**, s.226

⁷¹ International Lawyers and Naval Experts, "San Remo Manual on International Law Applicable to Armed Conflicts at Sea", 1995: Cambridge University Press, http://assets.cambridge.org/97805215/58648/excerpt/9780521558648_excerpt.pdf, s.6. [19 Aralık 2012]

denizde seyir güvenliğine duydukları itimadı zayıflattığını dikkate alarak”⁷² ve “Denizde seyir güvenliğine karşı yasadışı eylemlerle mücadelede tüm devletlerin genel uluslararası hukukun kural ve ilkelerine tam anlamıyla uymaları gerektiğini hatırd tutarak”⁷³ davranışlarını düzenleme olarak belirtmek mümkündür. Ayrıca, devletler, Uluslararası Denizcilik Örgütü (IMO)’nün A.584(14) sayılı kararındaki “öncelikli olarak yolcuların ve gemi mürettebatının güvenliğini geliştirmek”⁷⁴ hükmünün de davranışlarına yansımaları gerektiğini kabul etmektedir.

Türkiye’nin 4 Haziran 1998’de uygulamaya koyduğu Denizde Seyir Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesine Dair Sözleşme’nin hangi gemileri kapsadığı Madde 2’de hariç tutulan gemiler belirtilerek yapılmıştır. Bu maddede sözleşme harici tutulan gemiler,

“a) Harp gemisi; veya

b) Devlete ait veya Devlet tarafından yardımcı gemi veya gümrük veya polis hizmeti amacıyla işletilen gemi; veya

c) Seferden çekilen ve kızağa alınan gemi”⁷⁵ olarak tanımlanmıştır.

Seyir güvenliğine ilişkin olan bu sözleşmenin önemli olmasının bir nedeni de denizde gerçekleşecek suçların tanımının açık bir şekilde yapılmasıdır. Madde 3’ göre denizde suç sayılabilecek eylemler;

“a) Kuvvet kullanarak veya tehditle veya herhangi bir korkutma şekli ile bir gemiyi

-veya bunun kontrolünü ele geçirirse; veya

b) Gemide bulunan bir şahsa karşı, geminin seyir güvenliğini tehlikeye sokması muhtemel bir şiddet hareketinde bulunursa; veya

c) Geminin seyir güvenliğini tehlikeye sokabilecek tarzda gemiyi tahrip eder veya gemiye veya bunun navlununa zarar verirse; veya

---

⁷² Resmi Gazete, 26 Ocak 1998, Sayı:23242,s. 2

⁷³ Resmi Gazete, 26 Ocak 1998, Sayı:23242,s. 3

⁷⁴ “Combating Terrorism at Sea”, <https://www.unodc.org/tldb/bibliography/Helmut%20Tuerk.pdf>, s. 339 [11 Aralık 2012]

⁷⁵ Resmi Gazete, 26 Ocak 1998, Sayı:23242,s. 3

d) Geminin seyir güvenliğini tehlikeye sokacak veya sokması muhtemel bir şekilde, gemiye ve navlununa zarar verecek veya gemiyi tahrip edebilecek bir cihaz veya maddeyi herhangi bir surette gemiye koyar veya koydurtursa; veya

e) Geminin seyir güvenliğini tehlikeye sokabilecek şekilde, seyrüseferi kolaylaştıran yapıları tahrip eder veya bunlara önemli bir zarar verirse veya bu yapıların işlemlerini ciddi bir şekilde aksatırsa; veya

f) Yanlış olduğunu bildiği bilgiyi ileterek geminin seyir güvenliğini tehlikeye sokarsa; veya

g) (a)'dan (f)'ye kadar belirtilen suçların işlenmesi veya bunlara teşebbüs edilmesi münasebetiyle bir kimseyi öldürür veya yaralarsa”⁷⁶olarak tanımlanmıştır. Olası bir suç durumunda sözleşmeye taraf devletlerin konuya ilişkin davranışları Madde 13’te “3 üncü maddede belirtilen suçların işlenmesi nedeniyle bir geminin yolculuğu geciktiğinde veya kesintiye uğradığında, geminin veya yolcularının veya mürettebatın ülkesinde bulunduğu her Akit Devlet, bunların lüzumsuz olarak alıkonulmalarının veya geciktirilmelerinin önlenmesi için mümkün olan her türlü çabayı göstermekle yükümlü olacaktır”⁷⁷ şeklinde açıklanmıştır ve anlaşmazlıkların çözümleri Madde 16’da “İki veya daha fazla Akit Devlet arasında, bu Sözleşmenin yorumlanması veya uygulanması ile ilgili olarak ortaya çıkan ve makul bir süre içinde müzakere yoluyla halledilemeyen bir anlaşmazlık, bunlardan birinin isteği üzerine hakeme havale edilecektir. Tahkim için talepte bulunulan tarihten itibaren 6 ay içinde taraflar hakem heyetinin kuruluşu konusunda bir anlaşmaya varamazlarsa, taraflardan biri, Uluslararası Adalet Divanının statüsü uyarınca yapılacak bir müracaatla anlaşmazlığı anılan Divana götürebilir”⁷⁸ olarak belirtilmiştir.

1.3.2.4.2.2. Gemilere El Konulması

Gemilere el konulması, gerek kamu hukuku kaynaklı gerek özel hukuk kaynaklı gerekçelerle olsun uluslararası alanda çeşitli sınırlamalara tabi tutulmuştur. Uluslararası deniz hukukuna göre denizde seyrüsefer özgürlüğü kural olup, gemilere el konulması ancak belirli hallerde istisnaen mümkündür.⁷⁹

⁷⁶ Resmi Gazete, 26 Ocak 1998, Sayı:23242,s. 4.

⁷⁷ Resmi Gazete, 26 Ocak 1998, Sayı:23242,s. 8.

⁷⁸ Resmi Gazete, 26 Ocak 1998, Sayı:23242, s. 9.

⁷⁹ A.E. Açikel, “Uluslararası Deniz...”, s.50

Kıyı devletinin gemilere el koyma yetkisi onun hâkimiyet yetkisinin doğal bir sonucudur. BMDHS, denizlerde ve okyanuslardaki bilimsel, ticari ve ekonomik faaliyetleri kontrol ederek gerekli sınırlandırmaları düzenlemek, deniz ve deniz çevresi ile ilgili izlemeleri yaparak koruma önlemleri almak amacı taşımaktadır. Günümüzde, okyanuslar ve deniz hukuku ile ilgili tüm faaliyetlerin BMDHS kurallarına uygun olması gerektiği dünya çapında kabul görmüştür.

Açık denizde gemilere el koyma yetkisi 1958 Cenevre ve 1982 BM Deniz Hukuku Sözleşmelerinde düzenlenmekte olup bu sözleşmelere göre açık deniz, hiçbir devletin ülkesine, egemenliğine ait olmayan iç sular, karasuları, takımda suları ve münhasır ekonomik bölge dışında kalan uluslararası deniz alanını kapsamaktadır.⁸⁰

Açık denizde “Tek Bayrak Devleti Kuralı” olup her devlet, uyrukluğunun gemilere verilmesi, gemilerin ülkesinde tescil edilmesi ve bayrağını taşımaları hakkı için gerekli şartları tespit edebilir. Açık denizde gemiler ancak tek bir devletin bayrağı altında seyredebilir ve uluslararası antlaşmalarla öngörülen istisnalar dışında, açık denizde bulunan bir gemi üzerinde ancak bayrağını taşıdığı devlet, yargı yetkisi kullanabilir.⁸¹

BMDHS’inde açık denizde seyreden gemilere el konulmasını düzenleyen hükümler şu şekildedir: açık denizde çatma ile ilgili konularda kıyı devletinin cezai yargılama yetkisini kullanması sırasında bayrak devleti tarafından gemiye el konulması (Madde 97); bayrak devleti tarafından köle taşımacılığı yapan gemiye elkonulması (Madde 99); açık denizde veya hiçbir devletin yetkisine tabi olmayan her hangi bir yerde, deniz haydudu bir gemiyi veya uçağı yahut deniz haydutluğu filleri sonucunda ele geçirilmiş olan ve deniz haydutlarının elinde bulunan bir gemiye el konulması (Madde 105); uyuşturucu madde ve psikotrop madde taşıyan gemilere el konulması (Madde 108); izinsiz radyo yayını yapan gemilere el konulması (Madde 109).⁸²

1.3.2.4.2.3. Denizde Silahlı Çatışmalarda Korunması Gerekenler Hakkında Düzenleme

Denizdeki silahlı çatışmalar devletler düzeyinde Denizde Seyir Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesine Dair Sözleşme ile düzenlenmiştir. Ancak daha eski

---

⁸⁰ N. J. Ece, “Uluslararası Deniz Hukuku’nda Kıyı Devletinin Gemilere El Koyma Yetkisinin Sınırları” **Uluslararası Deniz Hukukunda Kıyı Devletinin Gemilere El Koyma Yetkisinin Sınırları Sempozyumu**, 2011: Trabzon, http://www.orsam.org.tr/tr/Uploads/Yazilar/Dosyalar/201238_orsamkitap2_karadeniz.pdf, s.76 [15 Aralık 2012]

⁸¹ N. J. Ece, “Uluslararası Deniz Hukuku’nda...”, s.76

⁸²N. J. Ece, “Uluslararası Deniz Hukuku’nda...”, s.77

düzenlemelerle de denizde silahlı çatışma olduğunda korunması gerekenlere ilişkin birtakım düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler sivilleri korumaya yönelik olup bunlardan bazılarını aşağıda değinilecektir.

Denizde silahlı çatışmalarda korunacak kişilerinden bazıları, savaşı devletlerin ya da uluslararası düzeyde çatışan taraf niteliği kazanmış birimlerin silahlı kuvvetlerine mensup sağlık ve din görevlileri dışındaki kişilerdir.⁸³ Çatışma dışı kalanlarsa, hastalar yaralılar ve deniz kazazedeleridir. Denizdeki silahlı çatışmalardaki korunması gereken gemiler konusunda, Mavi Marmara Gemisi'nin savaş gemisi veya hastane gemisi olmaması bakımından ticaret gemisi olarak incelenmesi gerekmektedir. Mavi Marmara'nın bir konvoy halinde insani yardım için yola çıkması, meydana gelen silahlı çatışmada silahlandırılmış ticaret gemisi yerine konvoy olarak uluslararası hukuk açısından incelenme gereksinimi doğurmuştur.

Denizde uluslararası silahlı çatışmalar sırasında izin tanınmış bazı yöntemler vardır. Deniz ablukası ve müsadere olan bu iki izin için birtakım koşulların sağlanmış olması gerekir. Abluka, bir ülkenin düşman ülkenin kıyılarına gemilerin yanaşmasını engelleyerek o devletin gıda, sağlık gibi yardım yolluyla gelen her türlü malın geçişini engellemektir. Örnek olayımız denizde geçtiği için burada deniz ablukası üzerinde durulacaktır. Bir abluhanın gerçekleşmesi için belli birtakım şartlar aranmaktadır. Deniz ablukası için aranan koşulları Pazarcı, *“Bunlardan birincisi abluhanın önceden bildirilmiş olması, ikincisi de denetlemeyi gerçekten uygulayabilecek gerekli kuvvetin bulunmasıdır”*⁸⁴ olarak açıklamıştır.

Deniz ablukası, geleneksel olarak, uluslararası çatışmaların olduğu yerlerde uygulamaya konulur⁸⁵ ve San Remo El Kitabına göre devletler, ablukayı delmek amacıyla olan ticaret gemilerine el koyma hakkına sahiptir. San Remo El Kitabı'nın Abluka başlığı altındaki hükümlere göre devletler ablukayı beyan etmeli ve bildirmelidir. Bu bildirim, tarafsız ve savaşı tüm devletlere yapılmalıdır. Abluka topraklarına geçiş konusunda bir istisna söz konusudur ve bu San Remo El Kitabı'nın 103. Maddesinde *“eğer abluka topraklarındaki sivil halk, yeterli bir şekilde yiyecek ve diğer yaşamsal şeylerle*

---

⁸³ N. J. Ece, “Uluslararası Deniz Hukuku'nda...”, s.272

⁸⁴ N. J. Ece, “Uluslararası Deniz Hukuku'nda...”, s. 280

⁸⁵ “Report of the Secretary-General's Panel of Inquiry on the 31 May 2010 Flotilla Incident”, Eylül 2011, <http://graphics8.nytimes.com/packages/pdf/world/Palmer-Committee-Final-report.pdf>, s.41 [20 Aralık 2012]

desteklenemiyorsa abluka uygulayan yiyecek ve diğer gerekli malzemelerin özgür geçişini sağlamalı”⁸⁶ olarak açıklanmıştır.

Abluka sırasında saldırılması yasak olanlar ise San Remo 110. Maddede,

- 1) Hastane gemileri, küçük kıyı kurtarma araçları ve tıbbi taşıtlar,
- 2) İnsani misyon gemileri
- 3) Sivil yolcu taşıyan yolcu gemileri
- 4) BM bayrağıyla korunan gemiler,
- 5) Taraflar arasında gemi kartellerini de içeren bir ön anlaşmayla garanti altına alınmış gemiler,
- 6) Kızılhaç ya da Kızılay amblemiyle belirtilmiş gemiler,
- 7) Özel koruma altındaki kültürel varlıkları taşıyan gemiler.⁸⁷

Yine San Remo bildirisine göre korunacak kişilere ilişkin ayrıntılı açıklama El Kitabı'nın 162-166. Maddeleri arasında açıklanmıştır. Denizde saldırının düzenlendiği bir diğer anlaşma ise Cenevre Konvansiyonu içinde yer alan I. Protokol'dür. Protokol'e göre, “ siviller ve savaşanlar yerleşmiş gelenekler, insanlık ilkeleri ve kamu bilinci doğrultusunda oluşturulan uluslararası hukuk ilkelerinin yetki ve koruması altında kalır.”⁸⁸ Protokol'deki 8. Maddede “Bir çatışma tarafınca tam olarak tanınan ve yetkilendirilmiş olan ulusal Kızıl Haç (Kızılay, Kızıl Aslan ve Güneş) Dernekleri ve diğer ulusal gönüllü yardım derneklerine ait tıbbi personel”⁸⁹ genel koruma altındaki kişiler olarak belirtilmiştir. Tıbbi yardımlarla ilgiliyse madde 8/6'da “Tıbbi Nakliye” Konvansiyonlar ve bu Protokol tarafından korunan yaralı, hasta, gemi kazazedesi, tıbbi personel, dini personel, tıbbi ekipman ya da tıbbi malzemenin kara, su ya da hava yoluyla taşınması anlamına gelmektedir”⁹⁰ şeklinde açıklanmıştır.

I. Protokol sivil tıbbi birimlerin korunmasını da içeren hükümlere sahiptir. Bu hükümler Madde 13'te açıklanmış olup madde 14'te sivil tıbbi birimlere el koya koşulları

⁸⁶ “San Remo Manual On International Law Applicable To Armed Conflicts At Sea”
<http://www.icrc.org/eng/resources/documents/misc/57jmsu.htm> [19 Aralık 2012]

⁸⁷ “SAN REMO MANUAL...”

⁸⁸ “12 Ağustos 1949 Tarihli Cenevre Sözleşmelerine Ek Uluslararası Silahlı Çatışmaların Kurbanlarının Korunmasına İlişkin (1) No.lu Protokol”, 1977, <http://www.kizilay.org.tr/hukuk/sayfa.php?t=-Ulusal.ve.Uluslararası.Sozlesmeler-CENEVRE.EK.1.PROTOKOL>, [19 Aralık 2012]

⁸⁹ “12 Ağustos 1949 Tarihli Cenevre...”

⁹⁰ “12 Ağustos 1949 Tarihli Cenevre...”

açıklanmıştır. Sivil hak ve yardım kuruluşlarına nasıl davranılması gerektiği ise madde 17’de “Sivil halk, karşı Tarafa mensup olsa da, yaralı, hasta ve gemi kazazedelerine saygı gösterecek, bu kişilere karşı hiç bir şekilde şiddet eylemleri düzenlemeyecektir. Sivil halk ve ulusal Kızıl Haç (Kızılay, Kızıl Aslan ve Güneş) gibi yardım kuruluşlarının, işgal ya da istila edilen alanlarda bile, yaralı, hasta ve gemi kazazedelerini toplamasına ve bakım altına almasına, bunları kendi inisiyatifleriyle yapacak olsalar dahi, izin verilecektir”⁹¹ olarak açıklık getirilmiştir.

Sivil halkın korunmasına ilişkin düzenlemeler madde 51/1’de “Sivil halk ve bireysel siviller, askeri operasyonlardan doğan tehlikelere karşı genel bir koruma altına alınacaklardır”⁹² olarak açıklamakta ve çatışmalar sırasında sivillere alınacak önlemler madde 57/4’te “Denizde ya da havada yapılan askeri operasyonlar sırasında, çatışma Tarafları, silahlı çatışmalarda geçerli uluslararası hukuk kuralları çerçevesindeki hak ve görevlerine uygun olarak, sivil can kayıplarını ve sivil hedeflere verilen zararı önlemek için tüm makul önlemleri alacaktır”⁹³ hükmüyle açıklığa kavuşturulmuştur.

Uluslararası silahlı çatışmalar sırasındaki deniz ablukasının hukuksal etkileri ablukayı uygulayan devlete ablukayı delen ya da delmeye yeltenen düşman ya da tarafsız tüm devletlerin gemilerine ve yüklerine el koyma, zorlamda bulunma ve bunlara cezalandırma hakkının tanınmasıdır.⁹⁴ Denizde müsadere yetkisi, 1856 Paris Bildirisi ile ilk kez uluslararası hukukta kabul edilmiştir. Günümüz uluslararası hukukundaysa müsadere için birtakım koşulların var olması gerekmektedir. Bu koşulları kısaca,

- 1) Sadece ticaret gemilerine ve onların yüklerine karşı yapılabilmesi,
- 2) Bir savaş bölgesinde olması,
- 3) Yalnızca uluslararası silahlı çatışmalar zamanında olmasıdır.

Sonuç olarak, bu bölümde devletin yetkisi, kuvvet kullanma ölçütü ve devletlerin bu yetkilerini deniz üzerinde kullanmaları için gerekli olan koşullar ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Bu bölümde amaç, Mavi Marmara Gemisi’ne İsrail’in saldırısını incelerken gerekli olacak yukarıda bahsedilen uluslararası hukuk kurallarını ayrıntılı olarak incelemektir. Örnek olayın incelenmesi ve tarafların konu hakkındaki görüşleri Bölüm 2’de incelenecektir.

---

⁹¹“12 Ağustos 1949 Tarihli Cenevre...”

⁹² “12 Ağustos 1949 Tarihli Cenevre...”

⁹³ Ibid

⁹⁴ Ibid., s.281

BÖLÜM II

ULUSLARARASI HUKUKTA MAVİ MARMARA OLAYI

31 Mayıs 2010'da meydana gelen Mavi Marmara Gemisi'ne yönelik silahlı saldırı gerek Türkiye gerek İsrail gerekse uluslararası toplumda konuşulmaya başlanmıştır. Bu olayın uluslararası hukuk kurallarının bir ihlali olup olmadığı, muhatabının kim olduğu ve olay sonunda ortaya çıkan zararın tazmini konusunun uluslararası hukuka göre nasıl olduğu konusu tartışılmıştır ve tartışılmaktadır.

Çalışmanın bu bölümde, İsrail'in 31 Mayıs 2010'da Gazze'ye yardım götüren gemilere uyguladığı şiddeti anlamak için öncelikle Gazze'nin neden insani yardıma gerek duyduğunu bilmek gerekir. Bu yüzden, bu kısımda, Gazze'ye uygulanan ablukanın tarihçesi incelendikten sonra insani yardım götüren konvoy hakkında bilgi verilecek daha sonra silahlı saldırı bilgileri verilip Türkiye ve İsrail'in konuya ilişkin soruşturmaları ve iddialar incelenecektir.

2.1. GAZZE ABLUKASI

Gazze Şeridi'nin sınırları 1948 yılında Arap-İsrail Savaşı sonrasında yapılan 1949 Ateşkes Anlaşması ile BM tarafından çizilmiştir.⁹⁵ Uzunluğu 41 kilometre genişliği ise 6 ila 12 kilometre arasında değişen 360 kilometrekarelik bir alandan oluşan Gazze Şeridi Mısır sınırında, Filistin'in batısında, Akdeniz'e kıyısı olan bir bölgedir.⁹⁶

1964 – 1967 yıllarında İsrail ile Arap komşuları, özellikle Suriye, arasında çıkan küçük çaplı askeri çatışmalar 1967 yılında Altı Gün Savaşı olarak patladı. Mısır, Ürdün ve Suriye'ye karşı savaşan İsrail savaştan muzaffer ayrılan taraf oldu.⁹⁷ İsrail'in savaştan kazandığı yerler Batı Şeria, Golan Tepeleri ve Gazze Şeridi'ydi. Bu bölgeler, ülkesindeki artan su sorununu çözmek için gerekli ve vazgeçilemez yerlerdi. 2005'e kadar devam eden barış görüşmeleri sonunda, Ariel Şaron hükümetten de onay olarak Gazze Şeridi'nden askeri ve sivil unsurlarını geri çekmeyi kabul etti. 2006 yılında yapılan seçimlerden Hamas güçlü

---

⁹⁵ İHH, "Gazze Raporu" Mart 2012, <http://www.ihh.org.tr/uploads/2012/gazzerapor2012.pdf>, s.1 [26 Aralık 2012]

⁹⁶ İHH, "Gazze Raporu...", s.2.

⁹⁷ Elif Kutsal, "İsrail-Filistin İhtilafı Özelinde Politik Bir Unsur Olarak Su", **Bilge Strateji**, Cilt 1, Sayı 1, Güz 2009,s.92.

çıkı ve tek başına hükümet kurdu. Hamas'ın bu başarısı, İsrail'in Hamas'ın başarısını gayri meşrulaştırma amaçlı politikalar benimsemeye itti.⁹⁸

Çoğunlukla İsrail'in güney bölgelerine Gazze Şeridi'nden atılan havan ve mermilerle maddi hasarlar meydana gelince, İsrail harekete geçmek için bir bahane elde etmiş oldu. İsrail, yarısı çocuk olan yaklaşık 1,5 milyon nüfuslu Gazze Şeridi'ne orantısız bir şekilde boğucu önlemlerle cevap verdi. Bu önlemler, elektrik ve yakıtta olduğu gibi kişilerin, malların ve sermayenin hareketini de Gazze'nin içinde ve dışında kontrol etmeyi amaçladı. Bu arada İsrail 2005 yılından bu yana pek çok sivilin ölmesine neden olan havadan, karadan ve denizden sistematik operasyonlar içeren cezalandırıcı askeri hareketlerde bulundu.⁹⁹

Hamasın Gazze'de yönetimi üstlenmesinden sonra İsrail'in uyguladığı tecrit politikasından ve Mısır'ın Rafah sınır kapısını kapatarak İsrail yanlısı tutumundan dolayı bu durum daha da dramatik bir hal almış ve çıkış yolları aranmıştır.¹⁰⁰

2.2. İNSANI YARDIM ÇALIŞMALARI

Gazze'de devam eden bu kötü koşullar uluslararası toplumu harekete geçirdi ve BM Yardım ve Çalışma Ajansı ve daha sonra Gazze'deki Operasyon Direktörlüğü, Gazze'ye deniz üzerinden yardım götürmek için uluslararası topluma çağrı yapmak zorunda kaldı. BM Güvenlik Konseyi'nin 1860 sayılı acil, uzun süreli ve tam bir ateşkese dayalı İsrail kuvvetlerinin Gazze'den geri çekilmesine ilişkin karar da bu konuda atılmış bir adımdı.

Bunların dışında pek çok uluslararası sivil toplum kuruluşu da Gazze'de devam eden kötü koşullar konusunda yardımda bulunma amacıyla harekete geçti. Bunlardan birisi de, İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı (İHH)'dir.

2.2.1. İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı (İHH)

Kuruluş senesinde vakfın amacı Madde 3'te "*Nerede olursa olsun sıkıntıya düşmüş, felakete uğramış, savaş, tabii afet vb. sebeplerle mağdur olmuş, yaralanmış, sakat kalmış, aç ya da açıkta kalmış, zulme uğramış bulunan tüm insanlara gerekli insani yardımı ulaştırmak ve bu insanların temel hak ve hürriyetlerinin ihlal edilmemesi için gerekli tüm girişimlerde*

---

⁹⁸ Turkish Commission of Inquiry, "Report on The Israeli Attack on The Humanitarian Aid Convoy to Gaza on 30 May 2010", Ankara: Şubat 2011, <http://www.mfa.gov.tr/data/Turkish%20Report%20Final%20-%20UN%20Copy.pdf>, p.12[20 Aralık 2012]

⁹⁹ Turkish Commission of Inquiry, "Report on The Israeli ...", p.13

¹⁰⁰ Mehmet Dalar, "Gazze Sorunu: İsrail Ablukası, Uluslararası Hukuk, Palmer Raporu ve Türkiye'nin Yaklaşımı, **Orsam Rapor** NO:71, 2011, http://www.orsam.org.tr/tr/Uploads/Yazilar/Dosyalar/2011127_orsamreportt_71_tr.pdf, s.7 [15 Aralık 2012]

bulunmak, yoksullukla mücadele ve nitelikli insan yetiştirilmesi maksadıyla her seviyede eğitim ve öğretim faaliyetlerinde bulunmakta¹⁰¹r” olarak açıklanmıştır. Çalışma ilkeleri içinde ‘mazlumun sesi olmak’ sloganını da bulunduran İHH çalışma alanlarını acil yardım, sosyal yardım, eğitim yardımı, kültürel yardım, sağlık yardımı ve bunlar hakkında bilinçlendirme toplantıları yapmak olarak açıklamaktadır.¹⁰²

2.2.2. Yardım Konvoyu

İsrail’in, Gazze’ye uyguladığı ambargo ve ablukadan dolayı yaşanan sıkıntıları aşmak adına pek çok sivil toplum kuruluşu bir araya geldi ve Gazze’ye yardım götürmek amaçlı bir konvoy oluşturdular. İHH, “*ambargonun delinmesi ve Gazze halkına yardım ulaştırılması için Filistin’e yol açık!*” adlı bir organizasyon gerçekleştirdi.¹⁰³ Kara yoluyla gerçekleştirilen yardım kampanyalarından sonra denizdeki ablukada da geçiş elde etmek isteyen İHH, dokuz gemiden oluşan bir filo kurarak “Rotamız Filistin Yükümüz İnsani Yardım” sloganıyla yardım çağrısında bulundu. *The Greek Ship to Gaza Campaign, The Swedish Ship to Gaza, The Free Gaza Movement, The International Committee to End the Siege on Gaza, The European Campaign to End the Siege on Gaza (ECESG)* gibi pek çok uluslararası kurumla ortaklık yapmaya başladı ve filonun kurulmasını sağladı. İHH Başkanı Bülent Yıldırım filonun yola çıkışını ve kararlılıklarını “*Amacımız Gazze’ye beş gün içinde varmak. İsrail yolumuzu kesebilir, ama geri dönmeyeceğiz. Denizin ortasında kalıp tüm dünyadan yardımımız kabul edilene kadar gemi çağıracağız*”¹⁰⁴ şeklinde dile getirmiştir.

Konvoyda, uluslararası kuruluşlarca desteklenen ve içlerinde 36 ülkeden 700’den fazla katılımcının olduğu sekiz gemi bulunmaktadır. Bu gemiler hakkındaki bilgiler Tablo1’de verilmiştir. Mavi Marmara gemisinin içinde bulunduğu Gazze Yardım Konvoyu’nun amacı İsrail’in 1860 sayılı BM Güvenlik Konseyi kararını ihlal ederek gayrimeşru şekilde abluka uyguladığı Gazze Şeridi’ne insani yardım götürmektir. Altı gemiden oluşan konvoyda sadece Türkler değil, aralarında Avrupa Birliği ülkeleri parlamento üyelerinin de bulunduğu 30’un üzerinde ülkeden yaklaşık 600 gönüllü bulunmaktaydı.

---

¹⁰¹ “Vakıf Kuruluş Senedi”, <http://www.ihh.org.tr/vakif-kurulus-senedi/tr/>, [15 aralık 2012]

¹⁰² Bkz. <http://www.ihh.org.tr/calisma-tur-ve-olanlarimiz/tr/>

¹⁰³ “Neden Filo?”, <http://www.freedomflotillafacts.com/> [25 Kasım 2012]

¹⁰⁴ Turkish Daily News, “Turkish Rights Group’s Cargo Ship to Set Sail With Gaza Aid”, 13 Nisan 2010, <http://www.hurriyetdailynews.com/default.aspx?pageid=438&n=cargo-ship-will-set-out-to-gaza-to-deliver-aid-2010-04-13> [27 Kasım 2012]

Gemilerde insani yardım kapsamında gıda, ilaç, tıbbi malzeme, giyecek, kırtasiye malzemesi, oyuncak ve inşaat malzemesi bulunmaktaydı. Gemilerde silah bulunmamaktaydı. ¹⁰⁵

Mavi Marmara gemisinin içinde bulunduğu Gazze Yardım Konvoyunun amacı İsrail'in 1860 sayılı BM Güvenlik Konseyi kararını ihlal ederek gayrimeşru şekilde abluka uyguladığı Gazze Şeridi'ne insani yardım götürmektir. Altı gemiden oluşan konvoyda sadece Türkler değil, aralarında Avrupa Birliği ülkeleri parlamento üyelerinin de bulunduğu 30'un üzerinde ülkeden yaklaşık 600 gönüllü bulunmaktaydı. Gemilerde insani yardım kapsamında gıda, ilaç, tıbbi malzeme, giyecek, kırtasiye malzemesi, oyuncak ve inşaat malzemesi bulunmaktaydı. Gemilerde silah bulunmamaktaydı. ¹⁰⁶

Tablo1: “Rotamız Filistin, Yükümüz İnsani Yardım” Filosu,

İSİM	ÜLKE	KİŞİ SAYISI	TÜR
Mavi Marmara	Komor	577	Yolcu Gemisi
Defne	Türkiye	20	Yük Gemisi
Gazze I	Türkiye	18	Yük Gemisi
Eleftheri Mesogios	Yunanistan	30	Yük Gemisi
Sfendoni	Togo	43	Yolcu Gemisi
Challenger 1	ABD	20	Yolcu Gemisi
Challenger 2	ABD	20	Yolcu gemisi (Arıza nedeniyle yolcuları Mavi Marmara'ya aktarıldı.)
Rachel Corrie	Kamboçya	20	Yük gemisi (Arıza sebebiyle bir gün gecikmeli olarak yola çıktı.)

Kaynak: <http://www.freedomflotillafacts.com/>

Yardım filosundakiler neden Gazze'ye yardımda bulunmak istediklerini bir internet sitesinde şu şekilde açıklamaktadırlar:

“36 ülke vatandaşını Gazze Filosu'na katılmaya teşvik eden Gazze'de yaşanan insani krizdir. Uluslararası Af Örgütü'nün, Oxfam'ın, Care International UK'nin, Uluslararası Kızılhaç Komitesi'nin ve BM'nin hazırladığı raporlara göre Gazze'de yaşayan 1,5 milyon insanın 1,1 milyonu yiyecek yardımına muhtaçtır. Gazze'de işsizlik oranı %50'nin üzerindedir. 2008'in Aralık ayında başlayan ve 22 gün süren İsrail saldırısında 313'ü çocuk ve bebek olmak üzere 1.383 Filistinli hayatını kaybetmiş, Gazze'nin zaten son derece sorunlu olan altyapısı iflas etmiş, kanalizasyon sistemi çökmüş, elektrik üretimi neredeyse sıfırlanmış, hastaneler ve fabrikalar yıkılmış ve kişi başına düşen sağlık hizmeti imkânı dramatik

¹⁰⁵ Cüneyt Yüksel, “Uluslararası Hukuk ve Mavi Marmara”, **Radikal**, 28.06.2010, <http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=1004946&CategoryID=99> [25 Kasım 2012]

¹⁰⁶ Cüneyt Yüksel, “Uluslararası Hukuk ve...”

derecelerde azalmıştır. Gazze'deki hastanelerin pek çoğu en temel tedavi imkânlarına bile sahip değildir.”¹⁰⁷

Yardım filoları ise, İsrail'in 2009 yılında Gazze'ye insani yardımın geçişine izin verdikten sonra düzenlenmiştir. Bu izni kullanmak isteyen İnsani Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı (İHH) pek çok kez İsrail'e istediğini belirtmiş ancak sonuç alamamıştır.

2.2.3. Yardım Konvoyuna Saldırı

İnsani yardım amaçlı yola çıkan bir gemiye silahlı saldırıda bulunulması, gerek gemide vatandaşları olan devletleri gerekse uluslararası toplumu konu hakkında kınamada bulunmaya itmiştir. Çünkü uluslararası hukuk kurallarına göre, insani yardım taşıyan bir gemiye saldırmak aykırıdır. Bu sebeple, gerçekleşen saldırı büyük yankı uyandırmıştır. Bu saldırının nasıl gerçekleştiği aşağıda anlatılacaktır.

İnsani Yardım Vakfı'nın düzenlediği yardım konvoyu, İsrail ablukası altındaki Gazze'ye yardım götürmek için yola çıkmıştır. Bazı gemilerin arızalanmasından dolayı altı gemi yola devam edebilmiştir. Ancak, 31 Mayıs 2010 tarihinde uluslararası sularda İsrail'in gemiler üzerine ateş açması ile yardım görevi başarıya ulaşamamış ve pek çok yolcu yaralanmış veya öldürülmüştür. Olayın gerçekleşmesi İHH'nin kendi sitesinde aşağıdaki gibi anlatılmıştır:

“Arızalanan gemilerin ayrılmasının ardından altı gemi, 30 Mayıs 2010 tarihinde Güney Kıbrıs açıklarındaki buluşma noktasında bir araya geldi. Aynı gün saat 16:30 sularında güneye doğru hareket eden gemilerin rotası, açık denizden kıyıya paralel olarak 70-80 mil mesafedeydi. Saat 22:30 civarında İsrail tarafından filonun amiral gemisi olan Mavi Marmara gemisinin kaptanına taciz ve tehdit mesajları geleye başladı. İsrail tarafından gönderilen mesajlara Mavi Marmara gemisi kaptanı her defasında “yaklaşık 600 yolcu ile açık denizden hareketle güneye doğru gidilmekte olduğunu ve filoda bulunan insani yardım malzemelerinin Gazze'ye götürüleceğini” tekrar tekrar ilettiler. Ancak uluslararası sularda seyir halinde olan gemiye yönelik İsrail'in tehdit ve taciz mesajları devam etti.”¹⁰⁸

Devam eden süreçte ise önce TÜRKSAT uydu yayını ve iletişimi İsrail tarafından kesilmiş ve gece 03:00 sularından 30 civarında Zodyak ve dört savaş gemisi ile filonun etrafı sarılmıştır. Saat 04:30 sularındaysa yüzleri maskeli ve silahlı hücum botları ve helikopterler

---

¹⁰⁷ “Neden Gazze?”, <http://www.freedomflotillafacts.com/> [25 Kasım 2012]

¹⁰⁸ “Filoya Saldırı”, <http://www.ihh.org.tr/oldurmeyeceksin/tr/> [5 Aralık 2012]

gemiye yanaşılmaya ve askerler indirilmeye başlanmıştır. Askerlerin gemiye çıkmasıyla başlayan süreç kanlı olmuş ve İsrail askerleri gemideki yolculara ateş etmeye başlamıştır. Geminin ele geçirilmesinden sonra İsrail gemiyi Ashod limanına yönelmek gibi filonun amacına aykırı bir çağrıda bulundu.¹⁰⁹

2.3. TÜRKİYE’NİN KONUYA BAKIŞI

Türkiye, İsrail’in insani yardım konvoyuna saldırmasını haksız bulmuş ve bunları hazırladığı geçici ve nihai raporlarda ayrıntılı olarak açıklamıştır. Konunun araştırılması için yürütülen Panel’de de bu raporları üzerinden itirazını gerçekleştirmiştir.

Türkiye’nin, Komor Adaları bandıralı bir gemiye yönelik yapılan silahlı saldırıda taraf olmasının çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Öncelikli olarak, gemide bulunan yolcuların büyük çoğunluğunun ve saldırı sonucu ölenlerin Türk vatandaşı olmasıdır. Diğer sebepleri, vergi kolaylığı, gerekli izinlerin alınmasının kolaylaşması olarak sayabiliriz. Bir geminin uluslararası sularda seyrüsefer yapabilmesi için alması zorunlu sertifikalar vardır. ISPS bunların en önemlisidir. Geminin güvenli koşullarda sefer yapabilmesinin zorunlu koşullarını belirlemektedir. Komor Adaları’nda bu belgeler alındıktan sonra denetim yapılmamaktadır.¹¹⁰ Burada bahsedilen sertifikalar, geminin yolcu taşıma kapasitesinin Gazze’ye giderken normalin üzerinde olmasından dolayı Türk yetkililer tarafından sağlanmamıştır. Çünkü Türkiye’nin de taraf olduğu SOLAS’a göre geminin yolcu sayısının artması sebebiyle yeni bir güvenlik planına ihtiyacı vardır. İHH, Türkiye’de karşılaştığı bu sıkıntılı durumu atlatmak ve belgeleri kolaylıkla elde için Komor Adaları’na başvurmuştur. Açık denizde İsrail tarafından silahlı saldırıya uğrayan Mavi Marmara gemisi üzerinde yargı yetkisi bayrak devleti esasına göre Komor Adalarıdır.

Türkiye’nin konuya dahil olmasındaki bir diğer unsur da Türkiye’nin barış yanlı bir politikayı benimsemesidir. Türk Dışişleri Bakanı A.Davutoğlu “*Bizim hedefimiz açıktır: bölgemizde ve dünyada barışı tesis etmek, bu barışı tehdit eden bütün unsurlara karşı tavrımız bundan sonra da açık ve net olacaktır.Biz, Doğu Akdeniz’i bir barış havzası haline dönüştürmek istiyoruz. Hiçbir ülkenin uluslararası hukuka aykırı şekilde uluslararası sularda herhangi bir gemiyi durdurma, arama o gemidekilere saldırıda bulunma hakkı yoktur ve*

---

¹⁰⁹ Dünya Bülteni Araştırma Masası,“ Özgür Gazze Filosu’na İsrail Saldırısı”, <http://www.dunyabulteni.net/file/ozgur-gazze.pdf>, s.:2 [5 Aralık 2012]

¹¹⁰Çiğdem Toker, “Mavi Marmara’nın Güvenlik Sertifikasını Kim Verdi?” , Akşam, http://aksam.mediyator.com/2099/99/99/yazar/17675/cigdem_toker/index.html. [7 Ocak 2012]

*uluslararası toplum buna izin vermemelidir*¹¹¹ demiş ve Türkiye'nin olaya bir taraf olmasını Akdeniz'in barış ve güvenliğinin sağlanmasına yönelik bir misyona sahip olmasına dayandırmıştır. Bu sözlerine “*Herkes bir kez daha düşünüp -başta İsrail olmak üzere tabii- Orta Doğu’da kalıcı barışın tesisine yönelik adımlar atmak durumundadır. Türk milleti bu bölgedeki bütün gelişmelerden kendisini tarihi bakımdan sorumlu hisseden bir millet olarak bu gelişmelere duyarlı kalmaz ve kalmayacaktır. Bundan sonra da bölgedeki bütün gelişmeleri takip edeceğiz. Bölgemiz kalıcı bir barışa ve istikrara kavuşana kadar çabalarımız da her düzeyde sürecektir*”¹¹² diyerek devam etmiş ve bölgede kendisinin de bağlı olduğunu ve bunları korumak için çalışacağını belirtmiştir. Davutoğlu bir başka açıklamasında da Türkiye'nin olaya müdahil olmasının sebeplerini daha açık bir şekilde, “*İsrail’i yönetenlerin, gerçek güvenliğin, ancak gerçek barışın inşa edilmesiyle mümkün olabileceğini görmeleri gerekmektedir. Yine anlamalıdır ki, gerçek barışın inşasının yolu, dost ülke vatandaşlarını katletmekten değil, dostlukların güçlendirilmesinden geçmektedir. Ancak, mevcut İsrail Hükümeti’nin bu yalın gerçeği görmekten, Ortadoğu coğrafyasındaki devasa değişimlerin sonuçlarını idrakten aciz olduğu da açıktır*”¹¹³ olarak belirtmiştir.

2.3.1. Türkiye’nin Filo Hakkındaki Görüşleri

Konvoyun amacını Türk Komisyonu “Konvoy, tam olarak insani bir amaca sahipti ve İsrail’e hiç güvenlik tehdidinde bulunmayacaktı. BM Güvenlik Konseyi’nin 1860 sayılı kararına cevaben Gazze’ye insani yardım taşıma amacına sahipti”¹¹⁴ olarak açıklamıştır. Yolcuların, politikacı, akademisyen, gazeteci ve din adamı olduğunun belirtildiği rapora geminin yalnızca 10.000 ton insani yardım malzemesinin taşındığına vurgu yapılmış, ne tüfeğin ne de silahın bulunmadığını Uluslararası Denizcilik Örgütü Uluslararası Gemi ve Liman Güvenlik Tüzüğü’ne göre limandan çıkmadan kontrol edilip güvence altına alındığı belirtilmiştir.

Türkiye, filodaki gemilere saldırılmaması gerektiğini ısrarla vurgulamış ve “*Türk Komisyonu, filodaki gemilerin ‘insani gemiler’ olduğunu ve uluslararası insancıl hukuk kurallarınca saldırıdan korunması gerektiği sonucuna varmaktadır. Bu noktada, Türk*

---

¹¹¹ “Bakan Davutoğlu’nun İsrail’in Yardım Gemilerine Yaptığı Saldırıya İlişkin Olarak Düzenlediği Basın Toplantısı Metni” 2 Haziran 2010, <http://www.mfa.gov.tr/basin-toplantisi-metni-02062010.tr.mfa>, [15 Aralık 2012]

¹¹² “Bakan Davutoğlu’nun İsrail’in ...”

¹¹³ “Türk İsrail İlişkileri Hakkında”, <http://www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimizin-palmer-komisyonu-raporu-hakkinda-gerceklestirdigi-basin-toplantisi.tr.mfa>, [7 Ocak 2012]

¹¹⁴ “Report of the Secretary-General’s Panel of Inquiry on the 31 May 2010 Flotilla Incident”, Eylül 2011, <http://graphics8.nytimes.com/packages/pdf/world/Palmer-Committee-Final-report.pdf>, p.16 [20 Aralık 2012]

Komisyonu, öncelikli olarak San Remo Manual’de belirtilen kurallara uymayı kabul etmektedir”¹¹⁵ diyerek dayanakları ileri sürmüştür. Saldırının gerçekleşmesi üzerine Türkiye Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, Türkiye olarak beklentilerini şu şekilde açıklamıştır:

*“Taleplerimiz de netti: öncelikle bütün vatandaşlarımızın ve bütün diğer ülke vatandaşlarının serbest bırakılması; gemilerin serbest bırakılması; BM nezaretinde uluslararası bağımsız bir komisyonun kurulması. Bu komisyonun ulaşacağı neticelere göre hayatlarını kaybedenlerin ailelerine, ülkelerin sivil toplum kuruluşlarına kesinlikle tazminat ödenmesi, Birleşmiş Milletlerin 1860 sayılı kararına aykırı bir şekilde sürmekte olan Gazze’ye dönük blokajın kaldırılması ve yardımların Gazze’ye ulaştırılması dahil olmak üzere bu unsurlar Başkanlık Açıklaması kararında dercedilmiştir.”*¹¹⁶

2.3.2. Saldırının Hukuksal Olmamasının Dayanakları

Türkiye, yaşanan saldırının uluslararası hukuk kurallarına uygun olmayışını pek çok başlıkta açıklamaya çalışmıştır. Bunlar, açık denizde dolaşma serbestisinin ihlali, gezinme ve bayrak devletinin münhasır yargı yetkisi ve ablukanın meşruluğudur.

2.3.2.1. Açık Denizde Dolaşma Serbestisinin İhlali

BMDHS’nin 90. Maddesinde belirtilen kıyısı olsun olmasın her devletin açık denizlerde özgürce dolaşabilme durumu Türkiye’ye göre İsrail tarafından çiğnenmiştir. 1982 BMDHS’ye taraf olmamasına rağmen Cenova Konvansiyonu’nu imzalamış ve onaylamıştır.

Türkiye’ye göre uluslararası deniz hukukunda dolaşım serbestisi bir teamül kuralıdır. Bu konuda BMDHS’ye taraf olmasa da Cenova Konvansiyonu’na taraf olan İsrail’in kuralları ihlal ettiği hazırlanan nihai raporda *“Bilindiği üzere, 1958 Konvansiyonu, tıpkı 1982 BMDHS’de olduğu gibi açık denizlerin serbestliği konusunda paralel hükümler içermektedir. Bu sebeple, İsrail’in uluslararası hukuk altında açık denizlerin serbestliği konusunda hukuki gerekçe sağlama mecburiyeti vardır”*¹¹⁷ şeklinde beyan edilmiştir. Türkiye buna ek olarak, *“1958 Konvansiyonu, açık denizlerin serbestliği ilkesini yerleştirmiş ve bu kavram BMDHS’ye dahil edilip geliştirmiş”*¹¹⁸ diyerek İsrail’in açık denizlerin serbestliği ilkesini ihlal ettiğinin altını çizmiş ve insani yardım konvoyunun uluslararası sularda barış zamanında saldırıya uğradığını vurgulamıştır.

---

¹¹⁵ “Report of the Secretary-General’s...”, p.18

¹¹⁶ “Bakan Davutoğlu’nun İsrail’in Yardım Gemilerine Yaptığı Saldırıya İlişkin Olarak Düzenlediği Basın Toplantısı Metni” 2 Haziran 2010, <http://www.mfa.gov.tr/basin-toplantisi-metni-02062010.tr.mfa>, [15 Aralık 2012]

¹¹⁷ Turkish Commission of Inquiry, “Report on The Israeli ...”, p. 51

¹¹⁸ Turkish Commission of Inquiry, “Report on The Israeli ...”, p. 52

2.3.2.2. Bayrak devletinin münhasır yargı yetkisinin ve gezinme özgürlüğünün istisnalarının ihlali

Hiçbir devlet barış zamanı açık denizde yabancı gemilerin geçişlerini kontrol etme yetkisine sahip değildir. Gemilerin geçişini kontrol etme istisnaları ziyaret etme hakkı, açık denizde el koyma ve tutuklama hakkı ve sıcak takiptir. Türkiye bu üç unsurla itirazını gerçekleştirmiştir.

Türkiye, ziyaret etme hakkının ihlalini 1958 Cenevre Konvansiyonu'nun 22. Maddesi ve BMDHS'nin 110. Maddesine dayanarak açıklamıştır. Köle ticareti, haydutluk ya da geminin bayrağını göstermek istememesi gibi durumlarda gemiye “tek” bir botla ziyaret etme hakkının olduğu iddia edilmiştir. Şüphelerin haksız çıkması durumunda, her iki Sözleşme'nin de, gemiye el koyan devletin tazminat ödemesi gerektiği konusunda hemfikir olması Türkiye'nin tazminat talebinde bulunmasına hukuksal bir gerekçe olmuştur.

Türkiye, ziyaret hakkının ihlalini, her iki ülkenin de hem SOLAS hem de Uluslararası Gemi ve Liman Tesisleri Güvenlik Kodu (ISPS) kabul etmesinden kaynaklanan güvenlik önlemlerinin geçersiz olması yönünde eleştirmiştir. Türkiye, “*Bunun anlamı, bir gemi Türk limanlarından demir aldığı anda Türk gümrük teftişinden geçmesinin yanı sıra, ISPS kapsamında da, gemiye yüklenen tüm kargolar uluslararası anlamda güvenlidir*”¹¹⁹ şeklinde bu iki antlaşmanın gereklerine uyulmadığını belirtmiştir.

Türkiye, açık denizde el koyma ve tutuklama hakkının ihlaline yönelik itirazını, *Soan* olayına atıf yaparak uluslararası hukukta hiçbir antlaşmanın misilleri ele geçirmek için açık yetki vermediği yönünde gerçekleştirmiştir. Türkiye, sıcak takip istisnasının ihlalini, 1958 Konvansiyonu 23. Madde ve BMDHS 111. Maddeye atıf yaparak açıklamıştır. Bunu “*Yabancı bir gemiye sıcak takip, kıyı devleti yetkililerinin geminin kıyı yasalarını ve düzenlemelerini ihlal ettiğine karşı güçlü nedenleri olduğunda gerçekleştirilebilir. Böyle bir takip, yabancı bir gemi ya da onun bir botu takip eden devletin iç suları ya da karasuları ya da bitişik bölgesinde gerçekleştirilebilir ve eğer takip kesilmemişse, karasularının ve bitişik bölgenin dışında devam edebilir*”¹²⁰ diyerek uluslararası hukukta gerekli sözleşmelere atıfta bulunarak dile getirmiştir.

---

¹¹⁹ Turkish Commission of Inquiry, “Report on The Israeli ...”, p. 56

¹²⁰ Turkish Commission of Inquiry, “Report on The Israeli ...”, p. 57

2.3.2. Ablukanın Hukuksal Olmayışı İddiası

Denizde silahlı çatışmaların önlenmesine yönelik oluşturulan San Remo'ya göre, deniz ablukasında kurallar ve devlet pratikleri denizdeki uluslararası silahlı çatışmalarda uygulanabilir. Açık denizde tarafsız bir geminin ele geçirilmesi gibi bir abluka uygulaması uluslararası olmayan silahlı çatışmalar için uluslararası teamül hukuk uygulaması olarak görülmemelidir.¹²¹ Olayın soruşturulması için oluşturulan Panel'de Türkiye, İsrail'in ablukasını kabul etmediğini, *“Türkiye, İsrail'in deniz ablukasını yasal bulmamaktadır. İsrail'i Gazze'ye kara yoluyla giren mallar üzerindeki kısıtlamaları ve Gazze suları üzerindeki deniz ablukasını tek bir “ablukayı” oluşturmaktadır. Abluka, İsrail tarafından değişik tanımlarda bulunularak 2007 yılından bu yana devam etmektedir”*¹²² sözleriyle açıklamaktadır. Ablukanın uygulanması için gerekli koşulların belirlendiği anlaşmaların aksine İsrail'in uyguladığı ablukanın hukuksal olmadığını *“Abluka, siyasi ve ekonomik bir savaş formu olarak düşünülmüştür. Bu sadece İsrail'e karşı kullanılacak öğelerle sınırlandırılmamış, aynı zamanda güvenlik amaçlı olmayan sıradan tüketim mallarını da içermektedir”*¹²³ sözleriyle dile getiren Türkiye, abluka için gerekli şartların yerine getirilmediğini de ileri sürmüştür. Ablukada şartlarının yeteri kadar açıklanmadığını ileri süren Türkiye, *“Abluka, hiçbir şeffaflık veya tutarlılık göstermemektedir. Hangi malların Gazze'ye girmesine izin verildiğinin ya da yasaklandığının belirtildiği bir liste yoktur”*¹²⁴ diyerek ablukanın hukuksal olmadığını iddia etmektedir. Bunlara ek olarak, İsrail'in ablukasının yasal olmadığını uluslararası teamül kurallarına ablukanın uymama gerekçesini de belirtmiştir. San Remo Manuel'deki Silahlı Çatışmalarda Uygulanan Hukuka uygunsuzluk aşağıdaki gibi öne sürülmüştür:

“i) İsrail, ablukanın süresini ve yerini layıkıyla bildirmedi. Yasaklanmış malların listesi kamuya açıklanmamış ve herhangi bir bitiş tarihi belirtilmemiştir ve

*ii) Abluka sürekli uygulanan bir şey değildir.”*¹²⁵

Türkiye hazırladığı nihai raporda ablukanın meşru olmadığını *“İsrail Devleti, Filistin'in devlet olarak tanımayı inkâr etti ve Hamas'la ve Gazze'deki diğer gruplarla silahlı çatışmayı uluslararası olarak kabul etmedi. Ancak, İsrail uluslararası silahlı çatışmalarda*

¹²¹ Turkish Commission of Inquiry, “Report on The Israeli ...”, p. 61

¹²² “Report of the Secretary-General's...”, p.14

¹²³ “Report of the Secretary-General's...”, p.14

¹²⁴ “Report of the Secretary-General's...”, p.14

¹²⁵ “Report of the Secretary-General's...”, p.15

uygulanabilir uluslararası hukuku Gazze Şeridi'ndeki deniz ablukasını meşrulaştırmak ve açık denizin ilerisinde ele geçirme davranışları için savundu. Bu iki değişen durum yasal olarak bağdaştırılamaz. İsrail, uluslararası hukuk uygulanmıyor argümanına dayanarak Filistinlilerin haklarını inkâr edemez... Bu, sadece bir tutarsızlık değil aynı zamanda Filistinlilerin zararları için kabul edilemez hukuksal bir eşitsizliktir”¹²⁶ olarak belirtmiş ve uluslararası silahlı çatışmaların geriye dönük bir karakteri olmadığını belirterek tekrar İsrail'in Hamas'la olan sorununu uluslararası bir sorun olarak kabul etmediğine vurgu yapmıştır.

Türkiye, ablukanın meşru olmayışını, ilan edilmesi ve uygulanması konusunda da ileri sürmektedir. Bu konuda San Remo Manual'in 94. Maddesinde ileri sürülen ablukanın meşruluğu gerekçelerinin İsrail tarafından gerçekleştirilmediğini ileri sürmektedir. 3 Ocak 2009'da ilan edilen bugünkü ablukanın meşru olmayacağını “Ablukanın süresinin beyanı, diğer tüm açık uçlu çatışmalarda olduğu gibi Hamas'la olan sözde açık uçlu çatışmanın doğası gereği güvenilirlikten yoksundu. Abluka uygulayan devletin net bir tarih belirtmesi ve gerekirse onu uzatması vazifesidir”¹²⁷ olarak belirtmiş ve “bir sonraki emre kadar” formülünün kabul edilemez olduğu üzerinde durmuştur.

Uygulanan ablukanın yerinde ve oranlı olmadığını da iddia eden Türkiye, raporda Gazze nüfusunun büyük çoğunluğunun açlıkla baş etmeye çalıştığını ve yeterli yiyecekte yoksun olduğunun altını çizmiştir. Orantısız bir abluka olduğunu BM 1860 No.lu kararı ile destekleyen Türkiye, insani yardım konvoyuna yapılan saldırıyı hem konvoya hem de 1860 sayılı karara karşı yapıldığına vurgu yapmıştır. Ablukayı, kolektif bir cezalandırma olarak da değerlendiren Türkiye, bunun uluslararası hukuka aykırılığını özellikle 4. Cenova Konvansiyonu'nun 33. Maddesine ve diğer protokollere dayandırmıştır. Bu konu hakkındaki görüşlerini,

“Örneğin, İsrail, hangi malların izinli hangilerinin yasaklı olduğunu içeren bir liste yayınlamadı. Ancak, gözlemci kuruluşlar, İsrail'in normal insan varlığı için gerekli olan 6.000 maddeden sadece 81'inin Gazze'ye girişine izin verdiğini rapor etmiştir. Bu açıkça, sivil halkın Hamas'ı seçtiği için cezalandırılma niyetidir”¹²⁸ olarak açıklamıştır. İnsani yardım taşıyan gemilerin el koymadan muaf olmalarını San Remo Manual'in bir hükmü olarak gören Türkiye, “Mavi Marmara'daki yolcular, kendi hakları çerçevesinde İsrail'in durdurma

---

¹²⁶ Turkish Commission of Inquiry, “Report on The Israeli ...”, p. 62

¹²⁷ Turkish Commission of Inquiry, “Report on The Israeli ...”, p. 64

¹²⁸ Turkish Commission of Inquiry, “Report on The Israeli ...”, p. 79

girişimine karşı direndiler. İsrail'in, Mavi Marmara'daki yolcuları öldürmeye ve yaralamaya yönelik girişimi makul değildir. Çünkü gemiler, sivilleri ve insani yardım malzemeleri taşıyorlardı ve İsrail'e karşı hiçbir güvenlik tehdidi oluşturmuyorlardı"¹²⁹ vurgusunda bulunmuştur. İsrail kuvvetlerine karşı uygulanan kuvvetse Türkiye tarafından yolcuların meşru müdafaası olarak yorumlanmıştır. IDF'nin yaptığı saldırının meşru müdafa olmadığını var olan ablukanın meşru olmayışı üzerinden yorumlayan Türkiye, aynı zamanda saldırgan devletin ilk saldırıyı yapması sebebiyle meşru müdafa yapamayacağını belirtmiştir.

Raporda İsrail'in zayiata sebep olmayacak başka operasyon planları yapacak vakti olduğu dile getirilmiştir. Çünkü konvoyun ablukayı delmek için yaklaşık 10 saatlik daha zamana ihtiyacı vardı ve bu sürede İsrail zayiata neden olmayacak başka planlar yapabiliirdi.

Temel insan haklarının ihlal edildiğinin ve yolculara kötü davranıldığıının üzerinde duran Türkiye, barış zamanında pek çok ihlalin İsrail tarafından Mavi Marmara'da işlendiğini söylemiştir. *"İsraili askerler, gemide 9 silahsız sivile yaşam haklarını çiğneyerek ateş etmiştir. Yaşam hakkı, Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi ve aynı zamanda Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi tarafından korunmaktadır. İsrail 1991'den beri bunlara taraftır"*¹³⁰ açıklamasında bulunan Türkiye yolcuların gemide insan haklarından ve onurundan yoksun olduğunu belirtmiştir. Türkiye, İşkenceye Karşı Sözleşme (CAT), Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi (ICCPR) ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (ECHR) taraf olan İsrail'in yolculara karşı işkence yapmasını hukuka aykırı bulmuştur. Türkiye yaşanan insan hakları ihlalini aşağıdaki gibi anlatmaktadır:

*"Yolcular, temel ihtiyaçlarını gidermeleri için izin alamıyordu. Saatlerce tuvaletleri kullanamıyorlar ve bunların bir sonu olarak insanlar ve bir hamile kadın altına yapmak zorunda kalmıştır. Nihayet kullanmalarına izin verildiğindeyse 600 kişiye sadece 2 tuvalet için izin verilmiştir. Yolculara, yetersiz su ve yiyecek verilmiştir."*¹³¹

Sonuç olarak, filoya saldırının uluslararası hukuka aykırı olduğunu savunan Türkiye, bu görüşlerini soruşturma için düzenlenen Panel metnindeki 37. maddede şu şekilde özetlemektedir:

" 1) Açık deniz serbestliği ilkesi çiğnendi ve bunun bir bileşeni olarak, yabancı bayraklı bir gemi, bayrak devleti rızası olmadan açık denizlerde gezemez. Buna binaen, Türk

---

¹²⁹ Turkish Commission of Inquiry, "Report on The Israeli ...", p. 83

¹³⁰ Turkish Commission of Inquiry, "Report on The Israeli ...", p. 105

¹³¹ Turkish Commission of Inquiry, "Report on The Israeli ...", p. 107

Komisyonu, 1958 Açık Deniz Konvansiyonu ve 1982 BM Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin de yansıttığı uluslararası hukuk teamül kurallarına dayanmaktadır.

2) *Devletlerin kuvvet kullanma konusundaki temel yasak ihlal edildi. Tür Komisyonu'nun iddiası, bir devlet yakın tehdit ya da gerçek silahlı kuvvet saldırısı altında olmadığı sürece açık denizdeki gemilere müdahale hakkının yasaklandığıdır.*

3) *İsrail ablukası, uluslararası insancıl hukuk kurallarınca yasal değildir ve bu yüzden İsrail'in gemilere saldırması yasal temele sahip değildir.*

4) *Konvoydaki gemiler 'insani gemiler'dir ve bu yüzden uluslararası insancıl hukuk kurallarınca saldırıdan korunur.*

5) *Gemilere uygulanan kuvvet gereksiz, orantısız ve gemilerdekilerin sivil olması gerekçesiyle başarısızdır.*"¹³²

2.4. İSRAIL'İN KONUYA BAKIŞI

İsrail, 31 Mayıs 2010 tarihinde gerçekleşen olay sonrası olayın uluslararası hukuk mercilerinde soruşturulması üzerine kurduğu komisyonun raporunu ikiye ayırmıştır. İlk kısmında Gazze Şeridi'ne uygulanan ablukanın anlatıldığı raporun ikinci kısmında, İsrail'in deniz ablukasını yürütmek için 31 Mayıs 2010'da *İnsani Yardım Konvoyu*'na karşı düzenlediği eylemin ayrıntıları anlatılmaktadır.

2.4.1. İsrail'in Filo Hakkındaki Görüşleri

31 Mayıs 2010'da uluslararası sularda *İsrail Savunma Kuvvetleri* (IDF) tarafından silahlı saldırıya uğrayan *İnsani Yardım Konvoyu* hakkında İsrail'in görüşlerini aşağıda değinilecektir.

İsrail, hazırladığı rapor ve dönemin Başbakanı Netanyahu'nun konuşmalarıyla konvoyun barışçıl amaçlarla Gazze'ye yardım getirmediği üzerinde durmuştur. Yapılan açıklamaların özünde, konvoyun İsrail'in güvenlik algısına bir tehdit olduğu vurgusu yapılmış ve ablukanın delinmesi çabası bunun somut bir girişimi olarak algılanmıştır. Bu konuda olayın soruşturulmasına yönelik yapılan Panel'de İsrail, "*Filo katılımcılarının ana amacı, Gazze'deki insani durumun propagandasını yaparak ablukayı delme girişimiydi. Filo, lider örgüt İHH'nın birleşimindeki pek çok örgüt tarafından organize edildi*"¹³³ olarak açıklamıştır.

---

¹³² "Report of the Secretary-General's...", p.22

¹³³ "Report of the Secretary-General's...", p.29

Ayrıca İsrail tarafından oluşturulan Turkel Komisyonu, İHH'yi 'radikal İslam temelli bir insani yardım kuruluşu' olarak tanımlamış ve İsrail'de 'yasak örgüt' olarak beyan edilen Hamas'a destek verdiğini iddia etmiştir.

Filonun amacının barışçıl olmadığı vurgusu Netanyahu'nun 2 Haziran 2010'da yaptığı konuşmada şu sözlerle dile getirilmiştir:

“Bu bir sevgi botu değildi. Bir nefret botuydu. Barış yanlısı değillerdi. Onlar, terörizmin şiddetli savunucularıydılar.”¹³⁴

İsrail, yardım filosunun Gazze'ye insani yardım götürmesine karşı çıkmadıklarını ancak kargoların aranması gerektiği konusunda daha önce Türkiye'yi uyardığını belirtmiştir. Bu isteğin reddedilmesinin İsrail Hükümeti tarafından değerlendirilmesi şu şekilde yapılmıştır:

“Türkiye'den gemilerin yola çıkmasından önceki günlerde, İsrail Hükümeti, organizatörleri kapalı askeri bir bölge olması sebebiyle Gazze'ye girişe izin verilmeyeceği konusunda bilgilendirdi. İsrail'in liman kenti olan Ashod'a demirleyebilecekleri ve kargoda hiçbir silah ve yasaklı maddenin olmadığını anlamak için yapılan incelemeden sonra, malların BM'ye Gazze'deki Filistinlilere dağıtılması üzere teslim edileceği hakkında açıklamada bulunuldu. Organizatörler bunu reddetti. Organizasyonun amacının sadece yardım göndermek olmadığını aynı zamanda “Gazze'deki ablukayı kırmak” gibi politik bir gösteri amacı olduğu konusunda açıklama yaptılar.”¹³⁵

İsrail Savunma Bakanı Ehud Barak 2008 yılında İHH'nin da içinde bulunduğu 36 ülkeyi Hamas'a yardım etmesi gerekçesiyle 'yasaklı birlikler' olduğunu açıklamıştır. Filodaki diğer insani amaçla çıkan organizasyondan *Özgür Gazze Hareketi* (FGM) İsrail tarafından *“Bir insan hakları örgütü olarak Kıbrıs'a kayıtlı ve Lefkoşa merkezli bir organizasyondur. Kuruluş amacı, Gazze'deki ablukayı 'sivil direniş ve şiddet içermeyen doğrudan eylem' ile yarmaktır”¹³⁶* şeklinde açıklanmıştır. Gazze Kuşatmasını Sona Erdirmek için Avrupa Kampanyası (ECESG), Turkel Komisyonu Raporu'nda *“Amaç İsrail'in meşru olmayan Gazze kuşatmasını sona erdirmek' olan 30'dan fazla sivil toplum örgütünün bir araya geldiği*

---

¹³⁴ “PM Netanyahu Defends Israeli Actions in Gaza Flotilla”, 2 June 2010, http://www.mfa.gov.il/MFA/Government/Speeches+by+Israeli+leaders/2010/Statement_PM_Netanyahu_2-Jun-2010.htm, [25 Aralık 2012]

¹³⁵ “The flotilla bound for Gaza was on a humanitarian mission”. <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/myths2/exclusives.html#a129>. [25 Aralık 2012]

¹³⁶ The Turkel Commission, “The Public Commission to Examine the Maritime Incident of 31 May 2010”, January 2010, <http://www.turkel-committee.gov.il/files/worddocs/8808report-eng.pdf>, p.204 [20 Aralık 2012]

bir örgüttür... Unutulmamalıdır ki örgütün kurucularından biri Hollanda pasaportuna sahip ve Müslüman Kardeşler'in Hollanda temsilcisi olan Amin Abu Rashed'dir."¹³⁷

2.4.2. Ablukanın Hukuksallığı Tartışması

İsrail'in Gazze Şeridi'ne uyguladığı deniz ablukasının hukuksal olmadığı iddiası Türkiye raporunda çeşitli gerekçelerle belirtilmiştir. İsrail, olay sonrası hazırladığı raporun ilk kısmını Gazze'deki ablukaya ayırmış ve ablukanın hukuksallığını burada kanıtlamaya çalışmıştır. Abluka, Birleşik Devletler Donanma Komutanı el kitabına atıf yapılarak İsrail tarafından şu şekilde açıklanmıştır:

*"Abluka, tüm devletlerin uçaklarının ve/ya gemilerinin, tarafsızları da düşman gibi düşünerek, sahip olunan, işgal edilen ya da düşman ülkenin kontrolü altında olan belli limanlardan, havaalanlarından veya sahillerinden giriş çıkışını önlemek için uygulanan saldırgan bir operasyondur."*¹³⁸

Turkel Komisyonu'nun hazırladığı rapora göre; İsrail, uluslararası teamül kurallarının İsrail hukukunun bir parçası olduğunu kabul etmiş ve ablukaları düzenleyen uluslararası insancıl hukuk teamül kurallarının büyük çoğunlukla 1909 Londra Deklarasyonu'na dayandığını belirtmiştir.¹³⁹ Londra Deklarasyonu'nun dışında San Remo Manual'e de abluka şartlarının düzenlenmesi bakımından atıf yapan İsrail'e göre,

*"San Remo Manual ayrıca bir ablukanın uygulamasında ve yürütülmesinde insani tarafa işaret eder ve eğer bir deniz ablukasının tek amacı sivil toplumu aç bırakmak veya yaşamsal gerekliliğe sahip şeyleri önlemekse bu uygulamasını yasaklar"*¹⁴⁰ Gazze'ye uygulanan ablukayı *"2001 başından beri, Gazze Şeridi'nden binlerce roket ve havan İsrail'e atılmakta. Buna duruma karşı İsrail, Filistin terörist örgütü ve kendi arasında bir askeri anlaşmazlık olduğunu bildirdi. Bu sebeple İsrail hükümeti; silah, terörist ve paranın Gazze Şeridi'ne denizden girişini önlemek için 3 Ocak 2009'da Gazze Şeridi'ne deniz ablukasını uygulamaya başladı"*¹⁴¹ olarak açıklayan İsrail, Hamas ve kendi arasındaki çatışmanın kendi güvenliğine tehdit olarak görmesi sebebiyle ablukayı uygulamaya koyulmuştur.

---

¹³⁷ The Turkel Commission, "The Public Commission ...", p.206

¹³⁸ The Turkel Commission, "The Public Commission ...", p.44

¹³⁹ The Turkel Commission, "The Public Commission ...", p.41

¹⁴⁰ The Turkel Commission, "The Public Commission ...", p.44

¹⁴¹ "Report of the Secretary-General's...", p.27

Hamas ve İsrail arasındaki çatışmanın sınıflandırılması ve bu sınıflandırmanın deniz ablukasına etkileri konusunda da İsrail raporunda açıklamalara yer vermiştir. Bu açıklamalara göre, “Uluslararası hukuk iki tip silahlı çatışmada ayrışır: uluslararası silahlı çatışmalar ve uluslararası olmayan silahlı çatışmalar. Geleneksel anlamda, uluslararası insancıl hukuk ‘uluslararası silahlı çatışmayı’ devletler arasında sınıflandırır. Bu uygulamaya göre, devletler ve devlet olmayan aktörler arasındaki bir çatışma uluslararası olmayan silahlı çatışma olarak sayılır.”¹⁴²

İsrail ve Hamas arasındaki silahlı çatışmanın sınıflandırılması, uluslararası toplumun ablukayı uluslararası silahlı çatışma olarak kabul etmekten yana olması sebebiyle önemlidir. Bu daha çok birbiriyle ilişkili olan iki faktörün sonucudur. İlki, abluka yürütülmesindeki kuralların uluslararası çatışmalar çerçevesinde geliştirilmesidir. Oysa geleneksel olarak, devletler iç anlaşmazlıklarda uluslararası insancıl hukuka başvurmaya isteksizlik göstermişlerdir. İkincisi, bir deniz ablukasının uygulanması genellikle çatışmaya taraf olmayan devletlerin ticaretlerinde bozulmaya neden olur. Bu sebeple, devletler ablukanın nerede ve nasıl kurulacağıyla ve uygulanacağıyla ilgilenirler.¹⁴³

Askeri Başsavcı Avichai Mandelblit, Komisyon’dan önce İsrail ve terörist örgüt Hamas arasındaki çatışmanın sınıflandırma zorluğu hakkında açıklama yapmıştır. Mandelblit, *Dökme Kurşun Operasyonu*’ndan sonra, İsrail, hem uluslararası çatışma hem de uluslararası olmayan silahlı çatışmada uygulanan savaş hukukunu benimsedi. Başsavcı, pratikte, IDF’nin bu sebeple uluslararası insancıl hukuk kurallarına uymaya odaklandığını belirtmiştir.¹⁴⁴ İsrail Yüksek Mahkemesi, Hamas ve İsrail’in arasındaki çatışmayı Dördüncü Cenova Konvansiyonu ve Birinci Ek Protokol’e dayanarak uluslararası silahlı çatışma olarak değerlendirmiştir. İsrail Yüksek Mahkemesi, İsrail ve Hamas arasındaki çatışmayı uluslararası olarak değerlendirmede yalnız değildir. Pek çok Birleşmiş Milletler organizasyonu, insani organizasyonlar ve insan hakları organizasyonu İsrail ve Hamas arasındaki çatışmayı uluslararası silahlı çatışma olarak sınıflandırmaktadır.¹⁴⁵

İsrail’in politikası vatandaşlarını teröre, rokete ve Gazze’den gelen saldırılara karşı korumak olduğunu açıklayan İsrail Başbakanı Netanyahu, İsrail’in Gazze’ye uyguladığı

---

¹⁴² The Turkel Commission, “The Public Commission ...”, p.45.

¹⁴³ The Turkel Commission, “The Public Commission ...”, p.45-46

¹⁴⁴ The Turkel Commission, “The Public Commission ...”, p.46-47

¹⁴⁵ The Turkel Commission, “The Public Commission ...”, p.48

abluka sebeplerini birçok gerekçeyle açıklamıştır. 20 Haziran 2010’da yaptığı bir konuşmada ablukanın uygulanmasını;

*“İsrail Savunma Kuvvetleri, Gazze’nin dışından terörist organizasyonların, silahların, savaş malzemelerinin ve Hamas’ın ve diğer terörist grupların askeri kapasitelerini geliştirmek için kullanılacak ikili silahların Gazze’ye akışını önlemeye devam edecektir. İsrail, uluslararası toplumu Gazze’ye silah ve savaş malzemesi kaçakçılığını durdurmak için çağırmaktadır”*¹⁴⁶ olarak açıklamış ve *“İsrail’in Gazze ablukası, uluslararası hukuka uygunluk açısından meşru bir harekettir. Abluka, Hamas’ın İsraili sivillerin ölümüne sebep olan silahların kaçırılmasını önlemek için vardır”*¹⁴⁷ diyerek abluka uygulamak için haklı sebeplere sahip olduklarını vurgulamıştır ve Netanyahu konuşmasına aşağıdaki gibi devam etmiştir:

*“Uluslararası hukuk, sağduyu ve herkesçe kabul edilmiş görgü kuralları çerçevesinde, İsrail bu silahları yasaklamak ve bunları taşıyabilecek gemileri teftiş etme konusunda her türlü hakka sahiptir. Bu sadece bir teorik meydan okuma ya da tehdit değildir. Biz zaten Hizbullah’a bağlı ve Hamas için İran’dan binlerce ton silah barından gemileri yasaklamış bulunmaktayız.”*¹⁴⁸

Netanyahu, ayrıca uluslararası toplumda yardım malzemelerinin Gazze’ye girişine ve dağıtımına izin verilmediği ve bir insani krizin yaşandığına dair algıları *“Gazze’de insani bir kriz yok. Her hafta, ortalama on bin ton mal Gazze’ye giriş yapmaktadır. Gıda kıtlığı yok. İlaç kıtlığı yok. Diğer malların kıtlığı yok”*¹⁴⁹ diyerek kesin bir dille reddetmiştir. Bu iddialara, *“İsrail’in gelen bazı yardım gemilerindeki tıbbi malzemeleri Filistinlilere aktarmasına rağmen Hamas, İsrail’i utandırmak amacıyla Gazze’de insani krizin yaşandığı fikrini destekleyen İsrail karşıtı çeşitli muhaliflerle iş birliğine girişmiştir ve Kudüs’teki ablukanın sona ermesi için uluslararası baskı yaratma çabasına girişmiştir”*¹⁵⁰ diyerek açıklık getirmiştir.

---

¹⁴⁶ “Prime Minister’s Office statement following the Israeli Security Cabinet meeting”, 20 June 2010, http://www.mfa.gov.il/MFA/Government/Communiques/2010/Prime_Minister_Office_statement_20-Jun-2010.htm, (erişim: 25 Aralık 2012)

¹⁴⁷ “Fact Sheet: The Gaza Flotilla”

¹⁴⁸ “PM Netanyahu Defends Israeli Actions in Gaza Flotilla”

¹⁴⁹ “PM Netanyahu Defends Israeli Actions in Gaza Flotilla”

¹⁵⁰ “The flotilla bound for Gaza was on a humanitarian mission.”

Türkiye'nin deniz ablukasının uluslararası hukuka aykırılığı iddiasına karşılık İsrail, uluslararası hukukta ablukanın uygulanması için gerekli olan bildirim şartını, “*Deniz ablukasının bildirimi ilgili İsrail temsilciliklerinin websitelerinde, resmi Denizci Bidirisi’nde ve deniz radyosu yayınlarında*”¹⁵¹ yayınladığını beyan etti. Bu ablukanın yasallığını ve uluslararası hukuka uygunluğunu 1909 Londra Deklarasyonu, San Remo Manual, askeri kılavuzlar ve diğer açıklamalara dayandığını belirtmişlerdir. Buna ek olarak abluka hakkındaki açıklamalarda kasten yardım mallarının girişinin engellenmediği Komisyon tarafından Cenova Konvansiyonu’na, I. Protokol’e ve uluslararası hukuk ilmine dayanarak savunulmuştur.

2.4.3. İsrail’in Konvoya Müdahalesi

31 Mayıs 2010 tarihinde açık denizde Gazze’ye yardım malzemesi götüren bir konvoya askeri operasyon düzenleyen İsrail, olayın soruşturulması için kurulan komisyonda müdahalenin hukuksal olduğu iddiasında bulunmuştur. İsrail’in hazırladığı rapora göre, insani yardım operasyonuna başlamadan önce filonun ablukayı delerek Gazze’ye girmemesi konusunda görüşmeler yapılmıştır. Tüm gemilerin Gazze limanlarına gitmeden Ashod Limanı ya da El- Arish Limanı’na gelmesi konusunda tüm diplomatik yolların denendiği belirtilmiştir. İsrail Savunma Bakanı Korgeneral Ehud Barak’ın açıklamasına göre,

*“Başbakanlık, Dışişleri Bakanlığı, Savunma Bakanlığı’ndaki kıdemli ofis, IDF ve benim adıma filonun iptalini gerçekleştirmek, durdurmak ya da sınırlamak için yoğun diplomatik görüşmeler yapılmıştır. Türk filosunun varmasından iki hafta öncesinde, Quartet (BM, ABD, AB ve Rusya) elçileri, Tony Blair, BM genel Sekreter Elçisi, Robert Serry, Mısır İstihbarat Genel Başkanı, Yunan dışişleri Bakanı, Türk Dışişleri Bakanı, İrlanda Dışişleri Bakanı, Türkiye İsrail Büyükelçisi ve isimlerinin zikredilmesini istemeyen birkaç kişiyle daha meseleyi tartıştım. Ne yazık ki, bu diplomatik bağlantılar istediğimiz sonucu vermedi.”*¹⁵²

Konvoy’un yola çıkması engellenememiş ve Konvoy yola çıkmıştır. Gemilerin durması için yapılan ihtarlara cevap alamayan İsrail, uyarı aşamasının sonunda ve gemiler Altit kıyılarının yaklaşık 70 km batısında filodaki gemilerin ele geçirilmesi için emir vermiştir.¹⁵³ Mavi Marmara’yı filodaki hedef gemi seçtiklerini belirten İsrail, İHH aktivistlerini gemideki şiddetin uygulanmasından sorumlu tutmuştur. Raporda, gemideki

---

¹⁵¹ “Report of the Secretary-General’s...”, p.27

¹⁵² The Turkel Commission, “The Public Commission ...”, p.122

¹⁵³The Turkel Commission, “The Public Commission ...”, p.141

aktivistlerin hortum kullanarak ve gemiye çıkan merdivenleri keserek İsrail kuvvetlerinin gemiye çıkmasını engellemeleri üzerine gemiyi ele geçirme planını uygulamaya koyduğuna da yer verilmektedir. Bazı askerlerin yaralanması üzerine kendilerini savunmak için kuvvet kullanılması meşru müdafaaaya bağlanmıştır. Netanyahu konuşmasında

*“Bizim deniz personelimiz, gemiye ayak bastıklarında, zalim bir çeteyle karşılaştı. Bıçaklandılar, sopa ile dövüldüler ve üzerlerine ateş açıldı... Onlar öldürülmek üzereydiler ve kendilerini savunmak zorundaydılar”*¹⁵⁴ diyerek ilk önce saldırıya maruz kalanların kendileri olduğunu ve bu sebeple meşru müdafaa amacıyla gemideki yolculara kuvvet kullandıklarını açıklamıştır.

Yolcuların, limana getirilişleri ve sınırdışı edilmeleri sürecinde yaşananları da açıklayan İsrail, uygulanan prosedürü raporda şu şekilde açıklamaktadır:

- i) İlki, ele geçirilen gemilerdeki yolcuların güvenlik kontrollerinin yapılmasıydı.
- ii) İkincisi, sınır devriye amirleri tarafından İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Göçmenlik Bürosu adına İsrail Kurallarına Giriş için uygulanan 5712-1952 sayılı kanunca duruşma yapılmasıdır.
- iii) Üçüncüsü, tıbbi muayyenin yapılmadığıdır.
- iv) Dördüncüsü, katılımcıların hapisane ya da Ben-Gurion Havalimanı'na götürülmesi için hazırlanmasıydı.¹⁵⁵

Netanyahu bir konuşmasında, *“İsrail, can kayıplarından dolayı pişmanlık duymaktadır. Ancak, kendimizi savunduğumuz için asla özür dilemeyeceğiz. İsrail, düşman topraklarına ölümcül silahları girmesini önlemek için her türlü hakka sahiptir ve İsrail askerleri, kendi hayatlarını ve ülkelerini korumak adına her türlü hakka sahiptir”*¹⁵⁶ diyerek IDF kuvvetlerinin uyguladıkları şiddeti meşru müdafaa olarak kabul ettiğini belirtmiştir. Saldırı konusunda yapılan açıklamalardan bir başkası da, Türkiye'nin saldırının hukuksal olmadığı iddiasında yer alan açık deniz serbestisi ve bayrak devletinin münhasır yargı yetkisi ihlaline ilişkindir. Netanyahu; *“Deniz hukuku, diğer uluslararası hukuk ilkeleri ve kurallarından, özellikle, deniz savaş hukuku, tarafsızlık kuralları ve uluslararası teamül ilkelerinden türeyen deniz askeri birliklerinin yasallığı ve kabul edilebilirliğinden bağımsız*

---

¹⁵⁴ “PM Netanyahu Defends Israeli Actions in Gaza Flotilla”.

¹⁵⁵ The Turkel Commission, “The Public Commission ...”, p.185.

¹⁵⁶ “PM Netanyahu Defends Israeli Actions in Gaza Flotilla”.

işlemez”¹⁵⁷ diyerek uluslararası kuralları kabul ettiğini beyan etmiştir. İsrail, BMDHS’ye taraf olmasa da uluslararası teamül kurallarına uymayı kabul etmiştir. Uluslararası Deniz Hukuku için iki temel amacı olan İsrail bunları

- a. Açık denizde, bir geminin hangi devletin bayrağını taşıyorsa o devletin yargısına tabi olması anlamına gelen *bayrak devleti* egemenliği,
- b. Tüm gemilerin açık denizde tam bir hareket özgürlüğüne sahip olması anlamına gelen, modern deniz hukuku temel ilkesi olan açık deniz serbestliği¹⁵⁸ olarak açıklamıştır.

Yardım konvoyunda yaşananları aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür:

1) Filodaki gemiler ablukayı delmeye çalıştılar ve IDF (İsrail Savunma Kuvvetleri)’nin bu sebeple ablukayı uygulamak için onları yakalaması haklı hale gelmiştir.

2) Uluslararası sularda gemileri ele geçirmek, yer bildiri, rota anonsu, filo organizatörlerinin kamuoyu duyuruları, ablukayı delme niyetleri ve rotayı değiştirme çağrılarının reddinden dolayı yasaldir. Bu bağlamda, İsrail Komisyonu, San Remo Manual, 1909 Londra Deklarasyonu ve askeri uygulamalara uymaktadır.

3) Bu ele geçirme, tamamıyla, uluslararası deniz hukuku pratiklerine uygundur... İsrail Komisyonu aynı zamanda operasyonun planı ve uygulamasında operasyonel taktiklerin, angajman kurallarının gemide böylesi bir şiddete yok açacağına dair beklentilerinin olmadığı sonucuna varmaktadır.

4) Filodaki katılımcılar, Mavi Marmara’nın kaptanı ve düşmanca davranışta bulunan gruba rağmen ağırlıklı olarak sivildi. Sivillere karşı güç kullanılması gereklilik ilkesinden doğdu ve kolluk operasyonlarında orantılı güç kullanmak, meşru müdafaa kullanımıyla ilişkilidir. Çatışmalara doğrudan katılan sivillere karşı kuvvet kullanımı uluslararası insancıl hukukun uygulanabilir kurallarıyla idare edildi.

5) İsrail kuvvetlerinin ele geçirme eylemleri sırasında insan hakları hukuk normlarından ziyade uluslararası insancıl hukuk kullanılmıştır. İnsan hakları yargısı sadece bir devletin gemiler üzerinde ‘tam ve tek kontrol’ sahibi olduğu yerlerde uygulanabilir ve İsrail kuvvetlerinin güvenli köprü kurulana kadar böyle bir kontrolü yoktu.¹⁵⁹

---

¹⁵⁷ The Turkel Commission, “The Public Commission ...”, p.41.

¹⁵⁸ The Turkel Commission, “The Public Commission ...”, p.40.

¹⁵⁹ “Report of the Secretary-General’s...”, p.34-35.

Ülkedeki Hükümet Faaliyetleri Koordinatörü (COGAT) ve BM Genel Sekreterliği Ortadoğu Elçisi Robert Serry ile birlikte gemide bulunan insani yardım ve inşaat malzemesi kargolarının Gazze'deki BM ajanslarını kullanarak BM'e transfer edileceği konusunda anlaşmışlardır.¹⁶⁰ Ayrıca, İsrail, filo katılımcıları kendilerinin haklı olduklarını düşünseler bile uluslararası hukuk kurallarınca ablukayı görmezden gelmeye haklarının olmadığını sonucuna varmıştır.¹⁶¹

2.5. BM RAPORU (PALMER RAPORU)

İsrail'in uluslararası yardım malzemesi taşıyan konvoya saldırması üzerine, Uluslararası İnsancıl ve İnsan Hakları Hukuku'nu da içeren uluslararası hukuk ihlallerini araştırmak için bağımsız bir araştırma komisyonunun oluşturulması gereği dillendirilmiştir. Türkiye tarafından yapılan öneriye göre BM tarafından oluşturulacak bağımsız bir komisyon tarafların dillendirdiği görüşleri inceleyerek hem İsrail hem de Türkiye açısından olayın sorumlularının bulunması ve etkili bir çözümün bulunması sağlamalıdır.

2 Haziran 2010 BM İnsan Hakları Konseyi 14/1 kararıyla, *“uluslararası insancıl ve insan hakları hukukunu da içeren İsrail'in insani yardım taşıyan gemilere saldırmasından kaynaklanan uluslararası hukuk ihlallerini araştırmak için özel heyet göndermek”*¹⁶² konusunda anlaşmıştır. Bunun sonucunda oluşturulan komisyonda ilgili ülke temsilcilerinin yanı sıra Kolombiya Devlet Başkanı Alvaro Uribe (Başkan Yardımcısı), Yeni Zelanda Hukuk Komisyonu Başkanı (eski başbakan) Sir Geoffrey Palmer (başkan) yer almıştır. Türkiye'nin temsilciliğini E. Büyükelçi Özdem Sanberk, İsrail'in temsilciliğini ise Eski Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreteri Mr. Joseph Ciechanover Itzhar yapmıştır. Palmer'in adı ile anılan komisyon aşağıdaki noktaları araştırmak üzere çalışmalarına 10 Ağustos 2010 tarihinde başlamıştır;

- i) İsrail'in dayattığı deniz ablukasının geçerliliği
- ii) Filonun ve organizatörlerin eylemleri
- iii) Filo kalkmadan önceki diplomatik çabalar
- iv) İsrail'in gemiye girişi ve ele geçirmesi
- v) Mavi Marmara'da kuvvet kullanımı

---

¹⁶⁰ The Turkel Commission, “The Public Commission ...”, p.193.

¹⁶¹ “Report of the Secretary-General's...”, p.31.

¹⁶² “Report of the Secretary-General's...”, p.38.

vi) Gemilerin ele geçirilmesinden sonra yaralıların tedavi edilmesi¹⁶³

Komisyon hazırlamış olduğu raporun girişinde de belirtmiş olduğu üzere görevini olaya ilişkin gerçekleri saptamak ve gelecekte benzer olayların yaşanmaması için gerekli düzenlemeleri önermek olarak sınırlarken bunun sonucunda ortaya çıkacak raporun taraflrı yargulamak amacına yönelik olmadığına da özel olarak vurgu yapmıştır. Raporun bulgu ve önerilerinin ilgili taraflar açısından herhangi bir yasal sorumluluk doğurmayacağı açıkça belirtilmiştir. Buna rağmen ilgili komisyona ulusal kamuoylarında tarafların tezlerini doğrulatabilecekleri meşrulaştırıcı bir mekanizma gözü ile bakılmıştır. Oysa Komisyonun çalışma düzeninde alınacak kararların oybirliği ile alınması planlanırken hazırlanan rapor BM Genel Sekreteri'ne sunulurken ve kamuoyuna açıklanırken Türkiye'nin rapora olumlu oy vermediği görülmüştür.

2.5.1. Deniz Ablukasının Hukuksallığı

İsrail'in Gazze'ye uyguladığı ablukanın hukuksallığı Türkiye tarafından sorgulanmıştır. Türkiye'nin olayın incelenmesi için oluşturduğu raporda bir agüman olarak yer alan bu konuda BM'in hazırladığı raporda yer almıştır. Türkiye, ablukanın hukuksal olmadığını ve açık denizlerde bu sebeple seyrüsefer serbestisinin engellenmesine karşı çıkmıştır. Öte yandan İsrail, deniz ablukasının ve bu ablukanın filoya karşı uygulanmasının uluslararası hukuka aykırı olmadığını ileri sürmüştür.

Raporda İsrail'in kara geçiş kontrolleri ile deniz ablukasının sıkı ilişkili olduğu tartışmasının bulunduğu da belirtilmiştir. Bu tartışmalardan ilki, kara geçiş politikalarının deniz ablukasının uygulanmasından uzun süre önce uygulamaya koyulmasıdır. Örneğin, İsrail ve Gazze arasındaki sınır kontrollerinin sıklığı 2007'de Hamas'ın Gazze'yi ele geçirmesinden sonra meydana geldi. Öte yandan, deniz ablukasını bir yıldan fazla bir süre sonra Ocak 2009'da uygulamaya konuldu. İkincisi, İsrail hep kara geçiş politikalarını deniz ablukasından ayrı tuttu. Üçüncü olarak, ayrı yasal bir ölçüt olarak deniz ablukasını, İsrail'in Gazze'ye silah ve ilişkili malların ulaşmasını engellemek için bir dayatma aracı oldu.¹⁶⁴ Rapor, bu üç konu sebebiyle, İsrail'in Gazze'ye uyguladığı ablukanın kara geçiş kontrollerinden farklı olduğunu ve ikisinin farklı değerlendirilmesi gerektiği konusunda bir fikre varmıştır.

Rapor, İsrail'in Gazze'den gelen bombalardan dolayı güvenlik tehdidi altında olduğunu kabul etmiş ve BM Sözleşmesi'nin 2. Maddesinde yasaklanan kuvvet kullanmayı

---

¹⁶³ "Report of the Secretary-General's...", p.38.

¹⁶⁴ "Report of the Secretary-General's...", p.39.

51. Maddedeki meşru müdafaa statüsünde bozmayı uygun görmüştür. Çünkü İsrail halkına yönelik zararın olduğu konusunda hemfikirdir. İsrail'in bu şiddeti durdurmak için gerekli adımları atması uygun görülmüştür.

Uluslararası hukukta Gazze'nin statüsünün resmi olmayışı İsrail'in kendi topraklarına gelen silahlı saldırılara meşru müdafaa uygulayabilmesine engel değildir.¹⁶⁵ Bu sebeple, Panel İsrail'in deniz ablukasını halkını savunmak için bir kuvvet kullanma aracı olarak kullanmasını kabul etmiştir. Zamanla silah ve bombaların denizden Gazze'ye gelmesi ve İsrail'e yağdırılması sebebiyle İsrail'in ablukasını kendini savunma hakkının yasal bir uygulaması olarak bulunmuştur.

Ablukanın beyanı ve bildirimi konusunda rapor, İsrail'in 'Denizcilere Uyarılar' aracılığıyla ilgili yerlerde bildirdiğini belirtmiştir. Ancak, *bir sonraki emre kadar* ablukanın uygulanacağını belirtmesi konusunda raporu hazırlayanlar ikna olamamıştır. Raporu hazırlayanlar, "Bildirim bir süreyi kapsamalıdır. Sürekli çatışmaların belirsizliği durumunda başka bir şey gerekir. Aynı şekilde, ablukanın bildiriminde yasaklı maddelerin sınıflandırılması gerekli değildir"¹⁶⁶ olarak uluslararası hukuktaki abluka bildirimine atıf yapmışlardır.

Bunlara ek olarak, ablukanın orantılılığı da incelenmiştir. Raporda bu durum şu şekilde açıklanmıştır:

*"Önemli bir değerlendirme, Gazze'de belli liman hizmetlerinin yoksunluğudur. Gazze'ye gelebilen tek geminin küçük balıkçı tekneleri olacağı görülmektedir. Bunun anlamı, Gazze'ye belli tedarik mallarının iletilme ihtimali oldukça düşüktür., "*¹⁶⁷

Panel bu konuda, *"Eğer gerekirse Gazze'deki sivil halkın kendi yaşamları için gerekli diğer şeyleri ve yiyeceği almasına izin verilmeli. Ancak, bu deniz ablukasının hukuksal olmayışından değildir. Abluka gücü olarak İsrail'in yardım taşıyan küçük gemilerin geçişine izin vermesi gerekir. Aksine, insani elçiler İsrail tarafından konulan güvenlik anlaşmalarına uymalıdır. "*¹⁶⁸

Sonuç olarak, açık denizde serbest dolaşım ilkesi uluslararası hukukta sadece belli sınır ve istisnaları vardır. İsrail, Gazze'deki militan grup tarafından kendi güvenliğine karşı

---

¹⁶⁵ "Report of the Secretary-General's...", p.40.

¹⁶⁶ "Report of the Secretary-General's...", s.42.

¹⁶⁷ "Report of the Secretary-General's...",p.42.

¹⁶⁸ "Report of the Secretary-General's...", p.44.

gerçek bir tehditle yüzleşmektedir. Deniz ablukası, Gazze'ye denizden silahların girmesini önlemek için yasal bir güvenlik ölçüsüydü ve bunun uygulanması uluslararası hukuk gerekleriyle uymaktadır.¹⁶⁹

2.5.2. Filonun ve Organizatörlerin Eylemleri

Raporda, İsrail'in filonun katılımcılarının kendisinin terörist bir örgüt olarak değerlendirdiği Hamas'a yardım ettiğini ileri sürmesi konusunda yaptığı açıklamayla "*Filo, pek çok ülkeden gemi ve katılımcıları içeren bir sivil toplum çabasıydı. Konvoya katılanların siyasi görüşlerini ifade etme hakkına sahip olmakla birlikte, konvoyun ablukayı aşma girişimiyle sorumsuzca hareket ettiği raporda belirtilmiştir. Katılımcıların çoğunluğu şiddet niyetinde değildi. Ancak, davranış, mahiyet ve özellikle IHH olmak üzere filo organizatörlerinin hedefleri konusunda ciddi sorular var. Filonun eylemleri potansiyel bir tırmanma yaşıyordu*"¹⁷⁰ konuya açıklık getirmiştir.

Sonuç olarak, BM hazırladığı raporda, konvoyadaki katılımcıların sivil toplum görevini yerine getirme amacında olduğunu; ancak ablukayı delme girişimleri konusunda sorumsuz hareket etmelerinden dolayı İsrail'in güç kullanacağını öngörülebilir olduğunu belirtmiştir.

2.5.3. Filo Kalkmadan Önceki Diplomatik Çabalar

Her iki devletin de filonun hareketinden haberdar olması ve ablukayı delme girişiminde bulunacak olması önceden fark edilmiş ve bunun gerçekleşmemesi için diplomatik görüşmeler yapılmıştır. Uluslararası hukukta, devletler diğer devletlerle uluslararası barış ve güvenliği sağlamak için iş birliği yapmalıdır. Dahası, bu uluslararası hukukun "*devletler, kendi uluslararası anlaşmazlıklarını uluslararası barış, güvenlik ve adalet zarar görmeyecek şekilde*" olan bir öncülüdür.¹⁷¹ Devletlerin, karşılıklı olarak insan haklarına saygı duyması ve bunları gözetmesi gerektiğini belirten rapor aynı zamanda Türkiye ve İsrail'e çatışmanın meydana gelmemesini ve insanların hayatlarını kaybetmemesini sağlamak için filo üzerinde işbirliğiyle çalışma görevi¹⁷² de tavsiye edilmiştir.

Nisan 2010'da İsrail, Türkiye, Yunanistan, A.B.D., Birleşik Krallık ve Mısır ile yoğun diplomatik görüşmeler yapmıştır. Diplomatik diyaloglar doğrultusunda Türkiye iki noktayı

---

¹⁶⁹ "Report of the Secretary-General's...", p.45.

¹⁷⁰ "Report of the Secretary-General's...", p.48.

¹⁷¹ "Report of the Secretary-General's...", p.49.

¹⁷² "Report of the Secretary-General's...", p.49.

tekrar etmiştir. İlki, filoya karşı kuvvet kullanılmamasıdır. İkincisi, demokratik haklar ve özgürlükler bakımından Türkiye, ülkeden yasal olarak ayrılan insanları yasaklayamaz. Ancak, Türk yetkilileri İsrail'in filonun Türk organizatörlerine yönelik endişelerini geçirdi. Türkiye aynı zamanda bunun pek çoğunun Türkiye temelli çok sayıda sivil toplum örgütünün uluslararası bir çalışması olduğunu netleştirdi.¹⁷³

Rapor bu konuda şu sonuca varmıştır:

*“Olay ve sonuçları ne Türkiye ne de İsrail tarafından istendi. Her iki devlet de bireylerin hayatlarının ve uluslararası barış ve güvenliğin zarar görmemesi için gerekli önlemleri aldı. Türk yetkililer aynı zamanda filonun organizatörlerine gerekirse rotayı değiştirme niyeti konusunda ikna etmeye çalıştı ve İsrail kuvvetleriyle karşılaşmaktan kaçındı. Ancak, potansiyel riskler hakkında katılımcılar uyarılabildi ve eylemlerinden vazgeçirmeye çalışılabildi.”*¹⁷⁴

2.5.4. İsrail'in Gemiye Girişi ve Ele Geçirmesi

Rapor, İsrail'in önemli bir güçle abluka bölgesinden gemilere girme kararını ve nihai uyarı olmadan hemen önce gemiye çıkmasını şu sebeplerle aşırı ve mantıksız bulmaktadır.

- i) Şiddet içermeyen seçenekler ilk başta kullanılmalıdır. Özellikle, gemilere girilmeden önceki net uyarı ve meydana gelen çatışmadan kaçınmak için ikna çalışmaları yapılmıştı.
- ii) Operasyon, ilk gemiye inme çabasında direniş olduğunda kayıpların olacağı öngörülmeli ve yeniden değerlendirilmeliydi.¹⁷⁵

Operasyonun daha iyi planlanarak yönetilmesi gerektiğini de raporda dile getirilen Panel'de İsrail'in ilk karşılaştığı direniş sonrasında operasyondan çekilmesi gerektiği vurgusu da yapılmıştır. Operasyonun tüm bunlara rağmen devam etmesini yanlış bulduğunu belirtmiştir.

İsrail'in gemiyi ele geçirmesini gemilerin ve yolcuların durumundan dolayı tutarsız ve aşırı bulduğunu da belirtmiştir.

2.5.5. Mavi Marmara'da Kuvvet Kullanımı

Genel olarak olayın iki hücum botla gemiye çıkılmasından sonra direnişle karşılaşan IDF kuvvetlerinin geri çekilmesiyle başladığını belirten Panel raporu, daha sonra IDF

---

¹⁷³ “Report of the Secretary-General's...”, p.50.

¹⁷⁴ “Report of the Secretary-General's...”, p.50.

¹⁷⁵ “Report of the Secretary-General's...”, p.54.

kuvvetlerinin helikopterle gemiye inmeyi başararak geminin ele geçirilmesini özetlemektedir.

Her iki ülkenin raporunda ilk ateş açılmasının farklı zamanlarda anlatılmasına Panel’de değinilmiştir. Türkiye’nin raporuna göre henüz askerler gemiye çıkmadan ateş açılmış İsrail’in raporuna göre ise durum tam tersidir. İsrail kuvvetleri henüz gemiye inmeden saldırıya uğramış ve bu sebeple ateş açmışlardır.

İsrail Savunma Kuvvetleri personeli, Mavi Marmara’ya indiklerin kendilerini korumak için kuvvet kullanması gereken belli, organize ve şiddete direnen bir grup yolcuyla karşılaştı. Askerler yakalandı, kötü muamele gördü, yolcular tarafında riske atıldı. Bazıları yaralandı. Mavi Marmara’nın ele geçirilmesi sırasında İsrail askerleri tarafından uygulanan kuvvetin neden olduğu can kayıpları ve yaralanmalar kabul edilemez. İsrail kuvvetleri tarafından dokuz yolcu öldürüldü ve diğerleri ciddi şekilde yaralandı. İsrail tarafından ölen dokuz yolcu için hiçbir tatmin edici açıklama yapılmadı. Adli kanıtlar çoğu vefat etmiş insana birden fazla kez sırtlarından vurulduğunu ya da yakın mesafeden İsrail’in hedefi olduğunu göstermiştir.

Panel, İsrail askerlerinin gemiye helikopterlerden inmeden önce yolcular tarafından organize bir şekilde direniş gösterdiğini kabul etmiştir. Bunu da gemideki video görüntülerinde IDF personeli gemiye girmeden önce bir grup yolcunun gaz maskesi, bıçak, sopa gibi malzemelerle görüntülenmesine bağlamıştır.

2.5.6. Gemilerin Ele Geçirilmesinden Sonra Yaralıların Tedavi Edilmesi

Raporda, her iki ülkenin konuyu farklı değerlendirdiğine değinilmiştir. İsrail raporuna göre baştan beri yolculara uygun tedavinin sağlandığı belirtilirken Türkiye’nin raporuna göre geminin ele geçirilmesinden yolcuların İsrail’den çıkarılmasına kadar olan süre boyunca şiddetli fiziksel, sözel, psikolojik taciz söz konusu olmuştur. Bu, fiziksel kötü muamele, taciz ve gözdağı, haksız yere eşyalara el koyma ve zamanında konsolosluk yardımının reddini içermektedir.¹⁷⁶

Panel, açık bir şekilde yolcuların geminin ele geçirilmesinde sınırdışı edilmelerine kadar olan sürede İsrail’in tedavi konusunda söylediği kadar etkin olmadığı sonucuna varmıştır.

Sonuç olarak, Panel kendisini konu için uzman bir mahkeme olarak görmemiş ve gelecekte böylesi bir olayın yaşanmaması için gerekli olan önlemlerin alınması için çalışmada

---

¹⁷⁶ “Report of the Secretary-General’s...”, p.66.

bulunmuştur. Gazze'deki ablukanın hafifletilmesi ve BM Güvenlik Konseyi 1860 sayılı karar doğrultusunda İsrail'in yardım malzemelerinin Gazze'ye geçişine izin vermesi gerektiğini belirtmiştir. Tüm yardım gemilerinin de İsrail ve Filistin arasındaki bu duruma uygun hareket etmeleri gerektiğini öğütlemiştir. Ayrıca, İsrail'in pişmanlığını dile getirmesi, hayatını kaybedenlerin ailelerine tazminat ödemesini ve İsrail'le Türkiye'nin tam diplomatik ilişkileri yeniden kurması da Panel'de önerilmektedir.

SONUÇ

İsrail, 32 farklı milletten 600'e yakın yolcunun bulunduğu bir yardım konvoyuna yönelik askeri operasyonda bulunmuş ve 9 kişinin ölmesine pek çok sivilin yaralanmasına neden olmuştur. 8 gemiden oluşan konvoyda, Mavi Marmara, Defne, Gazze, Eleftheri Mesogios, Sfendoni, Challenger 1, Challenger 2 ve Rachel Cornie adlı gemiler yer almıştır. Özel mülkiyete sahip olan bu gemiler uluslararası deniz hukukuna göre ticaret gemisi statüsündedir.

Açık deniz sınırları içinde seyretmekte olan yardım konvoyuna, ablukanın olduğu Gazze kıyılarına 72 mil uzaklıkta İsrail tarafından müdahalede bulunulmuştur. İsraili'nin de tarafı bulunduğu 1982 BMDHS'nin 3. Maddesine göre 12 deniz mili olan karasuları dışında devletlerin yetkisi sınırlandırılmaktadır. İsrail'in gemilere müdahalesi İsrail karasuları sınırının ötesinde olmuştur. Bu bakımdan, denize kıyısı olsun ya da olmasın her devletin açık denizde dolaşma serbestliği hakkının bu müdahaleyle ihlal edildiği söylemek mümkündür.

Ticaret gemilerinde esas yetki kullanma hakkında sahip olan devlet, geminin bayrağını taşıdığı devlettir ve bu uluslararası hukukta bayrak devleti esası olarak kabul edilmektedir. Açık denizde seyreden bir gemideki seyrüsefer serbestliği ancak belli istisnalar gerçekleştiğinde durdurulabilir. Bunlar, BM Antlaşmasının 108. ve 111. Maddelerinde tanımlanan deniz haydutluğu, narkotik maddelerin girişini önleme, açık denizde izinsiz yayın yapma, kesintisiz takip hakkı ve ziyaret hakkıdır.

Yaşanan saldırıda İsrail gemilere operasyon düzenleme hakkını Palmer Komisyonu'na vereceği raporunda BMDHS'de yer alan *ziyaret hakkı* ve BM Antlaşması'nın 51. Maddesindeki *meşru müdafaa hakkına* dayandırmaktadır. İsrail'in ziyaret hakkını gemilerde kullanması, bayrak devletinin denetleme yetkisinin açık denizde bir ihlali gibi gözükmektedir. Çünkü devletlerin açık denizlerde gemileri denetlenmesinde ve yargılamasında birinci hakka sahip olan bayrak devletidir.

Meşru müdafaa hakkını, henüz bir uluslararası hukuk teamül kuralına dönüşmeyen önleyici meşru müdafaa ile destekleyen İsrail, konvoyun terörist bir örgüt olarak kabul ettiği Hamas'a insani yardım adı altında silah ve bomba desteği yaptığını düşünmüştür ve bunun kendi halkının güvenliğini tehdit edecek bir unsur olarak gördüğünü beyan etmiştir. Bu sebeple, yardım malzemelerini istedikleri limana yöneltmediğini iddia ettiği konvoyu yönelik olarak düzenlediği operasyonda orantılı sayılmayacak bir güç kullanmış ve 9 kişinin ölümüne neden olmuştur. Ayrıca, yaşanan ölümleri gemiye inen askeri personele yolcular

tarafından sopa, hortum vb. malzemelerle saldırması sonucu askerlerin kendilerini savunmak için açtıkları ateş sonucu olduğunu ve bu sebeple bir meşru müdafaa durumunun doğduğunu gerekçe göstererek açıklamaya çalışmıştır. Yapılan çalışmalarda saldırıda yaşamını kaybedenlerle İsrail kuvvetleri arasında çıkan çatışmada hangi tarafın meşru müdafaa hakkını kullandığı konusunda net bir bilgi ortaya koymak mümkün olmamıştır. Çünkü saldırıyı ilk kimin başlattığı konusunda açık bir saptama yapmak – taraflar olayı kendi açılarından, kendi gözlüklerinde bakarak anlattıkları için kolay değildir. İsrail, ilk olarak gemideki yolcuların kendilerine hortum, sopa gibi nesnelere saldırdığını belirtirken Türkiye'nin raporunda bu durum İsrail kuvvetleri gemiye girdikten ve ateş açtıktan sonra yolcuların kendilerini korumak için hortum, sopa gibi malzemeler kullandıkları şeklinde açıklanmıştır. Burada, açık bir şekilde saldırıyı kimin başlattığı belli değildir. Ancak bu durum sonucu değiştirmemektedir. Sonuçta konvoyda bulunan 9 sivil İsrail askerlerinin açmış olduğu ateş sonucu yaşamını yitirmiştir. Kaldı ki operasyon sırasında gemide bulunanların direniş göstermeleri beklense dahi bu direnişin askerlerin kullandığı türden araçlarla olmayacağı dikkate alındığında İsrail askerlerinin sivillere karşı orantısız bir şiddet/güç kullandıkları gerçeği göz önündedir.

Ayrıca, insan hakları konusunda da İsrail'in gemideki yolcuların haklarını istismar ettiği bir gerçektir. Mavi Marmara gemisinde 600'e yakın yolcunun yemek, su gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmasında güçlük çıkartıldığı, yaralıların tedavisinde zorluklar çıkartıldığı ve tuvaletleri dahi kullanmalarına izin verilmeyerek yolcuların ihtiyaçlarını oldukları yerde gidermeye zorlanmaları temel insan haklarının ihlali sayılabilecek davranışlar olarak görülebilir.

Türk yetkililerinin İsrail saldırısına dair karşı argümanları ise ablukanın hukuksuz oluşu ve saldırının hukuksal olmayışı üzerinde yoğunlaşmıştır. Saldırının hukuksal olmadığını konusunda İsrail'in *deniz haydutluğu* yaptığı ileri sürülmüştür. 1982 BMDHS'nin 102. Maddesi göz önüne alındığında aranan şartların gerçekleşmediği görülmektedir.

Yaşanan bu olay sonucunda, devletlerin olayın çözümüne ilişkin giriştikleri eylemler, basın açıklamaları ve komisyonlarla Gazze'ye uygulanan ablukanın tekrar uluslararası toplumda konuşulabilmesinin sağlandığını görülmektedir. İsrail'in uyguladığı ablukanın çok sıkı olması ve Gazze halkına daha önce de yardım gönderen konvoyların deniz ablukasından geçmesine izin verilmemesi, bölge halkının insani ihtiyaçlarını karşılaması için gerekli olan malzemeyi sağlayamaması anlamına gelmektedir ve bu uygulama birincil kuşak hakların ihlali niteliğindedir.

BM tarafından oluşturulan Panel’de saldırının sorumlularının bulunması ve hayatını kaybedenlerin yakınlarıyla birlikte yaralanan sivillerin zararının tazmini konusunda net bir açıklama yapılmamıştır. Türkiye, olaylara sebebiyet veren İsrail’in mağdurlardan özür dilemesi ve zararlarını tazmin etmesi gerektiğini sık sık dile getirmiş ve iki ülke arasındaki diplomatik ilişkilerin ancak bu şekilde düzelebileceğini vurgulamıştır. İsrail ise uzun süre sert bir şekilde özür dilemeyeceğini medya aracılığıyla bildirmiştir ve ilişkiler kopma noktasına gelmiştir. Ancak son zamanlarda yapılan açıklamalarla yumuşamaya başlayan İsrail ile olayın çözümüne ilişkin önemli adımlar atılacağını düşünmekteyim.

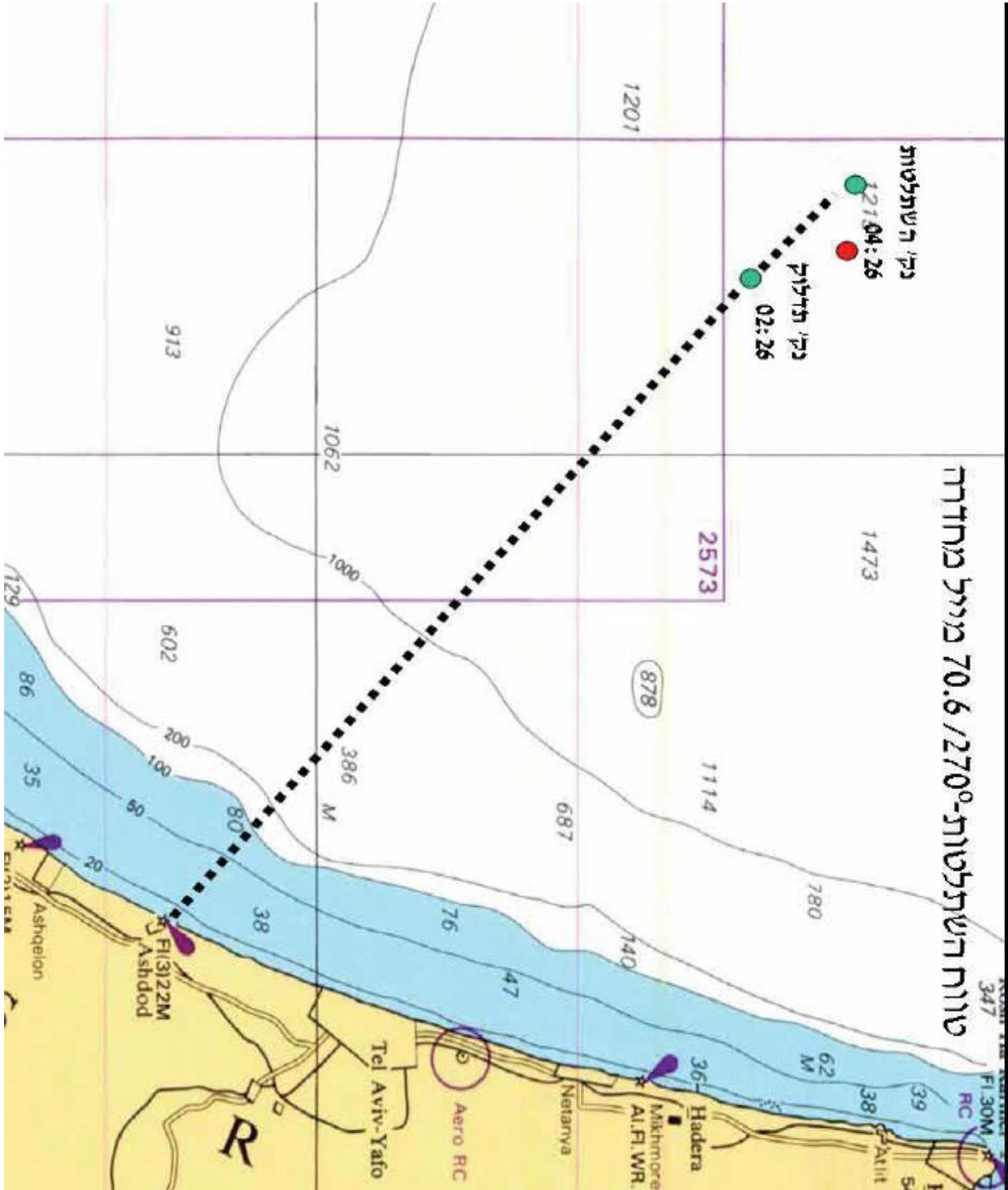
Türkiye’nin İsrail tarafından konvooya yönelik yapılan silahlı saldırının bir tarafı olması çeşitli sebeplere bağlanmıştır. Öncelikle, Türk yetkililerin geminin açık denizde seyredilmesi için gerekli olan sertifikaların verilmesinden yana olmaması sebebiyle geminin Komor Adaları’ndan gerekli olan bu sertifikaları almasına neden olmuştur. Bu durum, geminin açık denizde Türk bandırasıyla seyretmezken gerçekleşebilecek saldırıların Türkiye’yi ilgilendirmediği sonucunu doğurur. Ancak Türkiye, gemide kendi bayrak devleti hakkının ihlal edilmiş gibi olaya yaklaşmıştır. Türkiye’nin olaya taraf olmasının bir diğer nedeni de, gemideki işlemlerin henüz tamamlanmadığı için Komor bandırasının geçerli olmadığı yönündedir. Ancak bu konuda kesin bir bilgi yoktur. Türk yetkilileri bölgede barış ve güvenliğin sağlanmasında kendilerine rol biçtiklerini resmi açıklamalarında belirtmişlerdir. Bunun nedenlerini ise Dışişleri Bakanı Davutoğlu, esas olarak barış güvenliğine dayandırmıştır. Akdeniz Bölgesi’nde ve dünyada barışın tesisini sağlamayı amaçları arasında sayan Türkiye, İsrail’in güvenlik tehdidi algılarının bölgede barışın sağlanmasıyla gerçekleşeceğini vurgulamıştır. Türkiye, bu noktada Osmanlı dönemindeki Türk- Arap ilişkisi tarihine de atıfta bulunarak bölgede barış ve istikrarın korunmasında kendini öncü saymıştır. Bu vurgusuyla Türkiye, eskiden dost olunan Arap ülkeleriyle tekrar dostluk sağlanıp kendi önderliğinde Ortadoğu’da tıpkı eskisi gibi bir güç olma idealine sahip olabilir. Türkiye bu idealini gerçekleştirmek için İsrail’in Komor bandıralı bir gemiye saldırmasına bilerek izin vermiş de olabilir. Çünkü gemi türk bandıralı olsaydı yapılacak olan saldırı Türkiye’ye yapılmış sayılacaktı. Bu da, NATO Antlaşması’nın 5. Maddesi gereğince Türkiye’ye yapılmış bir saldırının diğer ülkelere de yapılmış sayılması ve diğer devletlerin buna karşılık verebilmesi anlamına geliyor. Bu durum Akdeniz havzasını aşan büyük bir krizi tırmandırabilecek olması bakımında seçilmemiş olabilir. Açıkçası, Mavi Marmara’nın bandırasıyla ilgili çelişkili ifadelerin de olması sebebiyle bunun bir tuzak mı olduğu düşünülmelidir. Böylesi bir bayrak oyunuyla Türkiye ve İsrail ilişkileri Nato gibi uluslararası

askeri güçleri işin içine katmadan bir krizle tırmandırılıp buradan Ortadoğu'da bir kâr elde edilmeye çalışılmış olunabilir. Türkiye'nin olaya taraf olmasının bir diğer nedeni de, gemideki işlemlerin henüz tamamlanmadığı için Komor bandırasının geçerli olmadığı yönündedir. Ancak bu konuda kesin bir bilgi yoktur. Türk yetkilileri bölgede barış ve güvenliğin sağlanmasında kendilerine rol biçtiklerini resmi açıklamalarında belirtmişlerdir.

Sonuç olarak, Türkiye'nin söz konusu müdahaleye ilişkin tepkisinin uluslararası hukuk açısından meşruiyet temelleri açık denizde seyrüsefer serbestliği, ablukanın hukuksal olmayışı ve saldırının da hukuksal olmayışına dayanmaktadır. Söz konusu müdahale açık denizde seyreden bir gemiye saldırılması ve bu gemideki yolcu ve mürettebatın insani ihtiyaçlarını karşılamalarını sağlayacak kolaylıkların sağlanmaması bakımından uluslararası hukukun bazı haklarının ihlalini oluşturmaktadır. Saldırıyı kimin başlattığı konusunda net açıklamaya ulaşamamış olduğumdan bu müdahalenin meşru müdafaa sayılması konusunda kesin bir şey söyleyemeyeceğim. İsrail'in saldırısından doğan zararın tazmin ve telafisi bakımından Türkiye, özür dilenmesi ve zarar tazmini talep ederken İsrail'i saldırıdan sorumlu tuttuğunu açıkça belirtmiştir. Uluslararası hukuksa, sorunun diplomatik yollarla çözülmesine vurgu yapmıştır. İsrail'in özür dilememesi üzerine Türkiye görüşmelerden istediği sonucu alamamıştır.

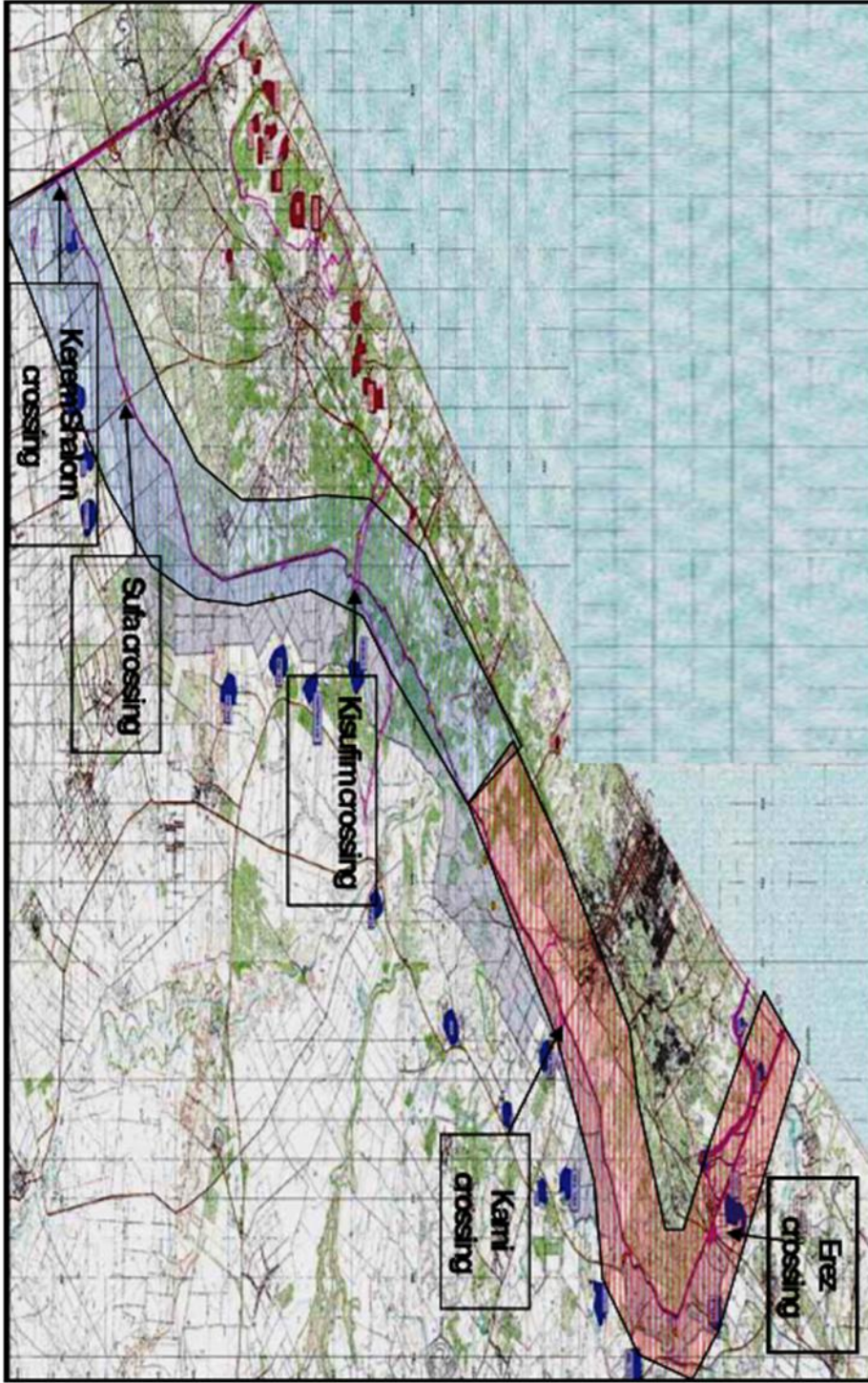
EKLER

EK1: FILOYA EL KOYMANIN NEREDE GERÇEKLEŞTİĞİNİ GÖSTEREN HARITA

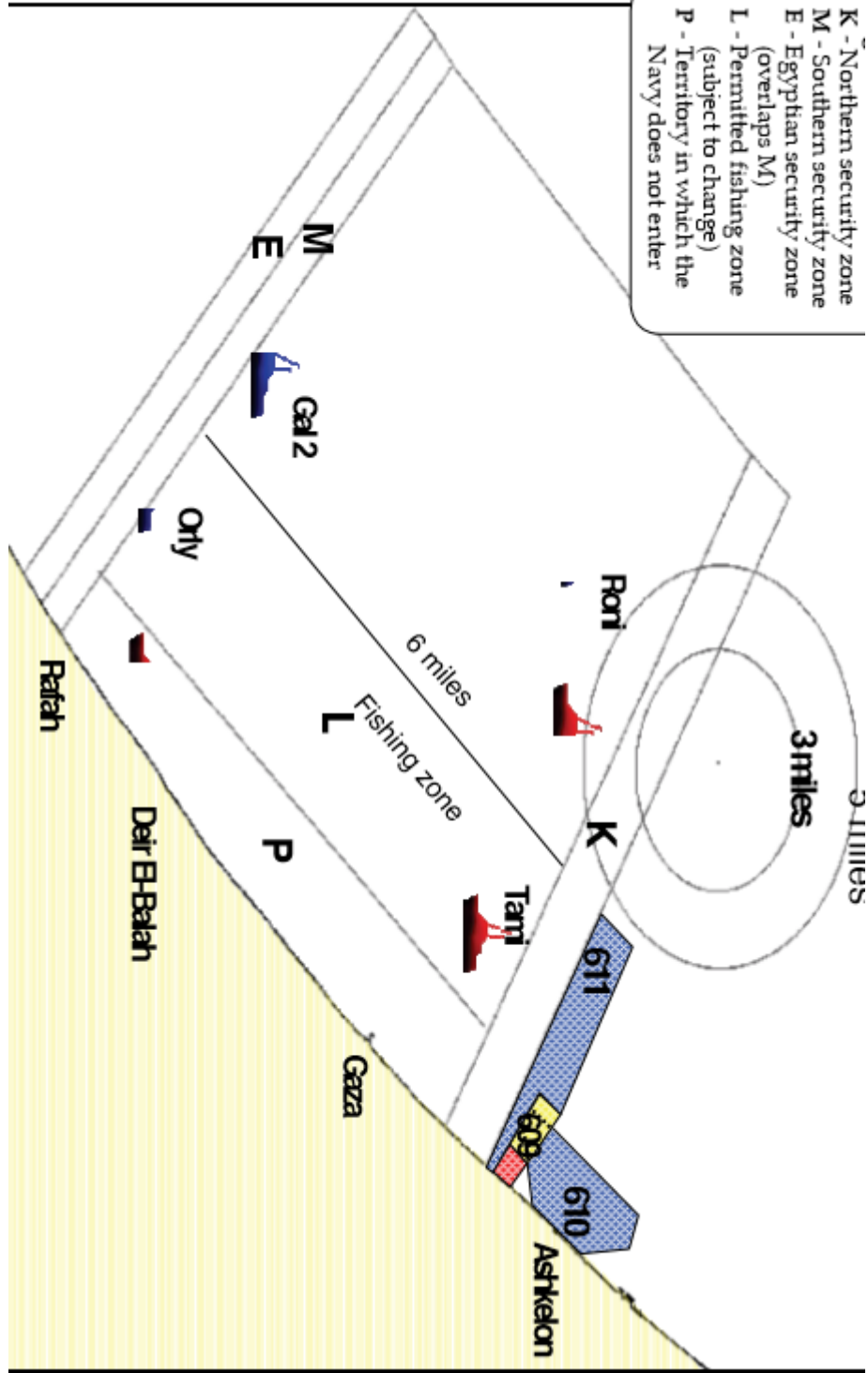
Kaynak: The Turkel Commission, "The Public Commission to Examine the Maritime Incident of 31 May 2010", January 2010, <http://www.turkel-committee.gov.il/files/wordocs/8808report-eng.pdf>, [20 Aralık 2012]

EK2: GAZZE'IN VE KIYI SINIR ÇIZGISININ HARITASI

Kaynak: "The Turkel Commission, "The Public Commission to Examine the Maritime Incident of 31 May 2010" , January 2010, <http://www.turkel-committee.gov.il/files/wordocs/8808report-eng.pdf>, [20 Aralık 2012]

EK3: ABLUKA BÖLGESİNİ GÖSTEREN HARITA

Kaynak: “The Turkel Commission, “The Public Commission to Examine the Maritime Incident of 31 May 2010” , January 2010, <http://www.turkel-committee.gov.il/files/worddocs/8808report-eng.pdf>, [20 Aralık 2012]

KAYNAKÇA

- Açıkel, A.E., “Uluslararası Deniz Hukukunda Gemilere El Konulması Halinde Bayrak Devletinin Yetkileri”, **Uluslararası Deniz Hukukunda Kıyı Devletinin Gemilere El Koyma Yetkisinin Sınırları Sempozyumu**. Trabzon: http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/201238_orsamkitap2_karade_niz.pdf, 2011. Ss. 49-64. [15 Aralık 2012]
- Aral, Berdal. **Uluslararası Hukukta Meşru Müdafaa Hakkı**. Ankara: Siyasal Kitabevi, 1999.
- Bozkurt, Enver, M. Akif Kütükçü, Yasin Poyraz. Devletler Hukuku. 4. Baskı, Ankara: Asil Yayınları, 2004
- Bozkurt, Enver. **Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanımı**. Ankara: Asil Yayın Dağıtım, 2007.
- Cural , Ahmet. “Bush Doktorini ve Askeri Gücün Önalcı ve Önleyici Savaş Kapsamında Kullanılması”. Ankara: <http://tr.scribd.com/doc/70129740/26/BM-Sisteminde-Kuvvet-Kullanma-Yasa%C4%9F%C4%B1n%C4%B1n-%C4%B0stisnalar%C4%B1>, 2011. [5 Kasım 2012]
- Dalar, Mehmet. “Gazze Sorunu: İsrail Ablukası, Uluslararası Hukuk, Palmer Raporu ve Türkiye’nin Yaklaşımı”. **Orsam Rapor**. No:71, http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/2011127_orsamreportt_71_tr.pdf , 2011. [15 Aralık 2012]
- Ece, N. J., “Uluslararası Deniz Hukuku’nda Kıyı Devletinin Gemilere El Koyma Yetkisinin Sınırları”. **Uluslararası Deniz Hukukunda Kıyı Devletinin Gemilere El Koyma Yetkisinin Sınırları Sempozyumu**. Trabzon: http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/201238_orsamkitap2_karade_niz.pdf, 2011. Ss. 65-82. [15 Aralık 2012]
- Gündüz, Aslan. **Milletlerarası Hukuk Temel Belgeler Örnek Kararlar**. İstanbul: Beta Yayınları, 2000.
- Kuran, Selami. **Uluslararası Hukuk Temel Metinler**. İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2011.
- Kutsal, Elif. “İsrail-Filistin İhtilafı Özelinde Politik Bir Unsur Olarak Su”. **Bilge Strateji**. Cilt 1, Sayı 1, Güz 2009, <http://www.bilgestrateji.com/images/stories/bilgestrateji/BS2009-1/BS2009-1%2088-99.pdf>, 2009. ss.88-99.
- Okur, D. A.. “Uluslararası Hukukta Devletlerin Açık Denizde Bulunan Gemilere Müdahale Yetkisi”. **Uluslararası Deniz Hukukunda Kıyı Devletinin Gemilere El Koyma Yetkisinin Sınırları Sempozyumu**. Trabzon: http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/201238_orsamkitap2_karade_niz.pdf, 2011. Ss.143-166. [15 Aralık 2012]
- Pazarcı, Hüseyin. **Uluslararası Hukuk Dersleri II. Kitap**. Ankara: Turhan Kitabevi, 2000.
- Pazarcı, Hüseyin. **Uluslararası Hukuk**. Ankara: Turhan Kitabevi, 2009.
- Resmi Gazete**, 26 Ocak 1998, Sayı:23242.
- Sur, Melda. **Uluslararası Hukuk Esasları: Devletin Yetkisi**. Ankara: Beta Yayınları, 2006.
- Taşdemir, Fatma. “Uluslararası Anarşiye Giden Yol: Uluslararası Hukuk Açısından Önleyici Meşru Müdafaa Hakkı”. **USAK**.

<http://www.usakgundem.com/makale/6/uluslararası%20anar%C5%9Fiyegiden-yol-uluslararası%20hukuk-a%C3%A7%C4%B1s%C4%B1ndan-%C3%B6nleyici-me%C5%9Fru-m%C3%BCdafaahakk%C4%B1.html>, 5 Mayıs 2009. [7 Kasım 2012]

Toker, Çiğdem. “Mavi Marmara’nın Güvenlik Sertifikasını Kim Verdi?”. Akşam. http://aksam.medyator.com/2099/99/99/yazar/17675/cigdem_toker/index.html. [7 Ocak 2012]

Toluner, Sevin. **Milletlerarası Hukuk Dersleri Devletin Yetkisi**, İstanbul: Beta Yayınları, 1996.

Yüksel , Cüneyt. “Uluslararası Hukuk ve Mavi Marmara”. Radikal, <http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=1004946&CategoryID=99>, 28 Haziran 2010. [25 Kasım 2012]

“12 Ağustos 1949 Tarihli Cenevre Sözleşmelerine Ek Uluslararası Silahlı Çatışmaların Kurbanlarının Korunmasına İlişkin (1) No.Lu Protokol”. <http://www.kizilay.org.tr/hukuk/sayfa.php?t=-Ulusal.ve.Uluslararası.Sozlesmeler-CENEVRE.EK.1.PROTOKOL>, 1977. [19 Aralık 2012]

“Bakan Davutoğlu'nun İsrail'in yardım gemilerine yaptığı saldırıya ilişkin olarak düzenlediği basın toplantısı metni”. <http://www.mfa.gov.tr/basin-toplantisi-metni-02062010.tr.mfa> , 2 Haziran 2010. [15 Aralık 2012].

“Combating Terrorism at Sea”. <https://www.unodc.org/tldb/bibliography/Helmut%20Tuerk.pdf> . [11 Aralık 2012]

“Denizde Can Güvenliği Sözleşmesi (SOLAS)”. <http://www.marpolandsolas.com/tr/?k=52&mb=Solas&mnId=4>, 1974. [10 Aralık 2012]

“Fact Sheet: The Gaza Flotilla”. http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/talking/75_flotilla.html, 21 Haziran 2010. [25 Aralık 2010]

“Filoya Saldırı”. <http://www.ihh.org.tr/oldurmeyeceksin/tr/> [5 Aralık 2012]

“Kellogg-Briand Pact 1928”. <http://www.yale.edu/lawweb/avalon/imt/kbpact.htm>. [30 Ekim 2012]

“Neden Filo?”. <http://www.freedomflotillafacts.com/> [25 Kasım 2012]

“PM Netanyahu Defends Israeli Actions in Gaza Flotilla”. http://www.mfa.gov.il/MFA/Government/Speeches+by+Israeli+leaders/2010/Statement_PM_Netanyahu_2-Jun-2010.htm, 2 June 2010. [25 Aralık 2012]

“Prime Minister's Office statement following the Israeli Security Cabinet meeting”. http://www.mfa.gov.il/MFA/Government/Communiques/2010/Prime_Minister_Office_statement_20-Jun-2010.htm, 20 June 2010. [25 Aralık 2012]

- “Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and Relating to The Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol 1)”. <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b36b4.html>, 8 June 1977.[1 Aralık 2012]
- “Report of the Secretary-General’s Panel of Inquiry on the 31 May 2010 Flotilla Incident”. <http://graphics8.nytimes.com/packages/pdf/world/Palmer-Committee-Final-report.pdf>, September 2011. [20 Aralık 2012]
- “San Remo Manual on International Law Applicable to Armed Conflicts at Sea”. <http://www.icrc.org/eng/resources/documents/misc/57jmsu.htm>. [19 Aralık 2012]
- “The flotilla bound for Gaza was on a humanitarian mission”. <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/myths2/exclusives.html#a129>. [25 Aralık 2012]
- “Türk İsrail İlişkileri Hakkında”. <http://www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimizin-palmer-komisyonu-raporu-hakkinda-gerceklestirdigi-basin-toplantisi.tr.mfa>. [7 Ocak 2012]
- “Vakıf Kuruluş Senedi”. <http://www.ihh.org.tr/vakif-kurulus-senedi/tr/>. [15 Aralık 2012]
- Dünya Bülteni Araştırma Masası.“Özgür Gazze Filosu’na İsrail Saldırısı”. <http://www.dunyabulteni.net/file/ozgur-gazze.pdf>. [5 Aralık 2012]
- International Lawyers and Naval Experts. “San Remo Manual on International Law Applicable to Armed Conflicts at Sea”.Cambridge University Press,http://assets.cambridge.org/97805215/58648/excerpt/9780521558648_excerpt.pdf, 1995. [19 Aralık 2012]
- İHH, “Gazze Raporu”. <http://www.ihh.org.tr/uploads/2012/gazzerapor2012.pdf>, Mart 2012. [26 Aralık 2012]
- The Turkel Commission. “The Public Commission to Examine the Maritime Incident of 31 May 2010”. <http://www.turkel-committee.gov.il/files/wordocs/8808report-eng.pdf>, January 2010. [20 Aralık 2012]
- Turkish Commission of Inquiry. “Report on The Israeli Attack on The Humanitarian Aid Convoy to Gaza on 30 May 2010”. Ankara: <http://www.mfa.gov.tr/data/Turkish%20Report%20Final%20-%20UN%20Copy.pdf>, February 2011. [20 Aralık 2012]
- Turkish Daily News .“Turkish rights group’s cargo ship to set sail with Gaza aid”. İstanbul. <http://www.hurriyetdailynews.com/default.aspx?pageid=438&n=cargo-ship-will-set-out-to-gaza-to-deliver-aid-2010-04-13>, 13 April 2010. [27 Kasım 2012]
- Türk Ticaret Kanunu, <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/997.html> [1 Kasım 2012]

ÖZGEÇMİŞ

1988 yılında İstanbul Beşiktaş'ta dünyaya geldim. İlköğretimimi Beşiktaş Büyük Esmâ Sultan İlköğretim Okulu'nda tamamladıktan sonra Yabancı Dil Ağırlıklı Etiler Lisesi'nde devam ettim. 2007 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde okumaya hak kazandım. Bir yıl hazırlık okuduktan sonra 2008 yılında bölüme başladım. 2010 yılında İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı'nda staj yaptım. 2011 yılında ERASMUS programı kapsamında Portekiz'deki Universidade do Minho'ya gittim. 2012 yılında Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü'ne kaydoldum.

Beste Gülerüz.